

Appendices

The Environment & Planning vision: Enrichment in governmental participation

Author: Sven Schroots

Studentnumber: 1511009

Date: September 23th, 2015

Supervisors: Wil Zonneveld, Ellen van Bueren, Bas Waterhout and Hanna Lára Pálsdóttir

Appendix I: Content of the appendices

Appendix II: Terminology list.....	4
Appendix III: Score card cases	6
Appendix IV: Exploratory interviews	8
Appendix V: Interview format for both thematic case studies	18
Appendix VI: Government-led: Room for the River interviews	24
Appendix VII: Market/Society-led: Shrinkage and Vacancy interviews	40
Appendix VIII: General interviews	84

Appendix II: Terminology list

Energetic society:

- A society of assertive citizens and with an unknown reaction rate, learning curve and creativity (Hajer, 2011). The energetic society refers to a variety of active citizens, social entrepreneurs, ngo's, ad hoc associations and maybe even small municipalities.
- In this research a more precise definition is chosen for the energetic society.
  - In terms of actor the energetic society is: The social initiative takers which started a social initiatives with an impact on the physical living environment. The initiative takers are active citizens, small group of active citizens which might be united in a corporation, foundation or club, small entrepreneurs or a small group of entrepreneurs.

Direct surrounding:

- The direct surrounding means the citizens who are faced with the social initiative of a social initiative taker and are living nearby. For example: social initiative's direct neighbors, citizens from the same municipality, citizens overlooking the social initiatives and citizens who are directly or indirectly influenced by a social initiative.

Governmental participation or participating government:

- A government which uses resiliency and plurality of the society. The connection is made with what happens in the society. More often society and market enter the public domain as volunteers or social entrepreneurs and deal with governmental tasks. In this task the government makes constrains, offers help where needed, is modest and prudent and tries to connect its activities to societal- and market bottom-up initiatives (NSOB and PBL, 2014).

Institutional environment:

- The model of Williamson (1998) gives the institutional environment four layers of institutions: (1) Actors and their daily interactions, (2) Collaboration arrangements and informal norms, rules and codes between actors, (3) Formal rules, laws and regulation and (4) Norms and values (like cultural and informal institutions). The Environment and Planning Act is covered by the third institutional layer.

Physical living environment:

- The physical living environment consists of the environment wherein current and future generation must live, reside and work. The physical living environment contains several themes: housing, work, mobility, agriculture, soil, energy, environment, nature, water, cultural heritages. Also the regional differences, the areal claims and urban- and countryside future are broadly explored (Janssen, Okker, & Schuur, 2006; Kenniscentrum InfoMil, 2014).

Public interest:

- The Dutch scientific board ('de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid' (2000)) states that public interest is: Public interest lies in interests that are claimed to be desirable by the society as a whole.
- Important note: The public interest is not guaranteed by social actors. In principle everyone can guarantee public interest, but the government is the main actors which is active with guaranteeing the public interests of a society.

Social initiative:

- Social initiatives are: Project implemented or planned with a 'long term' impact on the physical living environment. The initiative when implemented has a clear visual appearance, for example a building, a football field, a tower, solar panels, etc.

Society:

- All people and how people deal with one another. The society represented in every layer (Steenhoek, Uyl-de Groot, & Rutten, 2008). 'People' consists of private parties, citizens, social actors and governmental actors.

Appendix III: Score card cases

In this appendix the short list of potential cases is tested on the basis of preset criteria. The 2 best scoring cases in the domains past performance and future policy are chosen for the case study. The following short list of cases is tested:

1. Shrinkage (*market/society-driven*)
  - A facilitating government on shrinkage issues in the outer parts of the Netherlands
2. Energy Valley (*market/society-driven*)
  - Collaboration between government and energy and societal partners in the Northern Netherlands
3. STRONG (*market/society-driven*)
  - Participatory trajectory for active citizens towards a vision on the underground
4. Randstad 2040 (*governmentally driven*)
  - Participatory trajectory for active citizens towards a vision on the most dense urban region in the Netherlands
5. Room for the River (*governmentally driven*)
  - National program as response to the river flooding in the late 90ties. Citizens are often incorporated in the plan construction and implementation.
6. SER-agreement (*governmentally driven*)
  - A networking arrangement in the energy sector with a promising instrument of the green deals

Each of these cases is scored from 1 (worst score) to 5 (best score) on the following criteria:

1. Empirical Feasibility:
  - Empirical feasibility for a 6 month research
  - Is it possible to speak to enough people, collect sufficient data and reach a certain level of depth in this short time period?
2. Government steering perspective ambitions
  - To which level is a participating government the ambition
  - Experience in participation
3. Relevance:
  - Scale (local vs. National, National issues which might address are applicable on the level of the NOV)
4. Energetic society | Initiative from:
  - Social Entrepreneurs, or
  - Low 'level' institutions, or
  - Active citizens
5. Integrative and Environment and Planning vision issues:
  - Multi-sectored
  - Interregional
  - National

The cases are scored in the table below. The highest scoring case is highlighted in green. The lowest scoring cases are highlighted in red. The case study cases chosen are made green in the total score column.

	Empirical feasibility	Government steering perspective	Relevance	Energetic society	Integrative issues	Total score
Shrinkage	5	5	5	5	3	23
Energy Valley	3	1	1	3	3	11
STRONG	3	3	3	3	5	17
Randstad 2040	3	3	3	3	3	15
Room for the River	3	3	5	5	4	20
SER-agreement	3	1	5	1	3	13

Appendix IV: Exploratory interviews

Verkennd gesprek met medewerker directie participatie (Ministerie I&M) op 6 januari 2015

Intro Directie Participatie

Drie kerntaken van de directie participatie

1. Concreet helpen en meedenken met beleidsmakers over de participatie van burgers
  - Dossiergericht
2. Beeldvorming van de opgedane kennis (uit de behandelde dossier)
3. Politiek beleidsmatig
  - Informeren politiek
  - Politieke haken
  - Steun aanwezig vanuit huidige politieke samenstelling voor participatie

De opname van adaptatie in huidige beleid

Wet opname participatie = borging participatie

- Onderzoek spreek deze aannahme tegen (rapport van Parntner en Prupper voor DP)
- Nieuwe strijd over participatie en de borging daarvan
  - i. Bestuurtechnisch < vs.> Juridisch
- Professionalisering van bevolking en globalisering is oorzaak van toenemende participatie

Energieke samenleving

Energieke samenleving an sich bestaat niet. Mensen of groepen van mensen die het initiatief nemen om iet te gaan doen vormen de energieke samenleving. Twee groepen van energieke samenleving:

- 1 Niet interfereren met het beleid, niks toevoegen aan utility
- 2 Wel interfereren met het beleid, maar "goed" doel nastreven (utility toevoegen)

Bijna alle initiatiefnemers werken vanuit een idealisme en kapitalisme (eigen belang, al dan wel niet financieel)

Vraag en aanbod vinden door globalisering elkaar sneller dan vroeger

Kwantitatief onderzoek

1. Breedteonderzoek doen, maar hoe?
  - o Zou ze willen vragen naar "wat zij graag terug willen zien in een nationale NOV" en dan vooral naar wat ze graag terug zien in de inhoud (hoe een visie vorm te geven, wat zou hun motiveren tot het vormen van bottom-up initiatief, wat is de verwachting van de bijdrage NOV)

Antwoord: Er is geen mandje met namen dat gebruikt kan worden om te benaderen. Zij bezitten slechts adressen van het maatschappelijk middenveld dat zij zelf wel eens benaderen.

Indien zij voor een burgerpanel of een survey willen maken zij gebruik van marktpartijen die dat voor hen doen (duur!/ duizenden euro's)

2. Panel or survey? Wat is efficient en wat zijn de mogelijkheden? Als aanvulling op het case onderzoek?

Antwoord: Advies is om een enquête te maken → email adressen op te halen bij DP/DGRW van maatschappelijk relevant middenveld → Enquête uitgeven en hopen op resultaat

3. Wie zijn er te benaderen voor dit onderzoek?

Antwoord: de huidige vormgeving van overheid naar energieke burger bestaat uit:

- Overheid/ Politiek
- Maatschappelijk middenveld
- Energieke samenleving

Deze verdeling was vroege gescheiden en is tegenwoordig met elkaar verwoven. Maatschappelijk middenveld vertegenwoordigd (pikt ideeën op van) of is een samensmelting van de energieke burgers.

Benaderbaar is het maatschappelijke middenveld

4. Wat is te verwachten van de uitkomsten (hoe representatief?)

Antwoord: twee mogelijkheden en afhankelijk van je ambitie niveau

1. *Beamen van stromingen* → *Maatschappelijk middenveld uit vraag 3 volstaat (sterke voorkeur en haalbaar in mn eentje)*
2. Statistisch onderzoek → Grote groepen mensen nodig uit de energieke samenleving (grote groep mensen is te benaderen door een extern bureau, niet DP)

Energieke samenleving

5. In hoeverre is er nu een betrokken energieke samenleving?

Zie vraag 3

6. Wat is belangrijk bij de connecties die gemaakt kunnen worden met buiten?

Antwoord:

- Samenbrengen van mensen, laad hen uitspreken over "hun" onderwerp en haal effect uit het feit dat de overheid als neutrale kan sturen
- Rol van de overheid: mensen bij elkaar brengen en met elkaar aan tafel zitten en het probleem bespreken
- Open dialoog met wat vind je?/ Wat denk je?/ Wat zou je willen?
- Naar bedrijven toe met issues

7. Tot hoever reikt de betrokkenheid van de energieke samenleving in hun omgeving?
8. Wat zijn belangrijke waarden bij de energieke samenleving?

Zie vraag 9

9. Wat zijn volgens jullie de beste momenten voor participatie?

Antwoord: Onbekend, echter wel benodigdheden genoemd voor participatie:

- Intern procesbeeld is bekend (urgentie/ mijlpalen)
- Globaalbeeld in de vorm van ambitie (lange termijn beeld)
  - i. Ambitie die:
    - 1. Ruimte laat
    - 2. Motiveert
    - 3. Niet smart / niet concreet is
    - 4. Hoeft niet per definitie realistisch te zijn, maar moet ambitie uitspreken

Verkennd gesprek met verantwoordelijken Krimp en Leegstand bij Directie Ruimtelijke Ontwikkeling (Ministerie I&M) op 12 januari 2015

Beleving van overheid – energieke samenleving

1. Hoe helpt de overheid bij krimp dossier?

(Community of practice opzetten die de nieuwe werkwijze moet promoten en aanleren aan ‘ambtenaren’)

a. Wat houdt het overheidbeleid nu in generieke termen in?

Doelstelling overheidsbeleid: Kennisdoelstelling over leefbaarheid richting krimp regio's

- Kennis bij elkaar brengen
- Nieuwe manier van RO bedrijven, begrijpen en snappen

2. Wat is de rol die de overheid speelt in krimp gebieden? (proces)

Versterken van de bottom-up initiatieven door interregionale samenwerking te faciliteren. Leren van elkaar, verbindingen leggen tussen bottom-up initiatieven, zichtbaar maken van initiatieven.

Leren van elkaar en verbindingen leggen gebeurt in dorpslab, medegeorganiseerd en mogelijk gemaakt door I&M.

Zichtbaar maken heeft geleid tot zichtbaarheid voor een groot fonds met als gevolg een subsidie verstrekking vanuit dat fonds.

3. Wat is/was de ambitie m.b.t. de rol van de overheid? (proces)

Innovatieve projecten vinden

- Dien innovatieve projecten aan waar je wilt dat wij bij gaan helpen
- Rechtstreeks in contact komen met energieke samenleving (via Ruimtevolk)

Samenwerking met innovatief netwerk zoeken

- Vanuit daar naar de energieke samenleving

- Vergelijkbaar met het interview van DP: Overheid – Maatschappelijk middenveld (ruimtevolk) – Energieke samenleving

4. ~~Zijn er initiatieven die naar jullie toe komen?~~

a. ~~En zo ja, wanneer in hun proces?~~

b. ~~En zo ja, wat zou een handige fase zijn om ze te helpen?~~

5. ~~Wat komen bottom-up initiatieven tegen in hun proces? (institutioneel)~~

6. Wat kom je tegen als participerende overheid? En hoe krijg je daarover feedback van de krimpgebieden? (institutioneel)

Er word positief gereageerd dat niet alleen er een subsidie/fondsen op nationaal niveau word samengesteld, maar dat er ook aandacht word besteed aan bottom-up initiatieven

7. Een nationale 'visie' neer te zetten op krimp? En zou het helpen in het opzetten van initiatieven? (content)

Woorden die naar voren kwamen: Herkenbaar, Aansluiten bij wat er is (leeft in de regio), faciliteren van verbinding van gelijkgestemde (nastreven zelfde doel)

Initiatiefnemers lopen leeg (vergt veel energie van de initiatiefnemers), gebrek aan continuïteit bij initiatiefnemers.

8. ~~(Zouden ze een nationale visie willen bekijken als deze makkelijk inzichtelijk werd gemaakt?) (content)~~

Functionele aspecten

9. Wie te benaderen?

10. Wat zouden cases zijn binnen krimp met goede feedback?

Hoekse waard:

- Visie onherkenbaar, daarom eigen visie opzetten
- Wij zijn zoekende

Barchem en Groenlo – Modern naoberschap

- Energieke maatschappelijke betrokkenen/ondernemers
- Eigen laboratorium in leegstaand pand
- Gedachtegoed van de dames in pand en in energie overbrengen op andere
- Kruisbestuiving bottom-up initiatieven/ zzp

Boekel

- Glasvezelnetwerk aangelegd
- Vereniging in gemeente door: "er is niemand anders die het doet"
- Alle bottom-up initiatieven lijken succesvol

Verkennd gesprek met verantwoordelijke ruimtelijke kwaliteit bij Ruimte voor de Rivier van Rijkswaterstaat op 5 maart 2015

Algemene onderzoeksvragen en verdieping in casus

Ik ben bezig met mijn afstudeeronderzoek bij het ministerie van I&M op de directie Ruimtelijke Ontwikkeling. Zelf ben ik student aan de TU Delft (Technische Bestuurskunde). Mijn afstudeer onderzoek gaat over de samenhang tussen de onderwerpen: “de omgevingsvisie en de energieke samenleving”. De reden dat ik u benader is een interview dat ik graag met u zou hebben over de samenhang tussen bottom-up initiatieven en nationale visies. Met dit onderzoek hoop ik uiteindelijk meer inzicht te kunnen geven in de vraag:

Hoe kan de nationale overheid (het Rijk) met een omgevingsvisie de energieke samenleving ondersteunen?

Dit wordt onderzocht door deze vraag aan de energieke samenleving zelf te stellen. Waar hebben kleinschalige en lokale initiatieven behoefte aan als het gaat om een nationale visie? Het doel van het onderzoek is bijdragen aan een betere aansluiting tussen omgevingsvisie en de energieke samenleving. Met behulp van de interviews wordt gezocht naar hoe bestaande visies of programma's de energieke samenleving beïnvloeden en ondersteunen.

- Hoe is het programma vormgegeven?

In de realisatiefase is RWS een soort van superopdrachtgever. Waarin projectteams in de regio bezig zijn en RWS een overzicht bewaard over het geheel.

- Hoe zit het programma in elkaar?
- Hoe was of ben jij betrokken bij het programma Ruimte voor de Rivier?

Regina was verantwoordelijk voor het bewaken en opzetten van de Ruimtelijke kwaliteit in het programma.

- Waar lag er een taak voor bewoners en eventueel eigen initiatief van hen? Of kwam dat toch van anderen?
- Hoe zit het programma in elkaar in betrekking tot de bewoners van de gebieden?

Ruimte voor de Rivier had een dubbeldoelstelling. Het toevoegen van Ruimtelijke Kwaliteit als doelstelling gaf dat initiatief vanuit andere (ook vanuit derden) mogelijk was. De teamleider toen der tijd stond daar voor open. Ze waren dus wel bereid om ruimte te geven aan initiatiefnemers.

Hoe gaat de overheid om met het stellen van ambities

- Wat was de ambitie van de ruimte voor de rivier? Op lokaal/regionaal/programma niveau?
- Wat was het doel van ruimte voor de rivier?

Er was een doelstelling voor het verbeteren van de ruimtelijke kwaliteit in het programma.

Hoe beïnvloeden deze ambities uw praktijk en project(en)

- Maakten deze ambities inslag op hun praktijk? Voelde ze zich aangesproken en waardoor vooral?

Hoe brengt de overheid belanghebbenden bij elkaar

- Hoe was de samenwerking tussen initiatieven van bewoners en het programma?

Op welke wijze de overheid met de projecten en stakeholders omspringt

- Was er een sturingambitie voor Ruimte voor de Rivier? (netwerk, participierend, sturend, prestatie gericht)
- Wat was de sturing als het om initiatiefnemers ging? Hoe zag dat er in de praktijk uit?

Aan welke criteria een nationale visie moet voldoen om voor u van belang/meerwaarde te zijn

- Hoe moest het programma bewoners betrekken en bereiken?
- Hoe werd initiatief gestimuleerd?

Hoe de overheidscultuur door u ervaren wordt

- Hoe ervoeren bewoners de samenwerking tussen overheid en initiatiefnemer denk u?

Het bereiken van de energieke samenleving en wat benodigd is voor onderzoek

Ik wil graag het idee van de bewoner zelf aanspreken om deze vragen bij hem neer te leggen. Allereerst wil ik meer weten over hoe deze aspecten speelde op zijn initiatief en vervolgens kijken of de nationale overheid daar een rol in heeft gespeeld met zijn visie (of programma) en hoe dat in zijn werking ging en hoe dat wellicht beter kan.

In mijn speurtocht kwam ik al waterverhalen tegen waarin een podium werd gegeven aan voor mij interessante burgers. Mik op het interviewen van 12 initiatiefnemers.

- Hoe is de relatie tussen RWS en praktijk voorbeelden?

De relatie tussen RWS en praktijkvormen heeft in verschillende 'folders' een platform gekregen. Tevens zijn er Rivierjutters actief in het land. De rivierjutters beelden dat uit wat voor meer draagvlak heeft gezorgd. De omgevingsmanagers staan het dichtbij eventuele initiatieven.

- Wat zijn mooie praktijk voorbeelden waarin bewoners (of initiatiefnemers) zelf met een invulling kwamen van hun eigen fysieke leefomgeving?

Overdiepse polder:

Dijkverlegging geweest in samenwerking met boeren. De boeren wonen nu op terpen. De oplossing en invulling is zelf bedacht door de boeren. Bekende naam: Boer Nol

Deventer:

Is veel afgegraven aan beide kanten. In een van de uiterwaarden is er een biologisch bedrijf van boer Annette. Zij beheert tevens de natuur en houdt zo de uiterwaarden goed. In samenwerking met stichting IJssellandschap.

Verder is er in Deventer een watersportvereniging die een nieuw gebouw heeft gekregen en heeft een duidelijk boost gekregen door de vernieuwing.

Avelingen-Gorchem:

Er is in Avelingen-Gorchem een nevengeul gemaakt voor een haven. Wat een verbetering was voor de lokale haven. Daarnaast is er een 2de loods aangebouwd bij de lokale melkpoeder fabrikant (Vreugdenhill). Op hun terrein is een verbetering van het terrein plaatsgevonden. Als laatste is er een nieuwe scheepswerf ontstaan van Damen.

Tollewaard:

In Tollewaard is er een logistieke verbetering doorgevoerd door te investeren in een brug. Een huiden verwerkbedrijf heeft (grote) invloed gehad op het plan. Hier is gebleken dat door de huidige aanbestedingsvorm het creëren van meerwaarde met landschap moeilijk is, maar wel anders is naar burgers toe.

Vezewapenveld:

In Vezewapenveld is er een groene bypass gecreëerd waarin alle landbouw in tact is gebleven. Hier is een duidelijke samenwerking met de boeren gezocht die (voor eventuele schade) een vergoeding krijgen.

Zwolle – Westerwolte:

In Zwolle heeft een schapenboer naar aanleiding van het programma een uitbreiding opgezet met een bezoekerscentrum die fungeert als educatie (voor de regio).

Landgoed Beekzicht:

Als laatste was er een landgoed Beekzicht waarvan de plannen niet geheel van de grond kwamen.

- Zijn er lijntjes tussen RWS en deze initiatiefnemers en zo ja, hoe zijn die te benutten en zo nee, wie heeft die lijntjes wel?

Omgevingsmanagers zijn verantwoordelijk voor de uitvoering van verschillende projecten. Met het benaderen van hen is het mogelijk om de exacte gegevens van initiatiefnemers te achterhalen.

Ik wil graag onderzoeken of zij bekend zijn met de relevantie beleidsdocumenten en als dat niet zo is hoe dat dan wel bewerkstelligt zou kunnen worden.

- Wat zijn de documenten vanuit het Rijk die wellicht de burger bereikt hebben?
- Zijn ze daar eventueel mee in aanraking gekomen door het programma Ruimte voor de Rivier?

Verkennd gesprek met verantwoordelijke beleid Ruimte voor de Rivier van Directie Algemene Waterveiligheid (Ministerie I&M) op 12 maart 2015

Algemene onderzoeksvragen en verdieping in casus

Ik ben bezig met mijn afstudeeronderzoek bij het ministerie van I&M op de directie Ruimtelijke Ontwikkeling. Zelf ben ik student aan de TU Delft (Technische Bestuurskunde). Mijn afstudeer onderzoek gaat over de samenhang tussen de onderwerpen: “de omgevingsvisie en de energieke samenleving”. De reden dat ik u benader is een interview dat ik graag met u zou hebben over de samenhang tussen bottom-up initiatieven en nationale visies. Met dit onderzoek hoop ik uiteindelijk meer inzicht te kunnen geven in de vraag:

Hoe kan de nationale overheid (het Rijk) met een omgevingsvisie de energieke samenleving ondersteunen?

Dit wordt onderzocht door deze vraag aan de energieke samenleving zelf te stellen. Waar hebben kleinschalige en lokale initiatieven behoefte aan als het gaat om een nationale visie? Het doel van het onderzoek is bijdragen aan een betere aansluiting tussen omgevingsvisie en de energieke samenleving. Met behulp van de interviews wordt gezocht naar hoe bestaande visies of programma's de energieke samenleving beïnvloeden en ondersteunen.

- Hoe is het programma vormgegeven?

Met de (bijna) overstromingen in 1993 en 1995 in het rivierengebied was er een duidelijke aanleiding voor het opzetten van een programma voor het beschermen van het rivierengebied. De urgentie was daarmee ook meteen duidelijk, zowel naar binnen als naar buiten toe.

De overstromingen zorgden tevens voor een eerste doelstelling van het programma: Waterveiligheid

- Hoe zit het programma in elkaar?

Het programma heeft een dubbeldoelstelling: De groei van de afvoercapaciteit van rivieren en ruimtelijke kwaliteit. Rijkswaterstaat is verantwoordelijk voor de uitvoering.

Een omwisselbesluit was de grondlegger voor de opbouw. De opbouw was gekenmerkt door het blokkendoos model. Een rekenmodel hielp bij het in elkaar zetten van de maatregelen en de rekende door hoe het dan met de afvoercapaciteit stond. Dit gaf ruimte voor “creatieve” oplossingen waarin ruimtelijke kwaliteit en eventuele bestaande plannen in combinatie met afvoercapaciteit uitgevoerd konden worden. Afhankelijk van de situatie werden de oplossingen gekozen.

- Hoe was of ben jij betrokken bij het programma Ruimte voor de Rivier?

Maarten Scheffers was vanuit beleid betrokken. Hij doet de (politieke) besluitvorming vanuit het ministerie van Infrastructuur en Milieu samen met een collega die hem bij tijd en wijle bijstaat. Hij is ondertussen al 2/3 jaar betrokken bij de realisatiefase van het programma.

- Waar lag er een taak voor bewoners en eventueel eigen initiatief van hen? Of kwam dat toch van anderen?

Naar zijn idee opgezet om ruimte te geven aan maatschappelijk initiatief. Werd in de hand gewerkt met haalbare maatregelen en een duidelijke beleidsdoelstelling: van 15.000 naar 16.000 met een groei in de toekomst naar 18.000 in het achterhoofd.

- Hoe zit het programma in elkaar in betrekking tot de bewoners van de gebieden?

Gorchem was een voorbeeld van het feit dat ruimtelijke kwaliteit zorgde voor draagvlak in de regio. Er werd een nevengeul gemaakt voor de scheepvaart die hielp bij het krijgen van draagvlak. Ruimtelijke kwaliteit zorgde voor een betere zoektocht naar alternatieve oplossingen

Hoe gaat de overheid om met het stellen van ambities

- Wat was de ambitie van de ruimte voor de rivier? Op lokaal/regionaal/programma niveau?

Technische innovatie met ruimte maken voor de rivier gaf een nieuwe aanpak. De keuze om ruimte te maken voor de rivier maakte de verbinding met landschapsverbetering een logische. Het bood een optie om mooie oplossingen goedkoop te realiseren. De waterveiligheid "moest toch gerealiseerd worden" en de landschapkwaliteit verbeteren was dan relatief goedkoop.

- Wat was het doel van ruimte voor de rivier?

beleidsdoelstelling van 15.000 m³/sec naar 16.000 m³/sec met een groei in de toekomst naar 18.000 m³/sec in het achterhoofd en tegelijkertijd streven naar het verbeteren van de ruimtelijke kwaliteit

Hoe beïnvloeden deze ambities uw praktijk en project(en)

- Maakten deze ambities inslag op hun praktijk? Voelde ze zich aangesproken en waardoor vooral?

De heldere beleidsdoelstelling werkte goed voor het verkrijgen van draagvlak (voornamelijk bij Gemeentes)

Hoe brengt de overheid belanghebbenden bij elkaar

- Hoe was de samenwerking tussen initiatieven van bewoners en het programma?

Op welke wijze de overheid met de projecten en stakeholders omspringt

- Was er een sturingambitie voor Ruimte voor de Rivier? (netwerk, participierend, sturend, prestatie gericht)
- Wat was de sturing als het om initiatiefnemers ging? Hoe zag dat er in de praktijk uit?

De praktijk was niet per se gericht op initiatiefnemers. De sturing en verantwoordelijke voor een project verschilden per project. Vaak was dat Rijkswaterstaat, maar soms ook waterschap, provincie of zelfs gemeente. Dat was mogelijk omdat de risico verdeling en uitvoering uit elkaar waren gehaald. De Rijkswaterstaat was dan risicodrager en stelde een budget (voor risico's) beschikbaar aan de uitvoerder, bijvoorbeeld een gemeente.

Deze sturing was wel degelijk anders dan eerder. Dit werd niet gescheiden en 1 partij was verantwoordelijk. Nu was er enkel nog sturing en controle op voortgang, maar was de uitvoering wel degelijk uit handen gegeven.

Deze nieuwe governance en de vernieuwde aanpak hadden de volgende kenmerken:

- *Verschillende bestuurslagen moesten samenwerken*
- *Kennisdeling tussen de project uitvoerders was onderdeel van het programma*
  - o *Met bestuurlijke conferenties/ project management conferenties*
  - o *Delen proces informatie*
  - o *Informatie over wetgevingstrajecten*
  - o *Samenwerkingsstructuur van elkander gebruiken*
  - o *Wat allemaal georganiseerd was vanuit het Programmabureau van RWS*

Wat goed werkte was dat het programma tussen nationaal en regionaal zat. Nationaal niveau moet opgeknipt worden naar te klein en niet te groot niveau. Waarin de verbinding tussen de schalen goed vormgegeven moeten worden.

Aan welke criteria een nationale visie moet voldoen om voor u van belang/meerwaarde te zijn

- Hoe moest het programma bewoners betrekken en bereiken?
- Hoe werd initiatief gestimuleerd?

Hoe de overheidscultuur door u ervaren wordt

- Hoe ervoeren bewoners de samenwerking tussen overheid en initiatiefnemer denk u?

Het bereiken van de energieke samenleving en wat benodigd is voor onderzoek

Ik wil graag het idee van de bewoner zelf aanspreken om deze vragen bij hem neer te leggen. Allereerst wil ik meer weten over hoe deze aspecten speelde op zijn initiatief en vervolgens kijken of de nationale overheid daar een rol in heeft gespeeld met zijn visie (of programma) en hoe dat in zijn werking ging en hoe dat wellicht beter kan.

In mijn speurtocht kwam ik al waterverhalen tegen waarin een podium werd gegeven aan voor mij interessante burgers. Mik op het interviewen van 12 initiatiefnemers.

- Hoe is de relatie tussen RWS en praktijk voorbeelden?
- Wat zijn mooie praktijk voorbeelden waarin bewoners (of initiatiefnemers) zelf met een invulling kwamen van hun eigen fysieke leefomgeving?
- Zijn er lijntjes tussen RWS en deze initiatiefnemers en zo ja, hoe zijn die te benutten en zo nee, wie heeft die lijntjes wel?

Ik wil graag onderzoeken of zij bekend zijn met de relevantie beleidsdocumenten en als dat niet zo is hoe dat dan wel bewerkstelligt zou kunnen worden.

- Wat zijn de documenten vanuit het Rijk die wellicht de burger bereikt hebben?
- Zijn ze daar eventueel mee in aanraking gekomen door het programma Ruimte voor de Rivier?

Appendix V: Interview format for both thematic case studies

This appendix chapter presents the interview format and the link between interview format and

Interview initiative takers/respondents

Beweegredenen initiatief

Vragen over uw initiatief en uw persoonlijke motivering tot het opzetten van/betrokkenheid worden bij het initiatief

- Zou u het initiatief kort kunnen introduceren?
- Wat heeft u bewogen tot het opzetten van of betrokken worden bij het initiatief?

Initiatief en overheidsproces

Vragen over de samenhang tussen uw initiatief en een overheidsbeleid. Hoe zijn jullie elkaar tegengekomen gedurende uw initiatief of het opzetten van uw initiatief (of juist niet).

- Wat waren de mijlpalen in uw initiatief?
- Hoe zou u uw huidige fase van het initiatief beschrijven?
- Bent u tegen knelpunten/uitdagingen aangelopen in het initiatief?
  - o Was de overheid daarbij betrokken? (als veroorzaker of wellicht als oplosser)
  - o Welke overheid? Of misschien zelfs meerdere met verschillende rollen?

Indien de vorige vraag de overheid genoemd is:

- Wat vond u belangrijk als het ging om de samenwerking of connectie tussen u en de overheid?
  - o Bijv. vertrouwen, kennis integratie, betekenisvolle betrokkenheid, functionerende processtructuur, duurzaam gebruik van uitkomsten, ontwikkeling van gezamenlijke visie, ontwikkeling nieuwe vuistregels voor samenwerking, etc.
- Wat ging wel goed en wat ging niet goed in uw ogen in de samenwerking of connectie?
  - o Heeft de overheid een kans laten liggen?
  - o Heeft de overheid een kans mogelijk gemaakt?
- Diende u met uw initiatief een maatschappelijk belang?
  - o Welk belang?
  - o Waarom diende u dat?
- Heeft uw initiatief rekening gehouden met de omgeving (ruimte, mensen en organisaties) en hun wensen en ambities?
  - o Hoe bent u daarmee omgegaan?
  - o Heeft u actief gezocht naar bestaande belangen binnen de omgeving of andersom?
- Is een overheid betrokken geweest bij het betrekken van de omgeving of het behartigen van een maatschappelijk belang met uw initiatief?

Rol, benadering en opstelling van de overheid

Vragen over hoe u benaderd bent door de (nationale) overheid gedurende uw initiatief en of dit wel gebeurt is.

- Ben u gedurende uw initiatief benaderd door een overheid of bent u in uw initiatief op een overheid afgestapt (of allebei)?
  - o Waarom hebben ze u benaderd of u hen?
  - o Hoe is de benadering gegaan?

- Hoe vond u deze benadering?
  - o Hoe zou u die omschrijven?
- Was de rol die een overheid speelde van belang voor uw initiatief?
  - o Welke overheid en welke rol? (faciliterend, stimulerend, sturend, regulerend?)
  - o Wat was daarin doorslaggevend? (een ambtenaar, een bestuurder, een politicus, een aanpak, een visie/idee van de overheid?)
- Zou u dingen in benadering en opstelling van de overheid anders willen zien?
  - o En zo ja, wat zouden zij in hun werkwijze kunnen verbeteren omdat te bereiken?
  - o En wat zou de overheid (of de ambtenaar) kunnen verbeteren om dat te bereiken?

Overheidsdocumenten en overheidsvisies

Vragen over hoe en of u inzicht heeft gehad in eventuele overheidsdocumenten¹ die voor u van belang waren. Daarnaast gaan de vragen over eventuele missende documenten of visies waar u graag inzicht in had gehad

- Heeft u gedurende uw initiatief actief gezocht naar een overheidsdocument (lokaal, regionaal of nationaal)? Of bent u gedurende uw initiatief in aanraking gekomen met een overheidsdocument?
  - o Wat voor document was dat? / Welk document was dat?
  - o Van wie waren deze documenten?
  - o Waarom bent u die tegengekomen?
  - o Waarnaar heeft u gezocht?

Indien ja op de vorige vraag:

- Wat was voor u van belang in het overheidsdocument (/waar was u naar op zoek)?
  - o Doelstelling van een overheid? Wet- en regelgeving? Ambitie of lange termijn visie visie?
- In wat voor vorm of vormen (document, website, etc.) zou een dergelijke visie gepubliceerd moeten worden om zo bereikbaar als mogelijk te zijn naar initiatieven toe?

Ambitie en motivering en overheidsambitie en –visie

Vragen over wat u motiveert in uw initiatief. Wat is uw ambitie (op maatschappelijk vlak). Daarnaast straalt de overheid een bepaalde ambitie uit die wellicht een effect heeft of kan hebben op uw initiatief. Wat is de samenhang voor u tussen deze twee.

- Wat was uw ambitie en lange termijnvisie met het initiatief?
  - o Had u ook een maatschappelijke ambitie?
- Was het nastreven van de ambitie ook de motivering voor het opzetten van/ betrokken worden bij het initiatief?
- Heeft u het gevoel dat uw (maatschappelijke) ambitie gedeeld wordt door een overheid?
  - o En dat u onderdeel uit maakt van hun ambitie?
  - o Is dat gewenst?
- Heeft u het gevoel dat uw lange termijn visie aansluit bij een lange termijn visie van een overheid?

---

¹ Met overheidsdocumenten worden documenten bedoeld die door een overheid zijn opgesteld. Deze overheidsdocumenten kunnen zowel lokaal, regionaal of landelijk bedoeld zijn. Afhankelijk van welke overheid zicht daarmee heeft bezig gehouden (en misschien zelfs in samenwerking met andere overheden en partijen). Naast bijvoorbeeld een bestemmingsplan heeft een overheid vaak een visie of idee op papier gezet over de gemeente, regio of Nederland.

- En dat u onderdeel uit maakt van hun lange termijn visie?
- Is dat gewenst?
- Heeft u baat bij een ambitie of lange termijn visie van een overheid met uw initiatief?
  - Zo ja, waarom dan?
  - Wat spreekt u aan in de ambitie of lange termijn visie (schaal van ambitie: Thematisch (bijv. op krimp/leegstand thematiek) of Macro (bijv. kwaliteit van de leefomgeving))
- Heeft de betreffende overheid (of overheden) zijn ambitie en lange termijn visie naar u toe gecommuniceerd?
  - Dmv mondeling contact, schriftelijk contact, of via een visie/openbaar document

Afsluitend: mogelijke rol nationale overheid en nationale omgevingsvisie

Vragen als afsluiting. Vragen over uw beeld op een nationale visie en hoe deze uw initiatief kan ondersteunen in de toekomst of had kunnen ondersteunen.

- Als u deze mocht ontwerpen, waar zou een visie als document aan moeten voldoen
  - En wat zou de inhoud daarvan in ieder geval zijn?
- Wat zou volgens u de rol kunnen of moeten zijn van de nationale overheid bij het stimuleren van uw en andere lokale initiatieven?
  - Hoe vertaalt zich dat in het proces dat jullie samen doorlopen?
- Wat zou er volgens u in een nationale omgevingsvisie moeten staan wanneer deze als doel heeft initiatieven uit de maatschappij te ondersteunen
  - Waar mogelijk te faciliteren?
  - Hoe zou een ambitie of lange termijn visie eruit moeten zien? (voorbeeld)

Link between interview format and TIP-Design elements

The following table is presented in chapter 3.2.5 of the main report. This sub-section shows the link between the TIP-Design, theories on basis of TIP-design and interview questions.

Sub-question	Method (TIP-Design)	Theory per method	Variables 'measured' in interview questions
How can the energetic society participate in the creation of public utility in the physical living environment?	<u>Technical</u> design	Spatial Quality	-Public value creation -Project interest vs. local interest
What factors can be identified and/or created by the national government to get meaningfully engaged in processes initiated by the energetic society?	<u>Process</u> design	Collaborative planning	-Shared meaning -Trust -Knowledge integration
What kind of changes in the institutional environment are needed to connect to the energetic society?	<u>Institutional</u> design	Williamson model	-Collaboration arrangements -Interaction government and initiative taker
What requirements regarding content and shape should the Environment and Planning vision meet in order to connect it to the energetic society?	(TIP)- <u>Design</u>	Storytelling theory	-Participation in governmental issues -Appeal to governmental documentation

The link between TIP-Design (and theory per element) and interview questions is seen in the following legend. Each color represents a TIP-Design element. The questions that represent a certain element are given the 'element color'.

Legend

	Introduction
	Territory
	Institutional
	Process
	Design

Interview initiativetakers/respondents

Beweegredenen initiatief

Vragen over uw initiatief en uw persoonlijke motivering tot het opzetten van/betrokkenheid worden bij het initiatief

- Zou u het initiatief kort kunnen introduceren?
- Wat heeft u bewogen tot het opzetten van of betrokken worden bij het initiatief?

Initiatief en overheidsproces

Vragen over de samenhang tussen uw initiatief en een overheidsbeleid. Hoe zijn jullie elkaar tegengekomen gedurende uw initiatief of het opzetten van uw initiatief (of juist niet).

- Wat waren de mijlpalen in uw initiatief?
- Hoe zou u uw huidige fase van het initiatief beschrijven?
- Bent u tegen knelpunten/uitdagingen aangelopen in het initiatief?
  - o Was de overheid daarbij betrokken? (als veroorzaker of wellicht als oplosser)
  - o Welke overheid? Of misschien zelfs meerdere met verschillende rollen?

Indien de vorige vraag de overheid genoemd is:

- Wat vond u belangrijk als het ging om de samenwerking of connectie tussen u en de overheid?
  - o Bijv. vertrouwen, kennis integratie, betekenisvolle betrokkenheid, functionerende processtructuur, duurzaam gebruik van uitkomsten, ontwikkeling van gezamenlijke visie, ontwikkeling nieuwe vuistregels voor samenwerking, etc.
- Wat ging wel goed en wat ging niet goed in uw ogen in de samenwerking of connectie?
  - o Heeft de overheid een kans laten liggen?
  - o Heeft de overheid een kans mogelijk gemaakt?
- Diende u met uw initiatief een maatschappelijk belang?
  - o Welk belang?

- Waarom diende u dat?
- Heeft uw initiatief rekening gehouden met de omgeving (ruimte, mensen en organisaties) en hun wensen en ambities?
  - Hoe bent u daarmee omgegaan?
  - Heeft u actief gezocht naar bestaande belangen binnen de omgeving of andersom?
- Is een overheid betrokken geweest bij het betrekken van de omgeving of het behartigen van een maatschappelijk belang met uw initiatief?

Rol, benadering en opstelling van de overheid

Vragen over hoe u benaderd bent door de (nationale) overheid gedurende uw initiatief en of dit wel gebeurt is.

- Ben u gedurende uw initiatief benaderd door een overheid of bent u in uw initiatief op een overheid afgestapt (of allebei)?
  - Waarom hebben ze u benaderd of u hen?
  - Hoe is de benadering gegaan?
- Hoe vond u deze benadering?
  - Hoe zou u die omschrijven?
- Was de rol die een overheid speelde van belang voor uw initiatief?
  - Welke overheid en welke rol? (faciliterend, stimulerend, sturend, regulerend?)
  - Wat was daarin doorslaggevend? (een ambtenaar, een bestuurder, een politicus, een aanpak, een visie/idee van de overheid?)
- Zou u dingen in benadering en opstelling van de overheid anders willen zien?
  - En zo ja, wat zouden zij in hun werkwijze kunnen verbeteren omdat te bereiken?
  - En wat zou de overheid (of de ambtenaar) kunnen verbeteren om dat te bereiken?

Overheidsdocumenten en overheidsvisies

Vragen over hoe en of u inzicht heeft gehad in eventuele overheidsdocumenten² die voor u van belang waren. Daarnaast gaan de vragen over eventuele missende documenten of visies waar u graag inzicht in had gehad

- Heeft u gedurende uw initiatief actief gezocht naar een overheidsdocument (lokaal, regionaal of nationaal)? Of bent u gedurende uw initiatief in aanraking gekomen met een overheidsdocument?
  - Wat voor document was dat? / Welk document was dat?
  - Van wie waren deze documenten?
  - Waarom bent u die tegengekomen?
  - Waarnaar heeft u gezocht?

Indien ja op de vorige vraag:

- Wat was voor u van belang in het overheidsdocument (/waar was u naar op zoek)?
  - Doelstelling van een overheid? Wet- en regelgeving? Ambitie of lange termijn visie visie?

² Met overheidsdocumenten worden documenten bedoeld die door een overheid zijn opgesteld. Deze overheidsdocumenten kunnen zowel lokaal, regionaal of landelijk bedoeld zijn. Afhankelijk van welke overheid zicht daarmee heeft bezig gehouden (en misschien zelfs in samenwerking met andere overheden en partijen). Naast bijvoorbeeld een bestemmingsplan heeft een overheid vaak een visie of idee op papier gezet over de gemeente, regio of Nederland.

- In wat voor vorm of vormen (document, website, etc.) zou een dergelijke visie gepubliceerd moeten worden om zo bereikbaar als mogelijk te zijn naar initiatieven toe?

Ambitie en motivering en overheidsambitie en –visie

Vragen over wat u motiveert in uw initiatief. Wat is uw ambitie (op maatschappelijk vlak). Daarnaast straalt de overheid een bepaalde ambitie uit die wellicht een effect heeft of kan hebben op uw initiatief. Wat is de samenhang voor u tussen deze twee.

- Wat was uw ambitie en lange termijnvisie met het initiatief?
  - o Had u ook een maatschappelijke ambitie?
- Was het nastreven van de ambitie ook de motivering voor het opzetten van/ betrokken worden bij het initiatief?
- Heeft u het gevoel dat uw (maatschappelijke) ambitie gedeeld wordt door een overheid?
  - o En dat u onderdeel uit maakt van hun ambitie?
  - o Is dat gewenst?
- Heeft u het gevoel dat uw lange termijn visie aansluit bij een lange termijn visie van een overheid?
  - o En dat u onderdeel uit maakt van hun lange termijn visie?
  - o Is dat gewenst?
- Heeft u baat bij een ambitie of lange termijn visie van een overheid met uw initiatief?
  - o Zo ja, waarom dan?
  - o Wat spreekt u aan in de ambitie of lange termijn visie (schaal van ambitie: Thematisch (bijv. op krimp/leegstand thematiek) of Macro (bijv. kwaliteit van de leefomgeving))
- Heeft de betreffende overheid (of overheden) zijn ambitie en lange termijn visie naar u toe gecommuniceerd?
  - o Dmv mondeling contact, schriftelijk contact, of via een visie/openbaar document

Afsluitend: mogelijke rol nationale overheid en nationale omgevingsvisie

Vragen als afsluiting. Vragen over uw beeld op een nationale visie en hoe deze uw initiatief kan ondersteunen in de toekomst of had kunnen ondersteunen.

- Als u deze mocht ontwerpen, waar zou een visie als document aan moeten voldoen
  - o En wat zou de inhoud daarvan in ieder geval zijn?
- Wat zou volgens u de rol kunnen of moeten zijn van de nationale overheid bij het stimuleren van uw en andere lokale initiatieven?
  - o Hoe vertaalt zich dat in het proces dat jullie samen doorlopen?
- Wat zou er volgens u in een nationale omgevingsvisie moeten staan wanneer deze als doel heeft initiatieven uit de maatschappij te ondersteunen
  - o Waar mogelijk te faciliteren?
  - o Hoe zou een ambitie of lange termijn visie eruit moeten zien? (voorbeeld)

Appendix VI: Government-led: Room for the River interviews

Interview met sociaal initiatiefnemer IVN en speelnatuur In Nieuwegein onderdeel Ruimte voor de Lek

Beweegredenen initiatief

Vragen over uw initiatief en uw persoonlijke motivering tot het opzetten van/betrokkenheid worden bij het initiatief

- Zou u het initiatief kort kunnen introduceren?
- Wat heeft u bewogen tot het opzetten van of betrokken worden bij het initiatief?

Als vrijwilliger actief met IVN. Normaliter op het zelfde vakgebied actief als met IVN. Dus ook natuur en milieu, plantsoendiensten. Ik breng in mijn vrijwilligerswerk mijn vakkennis in.

We hebben Ruimte voor de Lek. Toen het masterplan moest worden opgesteld, toen is er veel discussie ontstaan over mogelijke woningbouwplannen in de uiterwaarden. Daar is veel tegen geprotesteerd en uiteindelijk heet dat geleid tot een aangepast masterplan met veel natuur en water aan de Nieuwegeinse kant. Het heeft drie doelen: veiligheid, recreatie en natuur en vanuit de provincie is dit gebied ook prioritair gebied gebleven ondanks de bezuinigingen. Wij hebben toen een klankbordgroep gekregen. Daar zit ik vanaf het begin al in en begonnen in 2009. Daar is een nieuwe planstudie mee gestuurd om tot uitvoering te komen van het masterplan. Daar hebben ze een aantal inloopavonden en ontwerpessies voor georganiseerd. Iedere inwoner die wilde kon informatieavonden aansluiten. Uitslagen daarvan werden weer teruggelegd bij de klankbordgroep en konden wij ook weer ons zegje doen. En dan ging het naar de stuurgroep om besluiten te nemen. Zo hebben ze een hele strakke planning (..) rondgekomen binnen de termijnen. Heel goed vond ik dat ze zich aan de planning konden houden. En geen raad van statte procedures.

Er was als doelstelling natuur en recreatie en vanuit IVN hebben wij als doel natuureducatie. Het leek ons daarom heel leuk om met IVN een plan te bedenken met kinderen. Zodat kinderen wat meer kennis en idee krijgen van de natuur. In de Lek heb je nog eb en vloed, tijverschil. Het leek ons leuk om voor kinderen dit beleefbaar te maken. We gaan de komende jaren dan ook met IVN activiteiten organiseren.

Was dat ook de beweegreden om het initiatief te ondernemen? Ja, educatie en natuur functie. Plan heb ik in de klankbordgroep gepresenteerd. De gemeente en provincie waren daar toen bij en die waren heel enthousiast. Die hebben gezamenlijk ook meteen het plan in de stuurgroep voorgelegd. Het plan wordt nu ook betaald door Rijkswaterstaat en de gemeente, dus dat was meteen geregeld.

Initiatief en overheidsproces

Vragen over de samenhang tussen uw initiatief en een overheidsbeleid. Hoe zijn jullie elkaar tegengekomen gedurende uw initiatief of het opzetten van uw initiatief (of juist niet).

- Wat waren de mijlpalen in uw initiatief?

Verder komen die loopbruggen over de geulen, zodat er een spannend spel ontstaat. En wat ik een mijlpaal vond is dat uiteindelijk het inpassingsplan is vastgesteld en dat het plan in de uitvoeringsfase is beland. Toen is onze rol als klankbordgroep klaar, maar we merkte dat we veel kennis konden inbrengen en we wilden wel door. Toen hebben we aan de voorzitter van de klankbordgroep

gevraagd of ze door wilde en dat wilde ze graag en toen is de klankbord groep en stuurgroep overgenomen door Rijkswaterstaat.

Later kwam er een boomfeest dag. Ik bedacht met het IVN dat het leuk was om de bomen te gaan planten met kinderen. Dus dat heb ik voorgesteld in de klankbordgroep en uiteindelijk heeft de aannemer geregeld dat het met de kinderen kon. Rijkswaterstaat heeft nog wat met communicatie gedaan en ik heb nog natuureducatie gegeven op een basisschool en hiernaartoe meegenomen. Wat ik zou leuk vond aan de communicatieadviseur van Rijkswaterstaat is dat die zei: "Oh, we krijgen de komende jaren nog meer van die projecten, dat kunnen we eigenlijk wel vaker doen."

- Hoe zou u uw huidige fase van het initiatief beschrijven?

Wat we met IVN al doen is nulmetingen maken voor planten. We inventariseren van wat hebben we nu. En we gaan volgen wat er later aan natuur aan ontstaat.

- Bent u tegen knelpunten/uitdagingen aangelopen in het initiatief?
  - o Was de overheid daarbij betrokken? (als veroorzaker of wellicht als oplosser)
  - o Welke overheid? Of misschien zelfs meerdere met verschillende rollen?

Wat nu een groot knelpunt is voor Rijkswaterstaat is het beheer. Het was het plan dat Staatsbosbeheer de uiterwaarden ging beheren aan de noordkant en aan de zuidkant een cooperatie stichting de Haringe (een agrarische natuurvereniging) gaan doen. Maar door een uitspraak van Europa over natuurbeheer, dat het aanbesteed moet worden. Daardoor kunnen de ze gronden niet 1 op 1 overleveren en kunnen ze het beheer niet overdragen aan Staatsbosbeheer en de coöperatie. Dus zijn ze nu bezig met een beheerbestek en Rijkswaterstaat heeft besloten de grond zelf te houden. En nu moeten ze een partij gaan vinden, Europees aanbesteed, die de natuurbeheer wil gaan doen. Wij zijn heel benieuwd hoe dat gaat lopen. (...) Dat is nog wel het staartje.

Indien de vorige vraag de overheid genoemd is:

- Wat vond u belangrijk als het ging om de samenwerking of connectie tussen u en de overheid?
  - o Bijv. vertrouwen, kennis integratie, betekenisvolle betrokkenheid, functionerende processtructuur, duurzaam gebruik van uitkomsten, ontwikkeling van gezamenlijke visie, ontwikkeling nieuwe vuistregels voor samenwerking, etc.

En hoe gaat dat met particulier initiatief. Je kan ons beschouwen als goh wat lastig, maar je zou ook kunnen kijken wat hebben ze in te brengen en kunnen we daar misschien wat mee, dan word het misschien beter. En ik vond de houding van Annika was heel open.

Echt van belang in de samenwerking? Ja, ik weet dat ze in het begin. De eerste keer met de klankbordgroep toen zaten ze vanuit Rijkswaterstaat met een, zoals wij het ervoeren, beetje lichte delegatie. En toen hadden ze die vergadering en die keer daarop hadden ze al een zwaardere delegatie. Het idee dat ze hier toch meer moeite in moesten stoppen.

Nou wat gewoon heel leuk is dat ze de buurt er wel bij betrekken. Met een buurt barbecue en een excursie in het gebied. Met het IVN kunnen we gewoon bellen en dan gaat er iemand mee het gebied in. (...) Ze staan er open voor wat tijd te besteden en ons de mogelijkheid te bieden om het terrein te betreden. Zodat als het straks klaar is dat wij als natuurvereniging daar nog gewoon mee verder kunnen. Heel leuk dat ze daar echt iets mee doen.

In de klankbordgroep hebben we best nog wel eens tegengestelde belangen gehad. Want we hadden hier ook een zeilvereniging en een jachthaven. Die wilden in het natuurgebied in de geulen gaan

varen en wij als natuurverenigingen zagen dat natuurlijk helemaal niet zitten. Het is ook gewoon discussie geweest. Veel gezegd maar ook geslikt. We hadden niet allemaal hetzelfde belang altijd, maar we hadden wel altijd het doel we moeten een kwalitatief gedragen plan hebben. Ik merkte ook dat zoals bij een bijeenkomst van de provincie over ruimtelijke kwaliteit, dan komen er mensen uit de provincie kijken en dan vertellen wij wat we hebben gedaan en hoe we invloed hebben gehad en hoe dit plan vorm heeft gekregen. Daar wordt iedereen enthousiast van. Positieve drive zit hier wel.

- Wat ging wel goed en wat ging niet goed in uw ogen in de samenwerking of connectie?
  - o Heeft de overheid een kans laten liggen?
  - o Heeft de overheid een kans mogelijk gemaakt?
- Diende u met uw initiatief een maatschappelijk belang?
  - o Welk belang?
  - o Waarom diende u dat?
- Heeft uw initiatief rekening gehouden met de omgeving (ruimte, mensen en organisaties) en hun wensen en ambities?
  - o Hoe bent u daarmee omgegaan?
  - o Heeft u actief gezocht naar bestaande belangen binnen de omgeving of andersom?

Aan de overkant bij Vianen zij wilden sommige dingen en de gemeente wilden dat niet. En toen hebben wij vanuit Nieuwegein aangeboden om te helpen ook al is het onze kant niet. We kunnen best helpen brieven schrijven. Dat we met vrijwilligers andere vrijwilligers helpen. (..) wij zijn wel gewend om er tegen in te gaan en weten hoe we een procedure in moeten gaan. Maar uiteindelijk is het plan van hun niet doorgedaan. En merkte we laatst dat de gemeente en stichting met ideeën kwamen van de mensen toen, maar toentertijd wilde de gemeente dat niet. (..) En dat is ook wel weer het grappige van zo'n klankbordgroep. Je hebt het al vijf jaar meegemaakt en als je dan ook steeds met de zelfde mensen blijft dan weet je dat soort dingen. Dat zat zo in elkaar. Je merkt dat de klankbordgroep dan ook een soort van collectief geheugen wordt voor Rijkswaterstaat.

- Is een overheid betrokken geweest bij het betrekken van de omgeving of het behartigen van een maatschappelijk belang met uw initiatief?

De grootste rol als je het hebt over de planontwikkeling heeft de provincie op zich genomen. Anders hadden vier gemeentes en twee waterschappen met z'n zessen het plan moeten maken en allemaal hun eigen bestemmingsplan. En dan was natuurlijk heel lastig geweest. En veel kans op bezwaren. Op het moment dat het inpassingsplan komt van 1 partij, in dit geval de provincie, dan heb je maar 1 keer alle procedures door te lopen. Ik denk dat het wel goed is, daardoor heb je een heel evenwichtig plan gekregen.

Hebben die dan ook de moeite gedaan om alle omwonenden daarbij te betrekken? Ja, dat hebben ze goed gedaan. (..) wel bewonersavonden gehouden (in Nijmegen) maar niet zo intensief betrokken geweest als hier het geval was.

En maakt dat het verschil? Ja, dat heeft wel het verschil gemaakt.

Rol, benadering en opstelling van de overheid

Vragen over hoe u benaderd bent door de (nationale) overheid gedurende uw initiatief en of dit wel gebeurt is.

- Ben u gedurende uw initiatief benaderd door een overheid of bent u in uw initiatief op een overheid afgestapt (of allebei)?
  - o Waarom hebben ze u benaderd of u hen?
  - o Hoe is de benadering gegaan?

Ook vanuit mijn werk ken ik het. Ik heb in Brabant gewerkt waar ik bezig was met de Biesbosch, met de Noordwaard en daar moest ik de ontheffingen voor de Flora en Fauna wet doen. Die werden in mijn team gedaan. Dus op die manier ken ik de plannen ook alleen dan vanaf de andere kant. Dat is natuurlijk wel grappig, omdat ik dan van de plannen weet. Dit plan liep er achter aan. Daardoor weet je ook weer dat als je deze plannen met de procedures goed wil doen, dat je op tijd moet zijn. Daar ben ik wel behoorlijk op in gegaan in de klankbordgroep. Dat er een ecologische adviseur aangenomen moest worden bij de aannemer. Dan kan je hem meteen mee begroten. Dat soort dingen heb ik ook wel ingebracht in het plan.

De gemeenteraad heeft toen ze hier de woningbouwplannen geïnitieerd hadden, hebben ze in het besluit opgenomen dat ze graag een klankbordgroep wilden en dat de vogelwacht en het IVN daar zitting in moesten krijgen. Dat is echt een raadsbesluit uit Nieuwegein geweest.

- Hoe vond u deze benadering?
  - o Hoe zou u die omschrijven?

Wij hadden zo en zo voor andere dingen al contact gehad met raadsleden. Je weet dat dit soort dingen spelen. Je weet dat het er aan gaat komen en dan wordt er informeel gevraagd of je meedoet met dit soort dingen. Eerst informeel informeren voor een besluit te nemen.

In Nieuwegein en IJsselstein hebben we ook onze contacten bij de raadsleden en de wethouders. Dus als er iets is dan houden wij dat wel in de gaten en als het nodig is dan lobbyen we daarvoor.

- Was de rol die een overheid speelde van belang voor uw initiatief?
  - o Welke overheid en welke rol? (faciliterend, stimulerend, sturend, regulerend?)
  - o Wat was daarin doorslaggevend? (een ambtenaar, een bestuurder, een politicus, een aanpak, een visie/idee van de overheid?)

De gemeente? De gemeente heeft het ontwerp gemaakt uiteindelijk. Wij hebben wat randvoorwaarden neergezet, waarmee de gemeente het ontworpen heeft gemaakt. Waarop wij het ontwerp weer hebben in kunnen zien en wij vonden het leuk. En toen is de gemeente er weer mee aan de slag gegaan. Wij hebben het geïnitieerd.

Wij kunnen dingen inbrengen en aankaarten en waar nodig in grote lijnen onze visie inbrengen, maar ik vind dat eigenlijk de gemeente of Rijkswaterstaat dan zelf aan het werk moet. Dat ze zelf ook hun ambtelijke capaciteiten in moeten zetten om het te realiseren. Wij zijn vrijwilligers en hebben ook nog gewoon werk. Het kan natuurlijk niet zo zijn dat wij alles gratis gaan doen voor de gemeente. Maar ik houd wel altijd vinger aan de pols.

- Zou u dingen in benadering en opstelling van de overheid anders willen zien?
  - o En zo ja, wat zouden zij in hun werkwijze kunnen verbeteren omdat te bereiken?
  - o En wat zou de overheid (of de ambtenaar) kunnen verbeteren om dat te bereiken?

Jawel, soms denk dat het toch niet helemaal goed gaat. Dan vraag je een gesprek aan met de wethouders erbij. Dat hebben we vorige week ook gehad. We zien bepaalde dingen met

verkeersveiligheid op de lekdijk die niet goed gaan met kinderen en zoiets kaarten wij dan duidelijk aan. We zien die en die ontwikkeling en we willen dat de gemeente daar naar kijkt.

Overheidsdocumenten en overheidsvisies

Vragen over hoe en of u inzicht heeft gehad in eventuele overheidsdocumenten³ die voor u van belang waren. Daarnaast gaan de vragen over eventuele missende documenten of visies waar u graag inzicht in had gehad

- Heeft u gedurende uw initiatief actief gezocht naar een overheidsdocument (lokaal, regionaal of nationaal)? Of bent u gedurende uw initiatief in aanraking gekomen met een overheidsdocument?
  - o Wat voor document was dat? / Welk document was dat?
  - o Van wie waren deze documenten?
  - o Waarom bent u die tegengekomen?
  - o Waarnaar heeft u gezocht?

Ik heb al die rapporten gelezen. Ik heb ze gekregen over het algemeen. Al die tekeningen heb ik wel thuis. Veel digitaal ook. Ik heb alle stukken.

Mondeling met email of..? Wij hebben echt de rapporten gekregen van de provincie met het inpassingsplan. Al die documenten die gemaakt zijn daar hebben wij de pdf's van gekregen.

Indien ja op de vorige vraag:

- Wat was voor u van belang in het overheidsdocument (/waar was u naar op zoek)?
  - o Doelstelling van een overheid? Wet- en regelgeving? Ambitie of lange termijn visie visie?

Nou waar ik natuurlijk erg naar kijk. Als de tekening ziet is het natuurlijk een heel plan. Dan ga je natuurlijk heel erg kijken naar hoe is het ontworpen, hoe ziet het er uit, is dat een beetje zoals wij het ook voorstelde, past het in het landschap? (..kijken naar de praktijk/tekeningen...) Dat soort dingen neem je mee omdat je hier woont.

De provincie had een natuur doel type voor ogen. Met de ecologische hoofdstructuur. Dus er moet hier zacht en hard hout ooibos komen. En verder is de waterstandverlaging moest 8 cm zijn en dat wordt al bereikt door een verlaging verderop. En doordat ze dat al hebben kunnen verlagen was hier meer mogelijk, meer elementen. (...) De grootste klap was al geweest. (..) Vanuit IVN houd ik ook wel eens lezingen over het project. En toen heb ik van Annika de plaatjes gekregen voor mijn les bij de school met de bomenplantdag. Nu heb ik een eigen powerpoint gemaakt met oa de plaatjes van haar en ook bij IVN gepresenteerd. Zo krijg je er echt feeling bij en zo gaat het bij ons ook leven zo'n plan. Met onze jeugd groep gaan we er spelen met onze werkgroep.

- In wat voor vorm of vormen (document, website, etc.) zou een dergelijke visie gepubliceerd moeten worden om zo bereikbaar als mogelijk te zijn naar initiatieven toe?

Ik ben goed genoeg geïnformeerd en ik hoef niet meer te weten. (..) Het klinkt misschien maar ook met zo'n beatrixsluis. Dan ga ik naar zo'n informatieavond en dan stel ik wat vragen. En dan merken ze dat ik er wat van af weet en dan zie je dat ik zo'n stapel met spullen toch krijg. Dus toen hadden ze aan het eind van de informatieavond het plan meegegeven en hebben we nog een afspraak gemaakt.

---

³ Met overheidsdocumenten worden documenten bedoeld die door een overheid zijn opgesteld. Deze overheidsdocumenten kunnen zowel lokaal, regionaal of landelijk bedoeld zijn. Afhankelijk van welke overheid zicht daarmee heeft bezig gehouden (en misschien zelfs in samenwerking met andere overheden en partijen). Naast bijvoorbeeld een bestemmingsplan heeft een overheid vaak een visie of idee op papier gezet over de gemeente, regio of Nederland.

(..) Ja dan maken we een inspraak reactie. Dan krijgen we weer een afspraak zodat ze hun reactie kunnen toelichten. Voordat we de reactie krijgen. Dus dan merk je gewoon dat als je een beetje vragen stelt dan komt het wel.

Alleen ik merk wel is dat voor Rijkswaterstaat, dat ze moesten wennen aan het feit dat er een klankbordgroep was. Maar uiteindelijk hebben ze het heel goed opgepakt, al merk ik dat het niet de standaard is. Ik heb het ook een paar keer aangekaart bij de beatrixsluisen en dan gebeurt er niks en dat vind ik wel jammer. Als je het hebt over hoe kan je enigszins kan verwerken dan moet dat veranderen.

Ambitie en motivering en overheidsambitie en –visie

Vragen over wat u motiveert in uw initiatief. Wat is uw ambitie (op maatschappelijk vlak). Daarnaast straalt de overheid een bepaalde ambitie uit die wellicht een effect heeft of kan hebben op uw initiatief. Wat is de samenhang voor u tussen deze twee.

- Wat was uw ambitie en lange termijnvisie met het initiatief?
  - o Had u ook een maatschappelijke ambitie?

Wat ik gewoon heel mooi zou vinden is als het de natuur en recreatiefunctie krijgt die wij voor ogen hadden. Maar ook dat de natuur, met het stedelijk gebied hier, dat je hier toch een heel mooi wandelgebied krijgt. Een beetje struigebied hier. Dat het gebied echt een meerwaarde is voor de omgeving hier.

- Was het nastreven van de ambitie ook de motivering voor het opzetten van/ betrokken worden bij het initiatief?

Ja, dat is echt de drager geweest. Dat iedereen wil. Zoals met de Ponthoeve. Die heeft ook gekozen voor, ik zit hier in die natuur en ik heb een kans als recreatie gaat toevoegen aan mijn bedrijf. Dan heeft mijn bedrijf meerwaarde. Als hij dat niet had gedaan dan was het einde zoek.

De gezamenlijke ambitie helpt? Ja dat denk ik wel. En openheid. Dat is openheid vanuit Rijkswaterstaat van wat zijn onze plannen, wat kan wel en wat kan niet en ook binnen ons zelf. Dat we in vertrouwen kunnen communiceren met elkaar.

Jouw beeld sloot aan bij de overheden? Ja

- Heeft u het gevoel dat uw (maatschappelijke) ambitie gedeeld wordt door een overheid?
  - o En dat u onderdeel uit maakt van hun ambitie?
  - o Is dat gewenst?

De provincie wilde dat uiteindelijk ook. Die hadden voor zichzelf de opgaven om de ecologische hoofdstructuur de ontwikkelen. Toen hebben ze gezegd dat het prioritair gebied was voor hun. En vanuit het Rijk werd er natuurlijk op gehamerd dat de waterveiligheid gewaarborgd werd. Dat is natuurlijk wel de ambitie dat je iets wilt neerleggen in stedelijk gebied wat niemand ziet zitten. Dat wil je gewoon niet.

- Heeft u het gevoel dat uw lange termijn visie aansluit bij een lange termijn visie van een overheid?
  - o En dat u onderdeel uit maakt van hun lange termijn visie?

- Is dat gewenst?
- Heeft u baat bij een ambitie of lange termijn visie van een overheid met uw initiatief?
  - Zo ja, waarom dan?
  - Wat spreekt u aan in de ambitie of lange termijn visie (schaal van ambitie: Thematisch (bijv. op krimp/leegstand thematiek) of Macro (bijv. kwaliteit van de leefomgeving))
- Heeft de betreffende overheid (of overheden) zijn ambitie en lange termijn visie naar u toe gecommuniceerd?
  - Dmv mondeling contact, schriftelijk contact, of via een visie/openbaar document

Afsluitend: mogelijke rol nationale overheid en nationale omgevingsvisie

Vragen als afsluiting. Vragen over uw beeld op een nationale visie en hoe deze uw initiatief kan ondersteunen in de toekomst of had kunnen ondersteunen.

- Als u deze mocht ontwerpen, waar zou een visie als document aan moeten voldoen
  - En wat zou de inhoud daarvan in ieder geval zijn?

Ik ben daar niet zo'n dorsnee mens in omdat ik gewend ben om die rapporten te lezen. Dat is wel anders. Als ik me voorstel dat ik dat niet ben.

En bij IVN medemensen? Wat ik dan doe is dat ik het samenvat en kort vertel en op die manier probeer ik hun dan mee te nemen. Ik denk korter en bondiger en minder ingewikkeld. Dan zijn andere mensen ook geneigd om het te lezen en er wat mee te doen. Ik lees het nu omdat ik weet dat anders onze beurt voorbij is. Je weet inmiddels dat het anders voorbij is. Wat ik ook doe is dat als ik informatie krijg waarvan ik denk dat is behapbaar: foto's, of kort tekstje dan stuur ik dat weer door naar mijn achterban. Maar die vertaalslag zou bijvoorbeeld ook Rijkswaterstaat kunnen doen.

- Wat zou volgens u de rol kunnen of moeten zijn van de nationale overheid bij het stimuleren van uw en andere lokale initiatieven?
  - Hoe vertaalt zich dat in het proces dat jullie samen doorlopen?

Zoals ik daar in zit is het niet mijn belang maar het belang van de vereniging. Ik probeer er ook vanuit die bril naar te kijken. Ik denk dat het vanuit de Rijksoverheid heel belangrijk is dat ze ook echt kijken naar wat zijn hier nou de belangenclubs waar we rekening mee moeten houden en betrek die ook vanaf het begin van zo'n plan op een volwassen manier. Voel het niet als kritiek maar vat het op als deskundigheid. Want dat is wat wij inbrengen. In plaats van dat je dat buiten de deur houdt.

Potentiële energie aanboren? Je hebt mensen die zo dicht op een project wonen, hebben vaak een vereniging van eigenaren. Die zijn al vaak op een bepaalde manier bij elkaar.

- Wat zou er volgens u in een nationale omgevingsvisie moeten staan wanneer deze als doel heeft initiatieven uit de maatschappij te ondersteunen
  - Waar mogelijk te faciliteren?
  - Hoe zou een ambitie of lange termijn visie eruit moeten zien? (voorbeeld)

Wat ik wel belangrijk vind en dat is hier goed gebeurt. Dat je ook aangeeft wat je met die visie gaat doen en wat de planning is waarop zoiets tot stand komt. Want dat hebben we hier gemerkt. Zo'n provinciaal inpassingsplan die we hier hebben gehad, maar we wisten van begin tot eind hoe lang

alles ging duren en welke periodes er waren. En als je natuurlijk 5 jaar visie aan het ontwikkelen bent en je steeds terug moet komen bij belangenbehartigers en die moeten dan weer de rapporten lezen. Dan word het op een gegeven moment te veel en te langdradig. Denk dat het belangrijk is dat de overheid zich realiseert dat ze zich ook aan bepaalde plannings moeten houden en ook moeten laten weten van dat lukt niet en dat lukt wel en daar helder in zijn. Dat het niet eindeloos aan blijft zeuren. Dat er een duidelijk kop en staart aan zit.

Extra: Wat wij hadden is dat onze voorzitter van de klankbordgroep, die is gedeputeerde geweest van de provincie en burgemeester geweest, en die is de onafhankelijk voorzitter van de klankbordgroep geweest. En zij zat dan ook als adviseur in de stuurgroep. (..) Ze is echt de verbindende factor geweest. Zij heeft ook al die vijf jaar meegedaan en als ze merkte dat het niet goed ging dan is ze daar ook achteraan gegaan. Er is hier echt bewust gekozen voor een sterke persoon.

Interview Sociaal initiatiefnemer – Jachthaven Deventer (29 april 2015)

Beweegredenen initiatief

Vragen over uw initiatief en uw persoonlijke motivering tot het opzetten van/betrokkenheid worden bij het initiatief

- Zou u het initiatief kort kunnen introduceren?

Ik ben pas de laatste twee jaar betrokken bij het geheel. (..) Rond 2006 kwamen de eerste geluid van de ruimte voor de rivier zodat de rivier meer ruimte kreeg bij hoogwater. Echter wij lagen zo aan een dijkje dwars over de rivier heen, we lagen eigenlijk in de weg. Toen zijn er gesprekken geweest, van die haven moet verplaats worden. We waren er al vrij snel uit dat het naar deze kant moesten naar de grote dijk toe, zodat we niet meer in de weg lagen. Er zij heel wat gesprekken geweest onder leiding van een professor. Met als doel wat wil de watersport nou? We worden onteigend, en we krijgen wat nieuws. Op papier een soort van programma van eisen gezet. Met daarin wat we graag zouden willen als er een nieuwe haven komt. Stroompaaltjes bijv. Heel gedetailleerd. En toen hebben we ook gezegd wat de vereniging zelf, en wat doet het waterschap, want ik ken de constructie met Rijkswaterstaat. De waterschap heeft eigenlijk de opdracht gekregen van Rijkswaterstaat. (..) Je had nog wel wat hiërarchie. Ook van waterschap die geeft de haven (tussen aanhalingstekens) aan de gemeente. En wij pachten het weer van de gemeente. In een soort van driehoeksverhouding. In die hele constructie zijn wij als eindgebruiker geen juridische partner. Wij hebben geen formeel gezag, alleen met de gemeente. Dus je bent aan de ene kant de niet de eigenaar en aan de andere kant wel de gebruiker (en eigenaar).

Wij hebben een soort van programma van eisen opgesteld. Ook gevraagd wat investeert dan het waterschap in een nieuw complex en wat de verenigingen. Wij bestaan initieel uit 4 verenigingen, waarvan de roeivereniging meteen zei dat ze apart wilden. Wij hielden dus drie verenigingen over. De gemeente wilden echter met 1 persoon praten en daarvoor hebben we de stichting “De Waterlijn” opgezet. En die praat dus namens de verenigingen met 1 mond naar de gemeente en waterschap. Bij het programma van eisen hebben we gezegd dat wij investeren in een nieuw clubschip. (..) Wij gaan ook investeren. Ieder doet zo zijn bijdragen. In principe is dat omgezet in een vraagspecificatie. Daar is al een vertaalslag gemaakt met het programma van eisen, met in onze ogen vertaalfouten. Dus je moet een slag, het moet algemener. (..) de vraagspecificatie komt vanaf het waterschap en in de gesprekken hebben de gemeente, waterschap en wij aan tafel gezeten. Maar op een gegeven moment is toen afgesproken, dat wij veel van steigers af wisten, en voordat we het gaan maken mogen jullie mee kijken en adviseren in de keuze. Dat laatste is niet gebeurd. Er is heel snel gekozen we gaan voor die variant. De besluitvorming was heel simpel: de goedkoopste.. punt.. Wij vroegen

ons af, wat wordt er dan geleverd? Om 1 ding te noemen is: wij praten over boxen en die ligt aan een hoofdsteiger met behulp van vingersteigers. Wij hebben in het begin in het programma van eisen gezegd: de vingersteigers moeten achter net zo lang zijn als de boot, zodat we de boten goed kunnen vastleggen. Wat heeft de aannemer nou gezegd: In een boxmaat van 5 meter mag je ook een kortere vingersteiger neerzetten. Daar komen wij na de opdracht achter. We konden de boten achter niet vastmaken. Dus daar is ontzettend veel tremulant over geweest. Wij hebben de Raad van State erbij gehaald. Wij dachten... ach we komen er wel uit. Maar puntje bij paaltje kwamen we er niet uit. En we waren met de bezwaarschriften te laat. En niemand had ons geattendeerd op die mogelijkheid. We hebben daar vervolgens raadsvergaderingen over gehad. Tot aan de burgemeester weet daarvan af. Maar waterschap zegt de aannemer zegt dat het zo kan en zo krijg je het. En dat is behoorlijk gaan botsen met elkaar. (..) Je moet onderscheid maken tussen passanten, mensen die wel aan boord zijn, en vaste ligplaatshouders, mensen die niet aan boord zijn. Dat is een verschil, als je aan boord bent en het gaat waaien dan leg je hem beter vast, maar ben je niet aan boord dan kan je hem niet beter vast leggen.

Daar zijn we niet uitgekomen. We hebben compromissen voorgesteld, bijvoorbeeld met palen achter de vingersteigers. Waren allemaal veel te duur. Het enigste compromis is dat we aan het einde waar de grote boten liggen palen krijgen. Wel op een constructie dat wij ze moeten bestellen en dat wij er voor moeten zorgen. Maar we willen wel een kleine tegemoetkoming doen.

De samenwerking met waterschap was heel star. Tot niet praten aan toe. Op bestuurlijk niveau gemeente en waterschap zijn vele gesprekken geweest. En telkens was de uitkomst wij, waterschap, gaan wel in overleg met de watersporters. Maar het gesprek was geen gesprek. Op een gegeven moment kwam een brief: Dit is ons voorstel en daar moet je het mee doen. En meer krijg je niet. Het is take it or leave it. Zo doen we het en als het er niet mee eens bent dan doen we niks. Nog een beetje chantage-achtig ook. (..) Ze hebben formeel de brief gestuurd naar de gemeente, maar vroegen om onze handtekening. Ik zeg: Hij is niet gestuurd naar mij, maar naar de gemeente. Je moet bij de gemeente zijn. En de gemeente zegt ook: Ik zet er ook geen handtekening onder. De gemeente zegt: Jullie watersporters moeten maar met de opdrachtgever praten, dus met waterschap. Dat lukt dus niet want die praten niet.

Twee is: Opleveringsdatum. Het complex zou 1 april 2014 klaar zijn. Je hebt de bulten zand net buiten nog kunnen zien. Het is nog niet klaar. Je ziet ook geen tot weinig activiteiten. Waarom wordt er niet gewerkt? Nee.. nee het komt wel goed. Allemaal te goed gelovig geweest. Waterschap is zijn afspraken totaal niet nagekomen. We hebben hier een vloot liggen in de winter en die willen zomers varen. Waar moeten die boten dan liggen? Waar moeten ze naar toe? Dus daar is ook veel tramaland over geweest. Alles is met beetje opgeleverd, konden we daar weer even liggen, en daar weer een beetje, nog geen elektriciteit en nog geen water.

En de wal daar zijn ze bezig met een hekwerk voor kleine bootjes. Wij doen hier ook veel aan jeugdzeilen. En die hebben we vorig jaar niet kunnen opleiden. Dus de zeilsport heeft in Deventer een jaar stilgelegen. (..) toch 60 kinderen die normaal op zeilles gaan en afgelopen jaar dus niet. We moeten dan toch die Jolletjes kwijt kunnen.

Dan is er nog de helling. Die is met name belangrijk voor de bootjes. Die komen op trailers binnen. Je ziet nog steeds dat er bijna geen bootjes liggen, omdat de helling er niet is. De afspraak was dat er een kade kwam, een kraanopstal plaats. Dat zou vorig jaar Augustus klaar zijn. Vorig jaar eind

Augustus begonnen. En vervolgens kwamen ze puin in de grond tegen. Dat hebben wij altijd gezegd. Hier in Deventer bij het water heb je puin in de grond. De gemeente heeft altijd gezegd hier ligt puin in de grond. Waterschap erkent ook: er ligt puin in de grond. Waterschap heeft alleen verzuimd om tegen de aannemer te zeggen: er ligt puin in de grond. Dus de aannemer is damwanden gaan slaan en die kwam niet verder. En op een gegeven moment komt de aannemer niet verder en die zegt dan stop ik. Als ik er niet voor betaald wordt dan stop ik. Je had niet gezegd dat er puin in de grond lag. In september is hij ook gestopt. Wij telkens bij Waterschap hoe met dat nu verder? Ik erken best het probleem en ik wil niet heel zwart wit zijn. Laten we er over praten, hoe gaan we het oplossen? Niks gekomen tot begin januari. De kadeplaats komt gewoon niet. Weer in de pen gekropen, weer naar de gemeente gegaan. Nu moet ik zeggen, de gemeente is de laatste jaren best achter ons. Maar die liep ook tegen een dichte deur aan. Het kan toch niet zomaar zijn dat jullie eenzijdig zeggen, dit gaat ons te veel kosten wij doen het niet. Wij zijn onze verplichting ook nagekomen. Wij hebben ook alle moeite gedaan en dan aan 1 kant zeggen: het lukt niet. En dan gevolg door de woorden: je hebt toch een leuk complex, zeur niet. Ik zeg: wij hebben hier ook een mooi complex, maar dat betekent niet dat je geen afspraken mag nakomen. Zo werd het telkens afgedaan. Je begrijpt wel hoe de spanning ontstaan is tussen waterschap en watersporters.

Terugkijkende vind ik de houding van het waterschap, super star. Ik ben ook naar het bestuur gestapt: Ik wil een gesprek hierover. Zo hoog mogelijk. Ik kom er wel door met mensen die ik ken. Ik kom met mijn netwerk wel naar het bestuur toe. Ik kom aan bij het bestuur en begin netjes: Ik wil het graag hebben over communicatie. (..) Ik dacht ik ga niet gelijk mopperen (..) Waarop hij zeg: Als iets niet lukt dan ligt het aan de communicatie he? Ik zeg: Je zet de toon wel. Na een half uur heb ik hem een hand gegeven, zo komen we niet verder. Hier kunnen we dus ook niet communiceren met elkaar. (..) Dat is frustrerend. Heel frustrerend. We hebben een achterban van 600 leden en die willen de barricades op. (..) Die zijn loeiend. Ik heb ze nog behoorlijk kunnen temperen, want ik zeg: met ruzie maken kom je helemaal nergens. Uiteindelijk is de houding: take it or leave it. (..) Heb het staan in artikelen, want het is natuurlijk hot news in Deventer. Ik zeg ook: Waterschap heeft veel verstand van water, weet hoe je water kunt beheren, iets verstand van wat op water drijft, maar heeft totaal geen verstand van jachthavens. En ze zijn wel opdrachtgever om een jachthaven te maken. Zonder verder afspraken na te komen die wij als toch wel ervaringsdeskundigen in goede verhouding met elkaar hebben afgesproken. Natuurlijk hebben wij met ons eisen pakket hoog ingezet. Natuurlijk hebben we gezegd dat alles iets breder en groter kon. Maar het tegemoetkomen van waterschap hebben wij niet gezien. Wat kan er van die afspraak af mooi, wat komt er voor in de plaats niks.

Ik weet ook wel waardoor dat komt. Waterschap heeft bureaus ingehuurd en werken niet met eigen mensen. De goede man zegt dan ook: Ik ben ingehuurd om dit voor elkaar te krijgen voor mijn klant, waterschap, dus ik blijf gewoon nee zeggen. Ik begrijp je maar ik ben het er niet mee eens.

- Wat heeft u bewogen tot het opzetten van of betrokken worden bij het initiatief?

Initiatief en overheidsproces

Vragen over de samenhang tussen uw initiatief en een overheidsbeleid. Hoe zijn jullie elkaar tegengekomen gedurende uw initiatief of het opzetten van uw initiatief (of juist niet).

- Wat waren de mijlpalen in uw initiatief?

Ja zo goed als. Nogmaals zeer slechte communicatie. Niet willen communiceren. Eenrichtingsverkeer. Dat vind ik het grootste probleem. Dat iets niet lukt met die kade bijvoorbeeld, dat er toch puin in zit

en dat het niet lukt, dan kan ik wel zeggen dat moet je doen. Maar het ontbreekt mij aan juridische status (..) Ik moet zeggen de gemeente en wethouder had wel iets sterker voor ons kunnen opkomen. Die zei steeds: jullie moeten eruit komen. Maar wij wilden graag dat zij ook een standpunt in nemen. (..) Je mag ook wel eens voor ons staan naar waterschap.

- Hoe zou u uw huidige fase van het initiatief beschrijven?
- Bent u tegen knelpunten/uitdagingen aangelopen in het initiatief?
  - o Was de overheid daarbij betrokken? (als veroorzaker of wellicht als oplosser)
  - o Welke overheid? Of misschien zelfs meerdere met verschillende rollen?

Indien de vorige vraag de overheid genoemd is:

- Wat vond u belangrijk als het ging om de samenwerking of connectie tussen u en de overheid?
  - o Bijv. vertrouwen, kennis integratie, betekenisvolle betrokkenheid, functionerende processtructuur, duurzaam gebruik van uitkomsten, ontwikkeling van gezamenlijke visie, ontwikkeling nieuwe vuistregels voor samenwerking, etc.

De bereidwilligheid van de gemeente is groot. Het meedenken is groot. Ik moet zeggen daar heb ik alle medewerking. Niet in het begin, maar pas later in het proces. Maar ja hun liepen ook tegen een muur van het waterschap. (..) Hij zegt: Wij komen ook geen streep verder. (..) Mijn voorganger heeft het hele proces meegemaakt en die is gezien deze hele affaire afgehaakt, bijna overspannen afgehaakt. Het is vrijwilligerswerk. Hij zegt: Ik mag het niet meer van mijn vrouw, ik krijg hartklachten. (..) Ik heb de vechtlust nog wel, ik ben voorzitter van een normcommissie, ik weet wat consensus is, mijn klanten zijn ook overheden, ik ken dat taaltje wel een beetje, dus kom maar op. Maar dit heb ik nog nooit meegemaakt.

Dit was de reden voor jouw betrokkenheid? Ja, ze hebben mij gevraagd. Sindsdien is het beter met de gemeente. In het begin was het van de hak op de tak met de gemeente. De gemeente begreep het niet helemaal. Die zegt: Jullie wensen ineens langere vingersteigers. Nee, wij wensen niet het is afgesproken. De gedachtesetting was toen niet helemaal goed. (..) Welles, nietes verhaal. Maar ik heb gezegd: "die discussie wil ik niet. Ik wil dat ze veilig liggen en dat de hele vloot die we hebben hier kan liggen. En als wij vinden dat het aantoonbaar niet veilig is, dan heb ik denk ik een statement. Of dat nou aan de lengte van de vingersteigers ligt of niet is een tweede." Dat neem de gemeente wel over. Die vond dat wel een item. (..) Dat veilig liggen is nog steeds een item.

- Wat ging wel goed en wat ging niet goed in uw ogen in de samenwerking of connectie?
  - o Heeft de overheid een kans laten liggen?
  - o Heeft de overheid een kans mogelijk gemaakt?

Waar heeft waterschap een kans laten liggen? De eerste kans die ze echt fout hebben gedaan is ons niet betrekken bij de opdrachtverstrekking. Het plan dat er lag, dat we samen met de waterschap opgesteld hadden (..) En daarop is de aanvraag de deur uit gegaan en dat proces hebben we niet meer kunnen volgen. Ze hadden gebeld.

Initieel gelijke partner? "Ja", Maar na de aanvraag niet meer? "Ja", Was daar een reden voor? "Nee", er ligt wel een basisreden bij waterschap en dat is geld. Geldproblemen. Ik weet dat zij een X bedrag krijgen van dit project van Rijkswaterstaat, voor alle projecten. Ik weet ook, in mijn woorden, dat als het goedkoper kan dan is de winst voor hun, maar als het tegenvalt is het verlies voor hun. Waterschap Groot Salland die hebben wat tegenslagen gehad verderop. Dus ik weet gewoon dat er

een geldissue is. Daarom was hier, dit is het bedrag en daar komt geen cent bovenop. Tegen de persoon die is aangenomen, een derde, om het uit te voeren.

In het begin had je nog allerlei varianten, toen was de gelddruk er niet. Op een gegeven moment was de opdracht gegeven en was het toch een duur project. (..) Meerwerk werd niet geaccepteerd. Ik begrijp het best. Ik zit lang genoeg in de business. Maar ga met elkaar in overleg. Dan hadden we het misschien sus en zo kunnen oplossen. Maar als je geen mogelijkheid krijgt om met elkaar te praten dan houdt het op. Toen de opdracht is gegeven en de financiën duidelijk waren toen is de verhouding met het waterschap duidelijk verandert.

- Diende u met uw initiatief een maatschappelijk belang?
  - o Welk belang?
  - o Waarom diende u dat?
- Heeft uw initiatief rekening gehouden met de omgeving (ruimte, mensen en organisaties) en hun wensen en ambities?
  - o Hoe bent u daarmee omgegaan?
  - o Heeft u actief gezocht naar bestaande belangen binnen de omgeving of andersom?

Natuurlijk de burens, met name alleenstaanden woning, de helft van die woningen hadden bezwaar tegen het plan. Er zijn veel grote bezwaren geweest. Dat was begin af aan. Ik weet dat er 1 mevrouw is verhuisd. Toen ik aankwam heb ik toch met ze allemaal willen praten. Dus gewoon aangebeld en voorgesteld. Met weinig een goed gesprek gehad. Met 1 mevrouw een goed gesprek gehad. Die begreep ons wel, maar als het water hoog is dan zit ik tegen een grijs gebouw met lampen. Ik heb 's avonds die lampen nog afgeplakt met plakband. Ze komt hier ook regelmatig koffie drinken, de buurt trouwens ook. Ik heb gezegd we gaan er mee praten. Liever een goede buur dan een slechte buur. Voor ons is het ook weer sociale controle. Als ze wat gek zien dan bellen ze misschien. Zo heb je wat aan elkaar. We hebben ze regelmatig uitgenodigd. Op de openingsfeestjes. Ik zeg steeds ook tegen ze in andere steden is een woning zo aan het water duurder dan in een gewone wijk. Maar goed ik begrijp ze wel. Elke verandering voor de deur roept weerstand op. Dat begrijp ik maar zo moet je er ook mee omgaan.

Ook samen met de gemeente is er een beplantingsplan gemaakt voor bomen en planten. Alles in samenspraak met hun gegaan. Moet die boom naar links of rechts. Dan doen we dat rechts.

Hun belangen actief meegenomen? "Ja". Ik vind het belangrijk. Ik vind het een goede deal. Waterschap is weg straks maar wij blijven hier wel. De gemeente natuurlijk ook.

- Is een overheid betrokken geweest bij het betrekken van de omgeving of het behartigen van een maatschappelijk belang met uw initiatief?

"Ja". Die heeft een faciliterende rol gehad om het plaatje rond te krijgen? "Ja"

Rol, benadering en opstelling van de overheid

Vragen over hoe u benaderd bent door de (nationale) overheid gedurende uw initiatief en of dit wel gebeurt is.

- Ben u gedurende uw initiatief benaderd door een overheid of bent u in uw initiatief op een overheid afgestapt (of allebei)?
  - o Waarom hebben ze u benaderd of u hen?

- Hoe is de benadering gegaan?

Ik denk dat het vanuit de gemeente is gekomen die eerste contacten. Van.. er zijn plannen.. Een gesprek met de watersportverenigingen en de gemeente. (..) volgens mij is er toen al redelijk snel, hebben wij een soort van werk of stuurgroep opgericht om het een en ander te bespreken en daar is later dan ook waterschap bij gekomen. Daar is zelfs een formele club van gemaakt met een professor als onafhankelijke voorzitter. Dat ging allemaal goed. Ok, we moesten dingen inleveren van onze eisen maar dat hoort erbij.

Het kantelpunt dan financiën? Ik zit zelf in het bedrijfsleven, en ik durf te wedden dat als het commerciëler werd aangepakt. Dat had het voor de helft van de prijs gekund. De aannemer heeft een loopje genomen met meerwerk. Er zijn meerwerken geweest die ik nooit geaccepteerd zou hebben. Voorbeeld: Vingersteigers hadden wij opgegeven 50 cm. De aannemer komt met een plan, die steigers moeten daar 70cm en daar 90cm zijn. Daarvoor kwamen ze met een meerwaarde prijs en dat heeft waterschap geslikt. (..) 5 ton extra kwamen ze uit. En dan vraag ik me af, waar is dat dan gebleven? We moesten hier op inleveren en daar op inleveren. Dus hele rij aan dingen, dus wat is dan meerwerk? Als je zegt, we zitten aan vijf ton meerwerk, we kunnen niet meer hebben. Deel ons dan even, wees transparant, waar dat meerwerk dan in zit. Tot op de dag van vandaag niet gekregen. Transpartheid, overleg zijn woorden die waterschap niet kent.

- Hoe vond u deze benadering?
  - Hoe zou u die omschrijven?
- Was de rol die een overheid speelde van belang voor uw initiatief?
  - Welke overheid en welke rol? (faciliterend, stimulerend, sturend, regulerend?)
  - Wat was daarin doorslaggevend? (een ambtenaar, een bestuurder, een politicus, een aanpak, een visie/idee van de overheid?)

Gemeente? Onder de streep afzijdig. Faciliterend? Wel faciliterend waar nodig, maar wij vonden toch wel dat de wethouder meer voor ons moet staan dan achter ons gaat staan. Niet telkens zeggen jullie zijn degene waar het om gaat dus jullie moeten overleggen. (..) Ze hadden wel een actievere rol kunnen spelen, met name bestuurlijk. Op ambtenaren niveau prima. Als er wat is kon je ze bellen, dan gingen zij weer naar waterschap. Maar zij liepen ook tegen dezelfde deur aan.

Duidelijk verschil tussen ambtenarij en wethouder? Ja, duidelijk

Waterschap? Opdrachtgever, sturend. Af en toe had ik het idee dat de aannemer dat die het waterschap wel in de tang had. Ook met het aansturen van waarneer starten jullie nou eens.

Als opdrachtgever ontoereikend? Ja, heel duidelijk. Het hele traject had een stuk goedkoper kunnen zijn met goed opdrachtgeverschap vanuit de waterschap.

Als een projectleider was (...) die respect heeft voor alle partijen en daarmee iedereen betreft, dan loopt een project goed. Dan heb je ook begrip voor elkaar. Dan kan je ook dingetjes hebben van die we dan zo doen ipv zo. Maar als er 1 heel star is kom je niet verder.

- Zou u dingen in benadering en opstelling van de overheid anders willen zien?
  - En zo ja, wat zouden zij in hun werkwijze kunnen verbeteren omdat te bereiken?
  - En wat zou de overheid (of de ambtenaar) kunnen verbeteren om dat te bereiken?

Overheidsdocumenten en overheidsvisies

Vragen over hoe en of u inzicht heeft gehad in eventuele overheidsdocumenten⁴ die voor u van belang waren. Daarnaast gaan de vragen over eventuele missende documenten of visies waar u graag inzicht in had gehad

- Heeft u gedurende uw initiatief actief gezocht naar een overheidsdocument (lokaal, regionaal of nationaal)? Of bent u gedurende uw initiatief in aanraking gekomen met een overheidsdocument?
  - o Wat voor document was dat? / Welk document was dat?
  - o Van wie waren deze documenten?
  - o Waarom bent u die tegengekomen?
  - o Waarnaar heeft u gezocht?

“Alleen maar e-mails.” Mondeling? We hebben wel bijeenkomsten gehad, maar niet zoveel. En degene die ik mee heb gekregen uit waterschap die was gewoon eenzijdig.

Ambitie naar jullie (43.29)

Indien ja op de vorige vraag:

- Wat was voor u van belang in het overheidsdocument (/waar was u naar op zoek)?
  - o Doelstelling van een overheid? Wet- en regelgeving? Ambitie of lange termijn visie visie?
- In wat voor vorm of vormen (document, website, etc.) zou een dergelijke visie gepubliceerd moeten worden om zo bereikbaar als mogelijk te zijn naar initiatieven toe?

Ambitie en motivering en overheidsambitie en –visie

Vragen over wat u motiveert in uw initiatief. Wat is uw ambitie (op maatschappelijk vlak). Daarnaast straalt de overheid een bepaalde ambitie uit die wellicht een effect heeft of kan hebben op uw initiatief. Wat is de samenhang voor u tussen deze twee.

- Wat was uw ambitie en lange termijnvisie met het initiatief?
  - o Had u ook een maatschappelijke ambitie?
- Was het nastreven van de ambitie ook de motivering voor het opzetten van/ betrokken worden bij het initiatief?
- Heeft u het gevoel dat uw (maatschappelijke) ambitie gedeeld wordt door een overheid?
  - o En dat u onderdeel uit maakt van hun ambitie?
  - o Is dat gewenst?

Tussen gemeente en watersport. Ja dat ging beter. In het begin was het zo dat 1 van de hoofdamttenaren, het was mijn eerste gesprek, waren er nog strubbelingen. Die hadden net een gesprek gehad met waterschap en die kwamen gebroederlijk binnen. Twee mensen met 1 mond. Dit heeft ook geen zin. Als jullie al bekokstoofd hebben wat jullie willen. Dan zitten wij hier alleen maar formeel aanwezig. Daar ben ik niet van gediend. (..) Ik begrijp het wel, maar het is niet objectief.

- Heeft u het gevoel dat uw lange termijn visie aansluit bij een lange termijn visie van een overheid?

---

⁴ Met overheidsdocumenten worden documenten bedoeld die door een overheid zijn opgesteld. Deze overheidsdocumenten kunnen zowel lokaal, regionaal of landelijk bedoeld zijn. Afhankelijk van welke overheid zicht daarmee heeft bezig gehouden (en misschien zelfs in samenwerking met andere overheden en partijen). Naast bijvoorbeeld een bestemmingsplan heeft een overheid vaak een visie of idee op papier gezet over de gemeente, regio of Nederland.

- En dat u onderdeel uit maakt van hun lange termijn visie?
- Is dat gewenst?
- Heeft u baat bij een ambitie of lange termijn visie van een overheid met uw initiatief?
  - Zo ja, waarom dan?
  - Wat spreekt u aan in de ambitie of lange termijn visie (schaal van ambitie: Thematisch (bijv. op krimp/leegstand thematiek) of Macro (bijv. kwaliteit van de leefomgeving))
- Heeft de betreffende overheid (of overheden) zijn ambitie en lange termijn visie naar u toe gecommuniceerd?
  - Dmv mondeling contact, schriftelijk contact, of via een visie/openbaar document

Afsluitend: mogelijke rol nationale overheid en nationale omgevingsvisie

Vragen als afsluiting. Vragen over uw beeld op een nationale visie en hoe deze uw initiatief kan ondersteunen in de toekomst of had kunnen ondersteunen.

- Als u deze mocht ontwerpen, waar zou een visie als document aan moeten voldoen
  - En wat zou de inhoud daarvan in ieder geval zijn?
- Wat zou volgens u de rol kunnen of moeten zijn van de nationale overheid bij het stimuleren van uw en andere lokale initiatieven?
  - Hoe vertaalt zich dat in het proces dat jullie samen doorlopen?
- Wat zou er volgens u in een nationale omgevingsvisie moeten staan wanneer deze als doel heeft initiatieven uit de maatschappij te ondersteunen
  - Waar mogelijk te faciliteren?
  - Hoe zou een ambitie of lange termijn visie eruit moeten zien? (voorbeeld)

Appendix VII: Market/Society-led: Shrinkage and Vacancy interviews

Interview met sociaal initiatiefnemer – Solarpark Kwekerij

In navolging van de uitnodiging stuur ik u bij deze het overzicht van de vragen van het interview. Zoals staat vermeld in de uitnodiging wordt dit interview afgenomen in kader van mijn afstudeeronderzoek. Met het onderzoek wordt geprobeerd om antwoord te geven op de algemene vraag: *Hoe kan de nationale overheid (het Rijk) met een omgevingsvisie⁵ de energieke samenleving⁶ ondersteunen?*

Om meer inzicht te krijgen in deze algemene vraag is dit interview gericht op: Hoe de overheid uw bottom-up initiatief heeft beïnvloed en hoe dat (in de toekomst) beter zou kunnen? In dit interview wordt dus expliciet gevraagd naar de verbanden tussen een overheid (nationaal/regionaal/lokaal) en uw initiatief. Het begrip initiatief zoals gebruikt in dit interview, is vergelijkbaar met een begrip als project.

Beweegredenen initiatief

Vragen over uw initiatief en uw persoonlijke motivering tot het opzetten van/betrokkenheid worden bij het initiatief

- Zou u het initiatief kort kunnen introduceren?

Mijn initiatief is een zonnepark in tuinomgeving. Grootschalige zonne-energie, 2 megawatt. In een stadspark. De gedacht is dat je zonne-energie moet inbedden in de openbare ruimte en toegankelijk moet maken om geaccepteerd te worden.

En het grappige is dat we op ons park, ondanks dat het ligt tegen de bewoonde wereld aan, geen enkel bezwaar hebben gehad. En dat is uniek voor Nederland met zonneparken.(..) Zelfs windparken die 20 km uit de kust staan hebben dat nog. (...) Duurzame energie is natuurlijk nodig, dus wij denken dat ons solarpark in Bronkhorst ingebed in een mooi stadspark een oplossing is om duurzame energie grootschalig neer te zetten in Nederland. En acceptabel te maken.

- Wat heeft u bewogen tot het opzetten van of betrokken worden bij het initiatief?

Eigenlijk is het begonnen met een samenwerkingsverband met Niko Wissing. Dat hij vroeg wil je meedoen met het realiseren van een duurzame tuin op de Floriade. Daar heb ik toen 20 partijen meegedaan van Staatsbosbeheer tot kleine leverancier van plantjes. Wij waren dan leverancier van zone-energie. Wij hebben een solarboom neergezet, zonne energie tuinhuis en een carpoort met zonne-energie en zelf een buitenkeuken erbij. Hele mooie dingen met zonne-energie in de tuin. Rond diezelfde tijd kwam ik in contact met de gemeente Bronkhorst en toen dacht ik: kunnen het idee van Floriade niet op een grootschalige manier uitvoeren. Een grootschalig park. 600 huishoudens zonne-energie maar wel heel mooi.

Dit was de aanzet voor het solarpark (..) waar we nu een exploitatie subsidie voor hebben.

---

⁵ De (Nationale) Omgevingsvisie is een nieuwe nationale visie die gaat over de fysieke leefomgeving en probeert samenhang te creëren tussen de thema's: ruimtelijke ontwikkeling, verkeer en vervoer, water, milieu, natuur, gebruik van natuurlijke hulpbronnen en cultureel erfgoed

⁶ Energieke samenleving staat voor: een samenleving van assertieve (of actieve) burgers met een voor overheden onbekende reactie snelheid, leercurve en creativiteit

Initiatief en overheidsproces

Vragen over de samenhang tussen uw initiatief en een overheidsbeleid. Hoe zijn jullie elkaar tegengekomen gedurende uw initiatief of het opzetten van uw initiatief (of juist niet).

- Wat waren de mijlpalen in uw initiatief?

- Hoe zou u uw huidige fase van het initiatief beschrijven?

Wij zijn 3 jaar geleden begonnen. En als je dan afvraagt waar de tijd in gaat zitten. Veel in overleg met buurt en betrokkenen. Uiteindelijk vraag je dan een vergunning aan, maar daar gaat behoorlijk wat overleg aan vooraf. 27 oktober 2014 hebben we de Omgevingsvergunning gekregen. Die vergunning was weer nodig om te FDE+ aan te vragen. Die hebben we 3 november ingediend en net (19 februari) gekregen. Dat betekent dat het zonne-energie deel realiseerbaar is. Voor het tuin deel geldt dat nog niet en moeten we nog een potje vinden.

- Bent u tegen knelpunten/uitdagingen aangelopen in het initiatief?
  - o Was de overheid daarbij betrokken? (als veroorzaker of wellicht als oplosser)
  - o Welke overheid? Of misschien zelfs meerdere met verschillende rollen?

In Nederland is zonne-energie gewoon duurder dan de kolencentrale. Het verschil tussen grijze en duurzame energie wordt dan goedge maakt door de FDE+ subsidie om concurrerend aan te kunnen bieden. De FDE+ regeling is gewoon een basisvoorwaarde. Het is nog niet zo makkelijk om een groot zonnepark geregeld te krijgen in Nederland. Technische lukt het allemaal wel, maar financiering en exploitatie rond krijgen is de grootste bottleneck.

De nationale overheid die helpt heel vaak. We hebben een hele prettige samenwerking met de gemeente Bronckhorst, maar behalve dat ze de burens betrekken levert dat ons geen financiën op. De provinciale overheid die ook wel nog eens wat betekenen. Zo hebben ze ons gesteund met subsidie om de businesscase rond te krijgen. Maar de nationale overheid met de SDE+ regeling is het allerbelangrijkste. En ook de postcode regeling is ook een nationale overheid dat is het zogenaamde energie akkoord en daarvan kan ik nu niet zeggen dat het succesvol is. Daar was de hoop wel op gevestigd en daar dacht men wat moois te bereiken, maar (..) voor zonne-energie heeft dat nog niet tot resultaten geleid. Het komt er eigenlijk op neer dat de regeling te ingewikkeld is. Daar moeten mensen in een coöperatie samenwerken en als wij 600 mensen in een coöperatie laten samenwerken, lukt ons dat niet. De SDE+ regeling is wel een goede regeling.

Indien de vorige vraag de overheid genoemd is:

- Wat vond u belangrijk als het ging om de samenwerking of connectie tussen u en de overheid?
  - o Bijv. vertrouwen, kennis integratie, betekenisvolle betrokkenheid, functionerende processtructuur, duurzaam gebruik van uitkomsten, ontwikkeling van gezamenlijke visie, ontwikkeling nieuwe vuistregels voor samenwerking, etc.

Het allerbelangrijkste is (..) dat ze continuïteit bieden. Niet dat deze regering regeling X biedt en de ander regeling zo. (...) Wil men de nek uitsteken voor duurzame energie dan moet het wel interessant zijn om daar in te investeren. Consistent beleid is eigenlijk het allerbelangrijkste.

Als wat ze nu doen met de SDE+ regeling vind ik eigenlijk helemaal niet zo gek. Duurzame energie is nu gewoon nog wat duurder. Als je de nek uitsteekt in een project om duurzame energie op te wekken dan vergoeden wij het verschil tussen groen en grijze stroom voor de komende 15 jaar. Dan loop je als

ondernemer niet zoveel risico. Dan komt het van de grond. In Duitsland hebben ze dat jaren gedaan en is er ook een industrie uit voort gekomen. Heeft jaren lang wel een consistent beleid gevoerd.

- Wat ging wel goed en wat ging niet goed in uw ogen in de samenwerking of connectie?
  - o Heeft de overheid een kans laten liggen?
  - o Heeft de overheid een kans mogelijk gemaakt?
- Diende u met uw initiatief een maatschappelijk belang?
  - o Welk belang?
  - o Waarom diende u dat?

Dat denk ik zeker. Iedereen is ervan overtuigd dat we naar een duurzame energievoorziening moeten. Niemand verschilt van mening hierover. In 2020 hadden we eigenlijk 20% duurzame energie voorziening moeten zitten, maar dat is naar 14% gegaan en nu is dat volgens mij 4,5% procent dus wij hebben nog een hele weg te gaan. Ik denk dat zonne-energie 1 van de mogelijkheden is. Iedereen weet wel dat we met de olie die we hebben zuinig moeten zijn en dat moeten gebruiken voor dingen die niet anders te maken zijn. Plastics en kunststoffen. (..) Een honderd procent duurzame energie voorziening kan ook. Willem-Alexander die was vorige week in Denemarken op het eiland "samsue", en daar hebben ze een eiland dat geheel energie neutraal is. Dus het kan wel, maar je moet wel willen. In Denemarken hebben ze ook de burgers tot ambassadeur gemaakt en hen laten profiteren van de duurzame energie. Je moet daar slim mee omgaan.

Mijn generatie onze kleinkinderen dat die eigenlijk al gewend raken aan al het duurzame. (..) Voor haar is het heel normaal dat alles duurzaam kan. We zijn er mee bezig en ik heb het gevoel dat wij ons steentje bijdragen. En al is het maar een klein steentje. Ik denk dat het gaat om heel veel kleine steentjes. (..) Ik ben niet voor terug naar de pre-historie, we mogen wel meer verbruiken als we het maar energie neutraal opwekken. Ik denk dat er voor het Rijk een kans ligt, maar je moet op je juiste manier stimuleren. Als er wat minder huizen gebouwd worden, dat je zorgt dat het hele huizenbestand geïsoleerd wordt. Dat verdient zichzelf terug. Zorg dat je daar mensen voor opleid, dat je daar energie in stopt en op een positieve manier stimuleert. (..) Het is een soort totaalactie plan, waar de overheid moet zorgen voor een consistent beleid en heel veel voorlichting.

Zei moeten een faciliterende en stimulerende rol innemen? Ja, dat moet en ook de duurzame energie opwekking betekent ook technisch dat er heel veel in ons net veranderen. Het was 1 richtingsverkeer, maar het wordt nu twee richtingsverkeer. Met smart grids. Daar ligt ook een hele grote kans in ons land.

- Heeft uw initiatief rekening gehouden met de omgeving (ruimte, mensen en organisaties) en hun wensen en ambities?
  - o Hoe bent u daarmee omgegaan?
  - o Heeft u actief gezocht naar bestaande belangen binnen de omgeving of andersom?

Wij hadden met name te maken met de directe omgeving. In ons geval de burens. We hadden te maken met een aantal bouwbedrijven. Waar wij nu het solarpark aanleggen was in het verleden een groot bouwproject gepland. Ja door de teruglopende economie en krimp wordt er u nog maar een klein bouwprojectje georganiseerd. 4/5 gaat naar het solarpark. Maar op de 1/5 zaten nieuwe huizen en die bouwbedrijven die hebben we eigenlijk continu geïnformeerd. Ook naar de buurt toe hebben we veel gecommuniceerd. We hebben heel wat avonden met de buurt bij elkaar gezeten. In wat

groter verband met onze tuinarchitect erbij. We hebben ook wel eens in huiskamers met kleine groepjes bijeen gezeten. Eigenlijk allemaal om begrip te vragen met als resultaat een soort van overeenkomst met de buurt dat we elkaar geïnformeerd houden. Als er iets gebeurt of veranderd dan informeren we de buurt. Niet in een laat stadium maar in een vroeg stadium. Als de buurt ziet eigenlijk ook toe op het solarpark. Het is een soort van win-win situatie. Zij willen niet dat er rond het solarpark problemen met hangjongeren ontstaan en wij willen dat de buurt een beetje helpt en toekijkt. Het lijkt wel positief te werken. In ieder geval hebben we 0 zienswijzingen gehad. Op een gegeven moment was er wel iemand van de bouw die dan wel eisen stelden. Wij bekeken dat en dachten als we dat zo inkleden dan komt het goed. Het is een beetje geven en nemen. Ik denk niet dat er een eenduidige oplossing is, maar een ander park zal misschien weer een andere aanpak vereisen.

Je hebt bestaande belangen verwerkt in het project? Ja we hebben in ieder geval rekening gehouden met betrokkenen. Ook een beetje geluk hebben. Er hoeft maar 1 dwarsligger tussen te zitten. We hebben het meegemaakt met parken die buitenaf liggen. Dat er toch mensen zijn die zienswijzegingen indienen. (..)Toch geen zienswijzegingen gehad en ik denk dat het vrij uniek is.

- Is een overheid betrokken geweest bij het betrekken van de omgeving of het behartigen van een maatschappelijk belang met uw initiatief?

De gemeente Bronckhorst is bij het overleg met de buurt wel betrokken geweest. Zij zijn van alle dingen die we doen zijn ze van op de hoogte. Wij houden ze daarvan op de hoogte. Het werkt ook in verschillende richtingen. In de Bronckhorst courant moeten we wel hetzelfde communiceren naar de buurt toe. Dat werkt natuurlijk altijd goed. Die communicatie van ons naar de buurt en van gemeente naar buurt en van ons naar gemeente, dat loopt wel goed. We hebben een aantal voorlichtingsbijeenkomsten in het gemeentehuis gehad.

Mooi voorbeeld: We hebben binnen de buurt een ouder stel die waren kritisch. Wij dachten dat gaat problemen opleveren. En drie weken verder waren ze onze grootste ambassadeurs. Dat kwam eigenlijk alleen omdat we het verhaal goed uitgelegd hebben. We hebben bij die meneer en mevrouw aan de keukentafel gezeten. Over ons project verteld en ook over het belang, zij hebben ook kleinkinderen. Het is niet voor ons, maar voor de kleinkinderen. Ook verteld dat ze toch iets unieks in de achtertuin hebben. Op een gegeven moment was de man die toch eerste heel erg kritisch was begon in de buurt tegen anderen te zeggen dat ze niet zo kritisch moesten zijn: 'Het is toch een hartstikke mooi initiatief'. Een kritische buurtbewoner werd dan ineens je ambassadeur. Dat heeft alles te maken met hoe je opstelt en wat je vertelt. Je moet geloven in het verhaal en de boodschap. Achteraf kijkend is het toch een mooi proces geweest. We houden ook contact tijdens de bouwfase. Dat ze nog steeds zien waar het naartoe gaat. (..) wij denken dat we als we dit initiatief goed uitvoeren, dan heb je een mogelijkheid om Nederland toch op de kaart te zetten. Als het op de een of andere manier ervoor zorgt dat iemand anders ook een initiatief oppakt, dan is dat toch weert goed voor de BV Nederland.

Rol, benadering en opstelling van de overheid

Vragen over hoe u benaderd bent door de (nationale) overheid gedurende uw initiatief en of dit wel gebeurt is.

- Ben u gedurende uw initiatief benaderd door een overheid of bent u in uw initiatief op een overheid afgestapt (of allebei)?
  - o Waarom hebben ze u benaderd of u hen?

- Hoe is de benadering gegaan?

Ik kende de gemeente Bronckhorst al. Het is ook niet zo ver weg van hier. Ik wist dat zij vrij veel met duurzaamheid deden. En toen dacht ik, je gaat dan toch eens praten via je netwerk. Maar het ook een andere gemeente kunnen zijn. Nu moet ik wel zeggen dat Bronckhorst heel prettig meewerkt. Ik denk, ik proef dat ook wel bij de centrale overheid, bij AgentschapNL. Die werken best wel prettig mee, als je vragen hebt. En zelfde met Bronckhorst een ambtenaar kan heel formeel doen, maar hij kan ook positief meedenken en dat hebben wij in Bronckhorst wel gemerkt. Ze moeten zich wel aan de regels houden maar dat je dat kan op verschillende manieren. Je kan daar een beetje pro-actief in staan. En een beetje de nek uitsteken. Of je kan meer afwachtend en tegenhoudend opstellen. Wij hebben met Bronckhorst gemerkt, dat moet je ook gewoon ervaren, dat ze gewoon hel goed hebben meegewerkt. De gemeente Bronckhorst kreeg van andere gemeentes nu ook de vraag: Hoe kan het dat bij jullie een park nou wel lukt en bij ons niet. Dat heeft te maken met dat je ergens moet beginnen en je nek moet uitsteken. Heeft wel veel geld en tijd gekost, maar als we toe niet gestart waren, waren nu niet zo ver geweest. Het is een beetje vooruit zien het is ook een beetje de nek uitsteken. Het is als Bronckhorst ook een visie hebben. Als je nooit nadenkt over duurzame energie dan, ja dan.. De voormalig burgemeester is net overleden, maar hij was de eerste die doorhad van je krijgt toch te maken met krimp. We moeten al heel vroeg nadenken over hoe we met beperkte middelen op een goede manier inzetten. Zo moet je vooruit denken en visie hebben en ik den dat de ene gemeente dat meer heeft dan de andere gemeente.

- Hoe vond u deze benadering?
  - Hoe zou u die omschrijven?
- Was de rol die een overheid speelde van belang voor uw initiatief?
  - Welke overheid en welke rol? (faciliterend, stimulerend, sturend, regulerend?)
  - Wat was daarin doorslaggevend? (een ambtenaar, een bestuurder, een politicus, een aanpak, een visie/idee van de overheid?)
- Zou u dingen in benadering en opstelling van de overheid anders willen zien?
  - En zo ja, wat zouden zij in hun werkwijze kunnen verbeteren omdat te bereiken?
  - En wat zou de overheid (of de ambtenaar) kunnen verbeteren om dat te bereiken?

Overheidsdocumenten en overheidsvisies

Vragen over hoe en of u inzicht heeft gehad in eventuele overheidsdocumenten⁷ die voor u van belang waren. Daarnaast gaan de vragen over eventuele missende documenten of visies waar u graag inzicht in had gehad

- Heeft u gedurende uw initiatief actief gezocht naar een overheidsdocument (lokaal, regionaal of nationaal)? Of bent u gedurende uw initiatief in aanraking gekomen met een overheidsdocument?
  - Wat voor document was dat? / Welk document was dat?
  - Van wie waren deze documenten?
  - Waarom bent u die tegengekomen?
  - Waarnaar heeft u gezocht?

---

⁷ Met overheidsdocumenten worden documenten bedoeld die door een overheid zijn opgesteld. Deze overheidsdocumenten kunnen zowel lokaal, regionaal of landelijk bedoeld zijn. Afhankelijk van welke overheid zicht daarmee heeft bezig gehouden (en misschien zelfs in samenwerking met andere overheden en partijen). Naast bijvoorbeeld een bestemmingsplan heeft een overheid vaak een visie of idee op papier gezet over de gemeente, regio of Nederland.

Ja ik ken ze in het netwerk. En op een gegeven moment ga je dan toch kijken. Ze hadden een plan om in 2030 energieneutraal te zijn. En je ziet dat ze er van alle kanten aan werken. En toen we met het opa en oma zon idee kwamen waren ze ook meteen de eerste. Dat willen we als eerste in onze gemeente hebben. Het is een wisselwerking wij komen met naar ons idee goede ideeën die best wel eens wijdverspreid kunnen worden (...) een niche markt maar dan heb je wel voorbeeldparken (...) daar steken ze in Bronckhorst de nek voor uit. Ze gaan we daar mee om samen met Bronckhorst.

Bronckhorst faciliteert en de gemeentes hebben tegenwoordig niet heel veel middelen om financieel bij te springen. Het gaat niet alleen om de financiën, in dit geval was het de nationale overheid met de SDE+ regeling, het allerbelangrijkste de gemeente Bronckhorst als facilitator.

Indien ja op de vorige vraag:

- Wat was voor u van belang in het overheidsdocument (/waar was u naar op zoek)?
  - o Doelstelling van een overheid? Wet- en regelgeving? Ambitie of lange termijn visie visie?
- In wat voor vorm of vormen (document, website, etc.) zou een dergelijke visie gepubliceerd moeten worden om zo bereikbaar als mogelijk te zijn naar initiatieven toe?

Ambitie en motivering en overheidsambitie en –visie

Vragen over wat u motiveert in uw initiatief. Wat is uw ambitie (op maatschappelijk vlak). Daarnaast straalt de overheid een bepaalde ambitie uit die wellicht een effect heeft of kan hebben op uw initiatief. Wat is de samenhang voor u tussen deze twee.

- Wat was uw ambitie en lange termijnvisie met het initiatief?
  - o Had u ook een maatschappelijke ambitie?
- Was het nastreven van de ambitie ook de motivering voor het opzetten van/ betrokken worden bij het initiatief?
- Heeft u het gevoel dat uw (maatschappelijke) ambitie gedeeld wordt door een overheid?
  - o En dat u onderdeel uit maakt van hun ambitie?
  - o Is dat gewenst?
- Heeft u het gevoel dat uw lange termijn visie aansluit bij een lange termijn visie van een overheid?
  - o En dat u onderdeel uit maakt van hun lange termijn visie?
  - o Is dat gewenst?
- Heeft u baat bij een ambitie of lange termijn visie van een overheid met uw initiatief?
  - o Zo ja, waarom dan?
  - o Wat spreekt u aan in de ambitie of lange termijn visie (schaal van ambitie: Thematisch (bijv. op krimp/leegstand thematiek) of Macro (bijv. kwaliteit van de leefomgeving))
- Heeft de betreffende overheid (of overheden) zijn ambitie en lange termijn visie naar u toe gecommuniceerd?
  - o Dmv mondeling contact, schriftelijk contact, of via een visie/openbaar document

Afsluitend: mogelijke rol nationale overheid en nationale omgevingsvisie

Vragen als afsluiting. Vragen over uw beeld op een nationale visie en hoe deze uw initiatief kan ondersteunen in de toekomst of had kunnen ondersteunen.

- Als u deze mocht ontwerpen, waar zou een visie als document aan moeten voldoen
  - o En wat zou de inhoud daarvan in ieder geval zijn?

Als ik aan de overheid denk en inrichtingen maken, dan (..) moet je zorgen dat je het landschap enigszins bewaard. Je wilt duurzame energie ontwikkelen, maar je wilt mensen ook inspraak geven. (..) Ik denk daar moet je over nadenken. Ik laat dit soort initiatieven die geef ik ruimte maar wel binnen een soort van kader waar iedereen het mee eens is. Ik denk dat je geen huis meer moet bouwen die niet energieneutraal is.(..) Als iedereen het er over eens is dat het kan dan moet het ook vlot gebeuren. In ieder geval de kans geven waar burgers het willen moet het kunnen.

Ik ben zelf ook bezig met het opzetten dan een kennisplatform voor duurzame energie. Zodat als je in chili zo iets zou willen opzetten dat het moet kunnen.

De politiek zou moeten communiceren over de mogelijkheden van de duurzame energie.

Nederland is niet heel erg groot en als je zorgt dat er veel goede voorbeelden zijn van solarparken, smart grids, moderne windmolens, enz. dan nodig je chinezen, japanners en Amerikanen uit en dan laat je ze de voorbeelden zien.

- Wat zou volgens u de rol kunnen of moeten zijn van de nationale overheid bij het stimuleren van uw en andere lokale initiatieven?
  - o Hoe vertaalt zich dat in het proces dat jullie samen doorlopen?
- Wat zou er volgens u in een nationale omgevingsvisie moeten staan wanneer deze als doel heeft initiatieven uit de maatschappij te ondersteunen
  - o Waar mogelijk te faciliteren?
  - o Hoe zou een ambitie of lange termijn visie eruit moeten zien? (voorbeeld)

Interview met sociaal initiatiefnemer – Zorghuus in Ysselsteyn

In navolging van de uitnodiging stuur ik u bij deze het overzicht van de vragen van het interview. Zoals staat vermeld in de uitnodiging wordt dit interview afgenomen in kader van mijn afstudeeronderzoek. Met het onderzoek wordt geprobeerd om antwoord te geven op de algemene vraag: *Hoe kan de nationale overheid (het Rijk) met een omgevingsvisie⁸ de energieke samenleving⁹ ondersteunen?*

Om meer inzicht te krijgen in deze algemene vraag is dit interview gericht op: Hoe de overheid uw bottom-up initiatief heeft beïnvloed en hoe dat (in de toekomst) beter zou kunnen? In dit interview wordt dus expliciet gevraagd naar de verbindingen tussen een overheid (nationaal/regionaal/lokaal) en uw initiatief. Het begrip initiatief zoals gebruikt in dit interview, is vergelijkbaar met een begrip als project.

Beweegredenen initiatief

Vragen over uw initiatief en uw persoonlijke motivering tot het opzetten van/betrokkenheid worden bij het initiatief

- Zou u het initiatief kort kunnen introduceren?

Het initiatief is eigenlijk ontstaan door een paar wijkverpleegkundigen die in het dorp woonden. Niet zozeer werkten, maar woonden. Die eigenlijk tot de conclusie kwamen dat het jammer is dat mensen uit het dorp altijd naar de stad moesten als ze zijn aangewezen op onzelfstandig wonen, laat ik het zo zeggen. Volgens hen zou het goed zijn voor de mensen en het dorp als het anders kon. Dat is eigenlijk het startpunt geweest. Toen is er een initiatiefgroep bij elkaar geroepen van denk ik een man of 6, een aantal verpleegkundigen, ik dan als huisarts, de voorzitter van de dorpsraad, iemand van de kbo – de katholieke bond voor ouderen is dat. We waren in ieder geval met een man of 6. Toen een zoektocht begonnen naar de mogelijkheden. We hebben ons ook laten helpen door de stichting freelance. Dat is een landelijk stichting die nogal wat ondersteuningsbureautjes en organisaties met elkaar verbind, waar je een beroep op kunt doen zoals in ons geval een wooninitiatief te ontwikkelen. Kan iemand van jullie ons helpen om op gang te komen? Waar moeten we aan denken? Kortom groot kan het zijn, mag het zijn en wat voor soort kosten komen daarbij. Al dat soort vragen die door ons nog onderzocht en ingevuld moesten worden hebben we bij Freelance neergelegd. Daar is toen iemand van hun naar ons toegekomen. Het aardige is dat we ze ook niet hoefden te betalen, gezegd werd ik zorg zelf wel voor mijn eigen subsidie. Dat is natuurlijk muziek in onze oren, want we hadden helemaal geen geld. Die heeft ook woord gehouden, het heeft ons niks gekocht, hij heeft wel een subsidie gekregen. Later hebben we ook ontdekt hoe je dat doet, subsidie krijgen. Ik moet zeggen dat is ons bijzonder goed gelukt. Daar komen we straks nog heel even op. Zo is het eigenlijk begonnen. Hier tegenover staat een gebouw van drie verdiepen. Dat is gebouwd rond 2000. Het initiatief daar is genomen rond 1990, het heeft ongeveer 10 jaar geduurd voordat dat klaar was. Dat waren zogenaamde toekomstbestendige woningen. We waren daar toen ook mee bezig, ik heb ook in die initiatiefgroep gezeten. Dat heeft toen heel lang stil gelegen door de aanscherping van de stankweg. Toen mocht er opeens midden in ons dorp niet meer gebouwd worden vanwege het feit dat het hier wel eens kon stinken. De stankcirkels van de bio industrie. We hebben zelfs Tweede Kamer leden hier

---

⁸ De (Nationale) Omgevingsvisie is een nieuwe nationale visie die gaat over de fysieke leefomgeving en probeert samenhang te creëren tussen de thema's: ruimtelijke ontwikkeling, verkeer en vervoer, water, milieu, natuur, gebruik van natuurlijke hulpbronnen en cultureel erfgoed

⁹ Energieke samenleving staat voor: een samenleving van assertieve (of actieve) burgers met een voor overheden onbekende reactie snelheid, leercurve en creativiteit

gehad om daar naar te kijken. Die stapten op de verkeerde dag uit, die stapten uit en zeiden het stinkt hier lekker. Dat was overigens niet de bio industrie maar de diervoederfabriek die zo stonk. Uiteindelijk werd gezegd en dat is natuurlijk ook wel logisch, als dit het centrum is dan is het raar dat mensen niet in het centrum zouden mogen bouwen. Maar goed dat heeft wel een jaar of 6 geduurd. Waarom vertel ik dat verhaal: toen wij uiteindelijk die vergunningen kregen en de woningbouwvereniging heeft het toen gebouwd voor ons. De kern van ons initiatief is toen verloren gegaan, dat heeft ook met de tijd te maken gehad dat het geduurd heeft. Dat was namelijk de gemeenschappelijk ruimte. Dat was toen ingepland. In de jaren 90 was dat ook nog vrij gebruikelijk om dat soort wozoco's te bouwen – woonzorgcombinaties. Waar je dus ook een gemeenschappelijke ruimte had. Gaandeweg bleek dat het exploiteren van een gemeenschappelijke ruimte een heel lastig en moeizaam gegeven is. Daarmee is men tot het inzicht gekomen om dat niet te doen. Daarmee is ons werk eigenlijk een soort bejaardenflat, maar er wonen ook niet bejaarden mensen. De woningcorporatie heeft het zeggen erover en dat is eigenlijk wat ons het meest heeft dwarsgezet. Dat het initiatief wat wij als dorp hebben, dat dat ons uit handen werd genomen. De woningbouwcorporatie die bepaald wie er in zit. Er zitten ook gewoon jongelui in die een starterswoning nodig hebben. Toe we hiermee begonnen hebben we gezegd 1 ding: we laten ons niet meer (...) door een grote organisatie. Dat is uiteindelijk ook gelukt. We hebben wel aan tafel gezeten met de woningcorporatie omdat wij wilden dat zij het zouden bouwen. Dan zien je hoe de geschiedenis steeds een beetje anders loopt, want we hebben ze betrokken in een fase dat de woningcorporaties dat niet meer deden. Dat was voor ons uitermate vervelend. Toen moesten wij op zoek naar een private financier om dit te bouwen. Dan kan je zeggen het is jullie toch gelukt, maar we hebben er nu erg veel last van. Er is een regelgeving in Nederland, en dat is een regelgeving waar wij een opstakel in zien, dat dit soort initiatieven... de eigenaar van het gebouw is een privepersoon en die verhuurt het weer door aan ons en wij zijn een stichting. De stichting verhuurt het weer door aan de mensen die hier wonen. Je hebt een huurcontract en een zorgcontract hier, dat is van elkaar gescheiden. De mensen die in aanmerking zouden komen voor huursubsidie kunnen geen huursubsidie krijgen, omdat de eigenaar een privé persoon is met een winstoogmerk. We hebben hemel en aarde proberen te bewegen, dat is niet gelukt. In Den Haag zeggen ze we snappen jullie probleem en leven met jullie mee – we hebben via de politieke kanalen hier aandacht voor gevraagd en ook ambtelijk. Men zegt ja luister eens jullie probleem komen wij nergens tegen dus dat gaan we niet oplossen.

- Wat heeft u bewogen tot het opzetten van of betrokken worden bij het initiatief?

Nou kijk, toen wij hier met het initiatief begonnen was in Noord-Limburg... kleinschalige zorg bestond nog niet. De zorggroep die met ons aan tafel heeft gezeten, maar uiteindelijk hebben gezegd misschien hebben we jullie nog wel een keer nodig maar het initiatief is en blijft van ons en we gaan zelf personeel aannemen etc. Die hebben dat niet zo leuk gevonden. Die voelden op een gegeven moment concurrentie ontstaan en zijn zelf kleinschalige projecten gaan doen. In die zin was de gemeente ons daar wel wat dankbaar voor omdat wij daarvoor als vliegwiel hebben gefunctioneerd. In Venray zijn er soortgelijke initiatieven ontstaan. Weliswaar niet gedragen door vrijwilligers maar wel kleinschalig.

Toen hebben we een stuurgroep en een werkgroep samengesteld. De stuurgroep was de oorspronkelijke initiatiefgroep. Sommige daarvan kwamen ook in de werkgroep terecht. En de werkgroep daar hebben we een coördinator voor gezocht vanuit het dorp, een vrijwilliger. Iedereen

deed het vrijwillig. Dat was iemand die dat soort potentie had. Toen we achteraf terug keken waarom het is gelukt is dat wel een van de kritische succesfactoren geweest. Dat we niet hebben gevraagd wij zoeken vrijwilligers die ons komen helpen, maar we hebben heel selectief gezocht die zo'n projectgroep kan aansturen. We hebben iemand nodig voor de communicatie. Dan hebben we gezocht naar iemand die in de communicatie zit. Is trouwens wel leuk om er op die manier achter te komen wat er allemaal in het dorp zit. Juristen op het gebied van vastgoed die bleken we ook in het dorp te hebben. Kortom allemaal dat soort kennis. Hebben we een hele groep bijeen gezocht die allemaal specifieke kenmerken hadden, specifieke eigenschappen die we konden gebruiken om in te zetten. Je had allemaal groepen. Eentje ging over het bouwen, een over de financiën, een over de zorg en een over de communicatie.

Initiatief en overheidsproces

Vragen over de samenhang tussen uw initiatief en een overheidsbeleid. Hoe zijn jullie elkaar tegengekomen gedurende uw initiatief of het opzetten van uw initiatief (of juist niet).

- Wat waren de mijlpalen in uw initiatief?
- Hoe zou u uw huidige fase van het initiatief beschrijven?

Met de kennis van nu zal het project een veel kortere doorlooptijd hebben. In 2006 zijn we begonnen en in 2013 is het gebouwd. Nou toen was het gebouw klaar, mei 2013 in 2012 is het gebouwd. Wat dat betreft heb ik het ook fout gezegd over de financiën, want dat is in 2012 bij elkaar geharkt en niet in 2013. We hebben de eerste 3-4 jaar zijn we kwijtgeraakt aan oriënteren op wat is mogelijk, wat willen we precies, kan dat wel, hoe groot moet het zijn? Als we dat soort dingen allemaal veel eerder geweten hadden, dan waren we veel eerder klaar geweest. Ik denk dat je het in tweeën moet hakken. Dat je eerst moet kijken hoe komt een initiatiefgroep tot concretisering. Dat is een groeiproces wat we als groep hebben doorgemaakt. Dat heeft een jaar of 3 of misschien wel 5 geduurd. In 2010 kwamen we zo ver dat we begonnen aan het plan opstellen en kosten maken. Dat was natuurlijk ook een drempel waar we over moesten.

- Bent u tegen knelpunten/uitdagingen aangelopen in het initiatief?
  - o Was de overheid daarbij betrokken? (als veroorzaker of wellicht als oplosser)
  - o Welke overheid? Of misschien zelfs meerdere met verschillende rollen?

Ze waren vanaf het begin op de hoogte. In eerste instantie niet. Toen wij de wind in de rug kregen en zagen dit wordt haalbaar, toen werden de plannen concreter en toen heeft de gemeente een soort startsubsidie gegeven omdat er kosten gemoeid gingen bij het uitwerken van het plan.

Als je naar de financiering kijkt in ieder geval de Provincie en de gemeente. Die hebben allebei flink in de bus geblazen. Vervolgens, wat ook een belangrijke partij voor ons was waren de inwoners van het dorp. Die hebben een hele hoop geld voor ons bij elkaar gebracht. En ondernemers in de buurt. Die partijen hebben gezorgd dat we de aanloopkosten konden financieren. Waardoor we nu een normale exploitatie hebben. Zonder dat we alle aanloopkosten en inrichtingskosten moesten gaan betalen.

Wat ik zeg de coordinator, maar die is betaald door de woningcorporatie. Voor de rest eigenlijk niet. Wel in de zin van dat er belangstelling was voor welke opstakels kom je tegen en wat zou er anders moeten. Ik geloof dat we alle wethouders uit Noord-Limburg langs hebben gehad. Ook kamerleden zijn langsgekomen. De BWM van ... is hier geweest. Je kent die uitdrukking wel: succes heeft vele vaders. In die zin hebben ze zich er wel mee bemoeid. Qua regelgeving was er verder niet veel te doen

voor de gemeente. Behalve die belastingwetgeving, dat was ons lastenprobleem waar de gemeente van zei daar kunnen we helemaal niks mee.

Indien de vorige vraag de overheid genoemd is:

- Wat vond u belangrijk als het ging om de samenwerking of connectie tussen u en de overheid?
  - o Bijv. vertrouwen, kennis integratie, betekenisvolle betrokkenheid, functionerende processtructuur, duurzaam gebruik van uitkomsten, ontwikkeling van gezamenlijke visie, ontwikkeling nieuwe vuistregels voor samenwerking, etc.

I: U noemt erkenning van een decentrale overheid als een van de behoeften die u heeft als initiatiefnemer, zijn er nog andere behoeften die u hierin heeft?

Maar dan wel erkenning wel gebaseerd op beoordeling. Dat de decentrale overheid – dat hoeft niet de ambtenaar zelf te doen, dat moet je eigenlijk initiatiefnemers of mensen die bezig zijn met burgerparticipatie zelf laten doen. En andere ondersteuning... ja ik zou het eigenlijk niet weten. Naar de provincie toe... wij vonden onze eigen weg bij de provincie, je kan je voorstellen dat het handig is als de gemeente je daarbij helpt. Wij hebben het niet gemist.

Ja. Laat ik het zeggen. De financiële ondersteuning is ook de erkenning van wij zien de levensvatbaarheid van het initiatief. Dat is niet op die manier gegaan. Maar dat is wel het moment geweest bij het geven van de erkenning, dat ze het levensvatbaar achtten, daar komt dan ook een vervolg op.

G: Ik denk dat zodat je dat ook thuis in je gezin doet wanneer je kinderen krijgt. Dan doe je dat ook met belonen. En niet belonen in de zin van geld, maar belonen in erkenning en in voor vol aanzien. Dat soort zaken.

- Wat ging wel goed en wat ging niet goed in uw ogen in de samenwerking of connectie?
  - o Heeft de overheid een kans laten liggen?
  - o Heeft de overheid een kans mogelijk gemaakt?

: Nee. Nee, laat ik het zo zeggen, de gemeente noemt ons telkens als voorbeeld van burgerinitiatief en dergelijke. Ik denk dat ze daar wel gelijk in hebben. Het zou mooi zijn als dit op meerdere plaatsen zou kunnen. Het mes snijdt aan vele kanten in dit geval. Allereerst de doelgroep: we zijn ervan overtuigd dat we het goed doen. De mensen die hier wonen dat die het beter doen dan wanneer ze in een groter initiatief zullen zitten. Daar zijn we wel van overtuigd. De provincie heeft ons nog een keer gevraagd of we bereid zijn om mee te werken aan een onderzoek waarin dat aangetoond zou kunnen worden. Dat je zegt hoe staat het met de gezondheid en het welzijn hier. Als huisarts heb ik mij in het begin wat verbaast dat wij hier het eerste anderhalf jaar geen sterfte hadden. Wat statistisch gezien niet klopte. Van de 16 dementerende die allemaal PGB 4 of hoger hadden. Dat betekent dat ze allemaal al minstens een jaar of 2-3 leden aan dementie. Mensen van PGB 4 hebben een gemiddelde levensverwachting

van 2 jaar. Als er na anderhalf jaar van die 16 nog niemand dood is, is of de indicatie niet goed gesteld of ze zijn opgefleurd. Ik heb het met eigen ogen gezien. Patiënten die ik nog ken van de thuissituatie – ik ben pas vorig jaar gestopt – die thuis in de stoel zaten, kwam ik hier tegen en die waren aan het dansen. Die waren aan het opleven. En ook voor de familie, ik weet niet of je een beeld hebt van als je met een dementerende samenwoont, maar dat is ontzettend zwaar. De familie gaat er over het algemeen onder gebukt. Op het moment dat je je vader of moeder wegbrengt dan speelt er altijd een schuldgevoel mee en dat is hier een stuk minder. Hier is toch een soort familiegevoel. Mensen lopen hier zo in en uit en het is heel open. Als je zoon of dochter bent kan je zo naar binnen lopen en neem je je moeder aan de arm en ga je naar buiten. Het is niet zo institutioneel.

I: Zou u dat ook als toegevoegde waarde voor het dorp beschrijven?

G: Ja. Plus het feit dat we ongeveer 90 vrijwilligers hebben die bezig zijn rondom dit huis. Dat zijn mensen die zich deel bezighouden met activiteiten in huis: kaartje leggen, konijnen helpen verzorgen, tuin bijhouden, allemaal praktische zaken. Ook op een niveau van rederijen – aangepast vervoer – muziekavond, voorlichting, bestuur is vrijwillig, adviseurs van het bestuur is een club vrienden van, die zorgen voor sponsoring als dat nodig is. Een stuk of 90 man die als vrijwilligers betrokken zijn en voor een groot deel is dat een zinnige dagbesteding. Dat zijn veelal oudere mensen en gepensioneerden, zoals ik, die het prettig vinden om op de een of andere manier een taak te hebben in de samenleving.

: Nee. Nee, laat ik het zo zeggen, de gemeente noemt ons telkens als voorbeeld van burgerinitiatief en dergelijke. Ik denk dat ze daar wel gelijk in hebben. Het zou mooi zijn als dit op meerdere plaatsen zou kunnen. Het mes snijdt aan vele kanten in dit geval. Allereerst de doelgroep: we zijn ervan overtuigd dat we het goed doen. De mensen die hier wonen dat die het beter doen dan wanneer ze in een groter initiatief zullen zitten. Daar zijn we wel van overtuigd. De provincie heeft ons nog een keer gevraagd of we bereid zijn om mee te werken aan een onderzoek waarin dat aangetoond zou kunnen worden. Dat je zegt hoe staat het met de gezondheid en het welzijn hier. Als huisarts heb ik mij in het begin wat verbaast dat wij hier het eerste anderhalf jaar geen sterfte hadden. Wat statistisch gezien niet klopte. Van de 16 dementerende die allemaal PGB 4 of hoger hadden. Dat betekent dat ze allemaal al minstens een jaar of 2-3 leden aan dementie. Mensen van PGB 4 hebben een gemiddelde levensverwachting van 2 jaar. Als er na anderhalf jaar van die 16 nog niemand dood is, is of de indicatie niet goed gesteld of ze zijn opgefleurd. Ik heb het met eigen ogen gezien. Patiënten die ik nog ken van de thuissituatie – ik ben pas vorig jaar gestopt – die thuis in de stoel zaten, kwam ik hier tegen en die waren aan het dansen. Die waren aan het opleven. En ook voor de familie, ik weet niet of je een beeld hebt van als je met een dementerende samenwoont, maar dat is ontzettend zwaar. De familie gaat er over het algemeen onder gebukt. Op het moment dat je je vader of moeder wegbrengt dan speelt er altijd een schuldgevoel mee en dat is hier een stuk minder. Hier is toch een soort familiegevoel. Mensen lopen hier zo in en uit en het is heel open. Als je zoon of dochter bent kan je zo naar binnen lopen en neem je je moeder aan de arm en ga je naar buiten. Het is niet zo institutioneel.

I: Zou u dat ook als toegevoegde waarde voor het dorp beschrijven?

G: Ja. Plus het feit dat we ongeveer 90 vrijwilligers hebben die bezig zijn rondom dit huis. Dat zijn mensen die zich deel bezighouden met activiteiten in huis: kaartje leggen, konijnen helpen verzorgen, tuin bijhouden, allemaal praktische zaken. Ook op een niveau van rederijen – aangepast vervoer – muziekkavond, voorlichting, bestuur is vrijwillig, adviseurs van het bestuur is een club vrienden van, die zorgen voor sponsoring als dat nodig is. Een stuk of 90 man die als vrijwilligers betrokken zijn en voor een groot deel is dat een zinnige dagbesteding. Dat zijn veelal oudere mensen en gepensioneerden, zoals ik, die het prettig vinden om op de een of andere manier een taak te hebben in de samenleving.

- Diende u met uw initiatief een maatschappelijk belang?
  - o Welk belang?
  - o Waarom diende u dat?
- Heeft uw initiatief rekening gehouden met de omgeving (ruimte, mensen en organisaties) en hun wensen en ambities?
  - o Hoe bent u daarmee omgegaan?
  - o Heeft u actief gezocht naar bestaande belangen binnen de omgeving of andersom?

We zijn toen we 1 keer als initiatiefnemers hadden besloten om door te gaan, zijn we contact gaan zoeken met het dorp. In Ysselsteyn heb je een dorpsraad en hebben het hun voorgelegd. Op een avond in de dorpsraad hebben we alles uitgelegd. We hebben ook bewonersavonden georganiseerd, zeker toen de bouwplannen bekend werden, zodat iedereen ze zegje kon doen. We waren toch een beetje bezorgd dat iemand het recht om bezwaar aan te tekenen ging gebruiken.

- Is een overheid betrokken geweest bij het betrekken van de omgeving of het behartigen van een maatschappelijk belang met uw initiatief?

De opzet van de bouw was anders dan het dorp verwacht had. Men dacht in het dorp dat daar komt een gebouw dat naar binnen gericht is. Zodat mensen niet zo makkelijk weg kunnen lopen. Terwijl wij zeiden: We willen juist dat de bewoners contact met het dorp hebben en het gebouw naar buiten gericht. De omwonenden vroegen zich vervolgens af of er geen groot hek omheen moest. Dat is wel gebeurt in de tuin. Maar mensen kunnen door de voordeur makkelijk naar buiten toe. Er is meteen contact met het dorp. Dus in die zin, het was wel duidelijk gecommuniceerd naar het dorp want het proces moest open zijn.

Het tweede punt is wie mag er in? Aanvankelijk geen groot probleem. Er was ruimte genoeg dachten we. Echter binnen de kortste keren was het vol. Toen riep iedereen Ysselsteyners gaan voor. (..) Grootste deel van de geestelijke gehandicapten komt wel uit het dorp. Met de dementerende zitten we ongeveer op de helft van de groep. Nu krijg je dat er in het dorp gemor komt van nou hebben wij zo'n mooi gebouw neergezet en krijgen we dementen die kunnen er dan niet in. Dat komt omdat we vol zitten en op de interesselijst die lang is. Nu kreeg je discussie, gaat iemand uit Venray nou voor uit iemand uit Ysselsteyn. We hebben op een gegeven moment gezegd: we doen het op volgorde van aanmelding, maar er mogen niet meer dan 2 mensen van buiten Ysselsteyn op staan. Op die manier blijven de belangen van de omgeving bewaard.

De dorpsraad regelt de bewonersavonden zelf. Een paar avonden per jaar krijgen stand van zaken te horen of een verhaal.

Rol, benadering en opstelling van de overheid

Vragen over hoe u benaderd bent door de (nationale) overheid gedurende uw initiatief en of dit wel gebeurt is.

- Ben u gedurende uw initiatief benaderd door een overheid of bent u in uw initiatief op een overheid afgestapt (of allebei)?
  - o Waarom hebben ze u benaderd of u hen?
  - o Hoe is de benadering gegaan?
- Hoe vond u deze benadering?
  - o Hoe zou u die omschrijven?
- Was de rol die een overheid speelde van belang voor uw initiatief?
  - o Welke overheid en welke rol? (faciliterend, stimulerend, sturend, regulerend?)
  - o Wat was daarin doorslaggevend? (een ambtenaar, een bestuurder, een politicus, een aanpak, een visie/idee van de overheid?)

Ik denk dat je niet kunt zeggen dat de gemeente stelselmatig initiatieven tegen probeert te houden. Ze blijven natuurlijk dat ze in eerste instantie een slag om de arm nemen. Uiteindelijk, na mate het concreter wordt en tekenen van levensvatbaarheid heeft dat ze daar wel aan mee willen doen op de een of andere manier. Ze geven bij elk initiatief gelijk de boodschap we hebben geen geld, dus daar hoef je niks van ons te verwachten. Dat is niet helemaal waar natuurlijk, maar wel slim om het zo te doen.

- Zou u dingen in benadering en opstelling van de overheid anders willen zien?
  - o En zo ja, wat zouden zij in hun werkwijze kunnen verbeteren omdat te bereiken?
  - o En wat zou de overheid (of de ambtenaar) kunnen verbeteren om dat te bereiken?

I: Hoe zou de decentrale overheid volgens u het zelforganiserend vermogen van initiatiefnemers kunnen vergroten?

G: Dat vind ik heel lastig. Ik denk door te erkennen dat burgers doorgaans slim en mondig genoeg zijn om hun eigen project van de grond te tillen. Het enige waar de overheid mee zit en dat zie ik ook bij die landelijke experimentgroepen, is dat... dit dorp heeft een zekere cohesie en samenhang. Ik heb aan het begin al gezegd dat het dorp veel ondernemers kent. Dus het zijn mensen die gewent zijn om samen iets te doen als je van dit dorp iets wilt maken. Dat is iets wat in heel veel dorpen en wijken minder is of zelfs ontbreekt. Initiatieven die van bovenaf genomen worden die zijn er ook. Dat zijn eigenlijk de meeste. Dan zegt de gemeente het zal goed zijn als er in deze wijk dit of dat initiatief zal ontstaan. Dan zetten ze iemand neer die ze betalen en zeggen ze als jij nou dat initiatief van de grond tilt. Die staat te trekken aan een dood paard. Dan denk ik ja dat kan dus ook niet. Je zult op de een of andere manier burgers moeten kietelen om dat initiatief te nemen. De overheid kan niet mensen forceren om het initiatief te nemen. Het moet andersom zijn dat als mensen initiatief nemen ze een overheid vinden die zegt: welkom. Dat is een hele lastige.

Overheidsdocumenten en overheidsvisies

Vragen over hoe en of u inzicht heeft gehad in eventuele overheidsdocumenten¹⁰ die voor u van belang waren. Daarnaast gaan de vragen over eventuele missende documenten of visies waar u graag inzicht in had gehad

- Heeft u gedurende uw initiatief actief gezocht naar een overheidsdocument (lokaal, regionaal of nationaal)? Of bent u gedurende uw initiatief in aanraking gekomen met een overheidsdocument?
  - o Wat voor document was dat? / Welk document was dat?
  - o Van wie waren deze documenten?
  - o Waarom bent u die tegengekomen?
  - o Waarnaar heeft u gezocht?

Nee, we hebben met het bestemmingsplan geen probleem gehad. En de dorpsraad zelf ook invloed op het bestemmingsplan. We hebben onlangs nog met de wethouder gesproken, dat bij alle verenigingsgebouwen de bestemming zo breed mogelijk gehouden moet worden.

Indien ja op de vorige vraag:

- Wat was voor u van belang in het overheidsdocument (/waar was u naar op zoek)?
  - o Doelstelling van een overheid? Wet- en regelgeving? Ambitie of lange termijn visie visie?
- In wat voor vorm of vormen (document, website, etc.) zou een dergelijke visie gepubliceerd moeten worden om zo bereikbaar als mogelijk te zijn naar initiatieven toe?

Ambitie en motivering en overheidsambitie en –visie

Vragen over wat u motiveert in uw initiatief. Wat is uw ambitie (op maatschappelijk vlak). Daarnaast straalt de overheid een bepaalde ambitie uit die wellicht een effect heeft of kan hebben op uw initiatief. Wat is de samenhang voor u tussen deze twee.

- Wat was uw ambitie en lange termijnvisie met het initiatief?
  - o Had u ook een maatschappelijke ambitie?

Het moet doen wat we oorspronkelijk beoogden. Bewoners die niet meer zelfstandig kunnen wonen onderdak bieden. En dan op een kwalitatief goede manier. Dat is het primaire uitgangspunt.

Daarnaast vind ik dat we een opvoedkundige waarde hebben naar het dorp. We kunnen onze problemen voor een belangrijk deel zelf oplossen. Derde is dat iedereen z'n steentje bijdraagt. Iedereen in het dorp moet op een manier bijdragen.

- Was het nastreven van de ambitie ook de motivering voor het opzetten van/ betrokken worden bij het initiatief?
- Heeft u het gevoel dat uw (maatschappelijke) ambitie gedeeld wordt door een overheid?
  - o En dat u onderdeel uit maakt van hun ambitie?
  - o Is dat gewenst?

---

¹⁰ Met overheidsdocumenten worden documenten bedoeld die door een overheid zijn opgesteld. Deze overheidsdocumenten kunnen zowel lokaal, regionaal of landelijk bedoeld zijn. Afhankelijk van welke overheid zicht daarmee heeft bezig gehouden (en misschien zelfs in samenwerking met andere overheden en partijen). Naast bijvoorbeeld een bestemmingsplan heeft een overheid vaak een visie of idee op papier gezet over de gemeente, regio of Nederland.

Ja, ik denk dat met name sympathie heeft gewekt is dat hier in dit initiatief geen persoonlijk belang of gewin bij zat. Dat het dorp echt uitstraalt wat het dorp wilt, waarin de overheid faciliteert.

Het dorp heeft ook een bijzondere naam. Iedereen zegt altijd: "Als het in Ysselsteyn niet lukt dan lukt het nergens". Dat heeft ook wel wat omdat de samenhang hier groter is. Dat merk je ook wel. Er moest een glasvezelverbinding aangelegd worden. Voornamelijk van belang voor de buitengebieden want die hebben de slechtste verbinding. Het initiatief omvat dan als er voldoende aanmeldingen zijn dan word de verbinding aangelegd. Dat is van Ysselsteyn ook van belang omdat we veel ondernemers hebben die een slechte internet verbinding hebben. Je ziet dan ook als je gaat kijken naar de getallen van vooraanmeldingen (..) Je zat dat Ysselsteyn wat sceptisch wat. Maar op een gegeven moment hebben we gezegd dat we erachter gingen staan en dan zie je dat in eerste instantie Ysselsteyn achter loopt en dat vervolgens lopen wij dik voor met het aantal mensen die ja hebben gezegd. Als het dorp vindt dat is een goed iets dan gaan ze er met z'n allen achter staan.

- Heeft u het gevoel dat uw lange termijn visie aansluit bij een lange termijn visie van een overheid?
  - o En dat u onderdeel uit maakt van hun lange termijn visie?
  - o Is dat gewenst?

Gemerkt in de benadering. En ook wel gemerkt in de belangstelling voor de evenementen.

- Heeft u baat bij een ambitie of lange termijn visie van een overheid met uw initiatief?
  - o Zo ja, waarom dan?
  - o Wat spreekt u aan in de ambitie of lange termijn visie (schaal van ambitie: Thematisch (bijv. op krimp/leegstand thematiek) of Macro (bijv. kwaliteit van de leefomgeving))
- Heeft de betreffende overheid (of overheden) zijn ambitie en lange termijn visie naar u toe gecommuniceerd?
  - o Dmv mondeling contact, schriftelijk contact, of via een visie/openbaar document

Afsluitend: mogelijke rol nationale overheid en nationale omgevingsvisie

Vragen als afsluiting. Vragen over uw beeld op een nationale visie en hoe deze uw initiatief kan ondersteunen in de toekomst of had kunnen ondersteunen.

- Als u deze mocht ontwerpen, waar zou een visie als document aan moeten voldoen
  - o En wat zou de inhoud daarvan in ieder geval zijn?

Ik moet weten waar zo'n punt is. Op dit ogenblik zijn er particuliere initiatieven die in die richting zich ontwikkelen. Maar dat zijn dan vaak commerciële jongens. Die willen er wel wat aan overhouden. Als je zegt dat je minder doet en dat wij meer moeten gaan doen dan moet je wel zorgen dat je het faciliteert. Dan hoeven wij het wiel niet opnieuw uit te vinden.

- Wat zou volgens u de rol kunnen of moeten zijn van de nationale overheid bij het stimuleren van uw en andere lokale initiatieven?
  - o Hoe vertaalt zich dat in het proces dat jullie samen doorlopen?

Kadervorming. Dat je zegt van er moet ergens een plek zijn waar je initiatief kan toetsen. In 2006 toen wij begonnen was er geen plek om te vragen van dit is ons initiatief en wat moeten wij er nou mee. Is

het haalbaar? Betaalbaar? Wat moeten we doen om daar te komen? Moten we eerste met de bank praten? Met wie moeten we nou praten? Het zou erg prettig zijn als we initiatief omarmen dat dit soort vragen beantwoord kunnen worden.

Of je dat nou nationaal of in de vorm van websites ofzo. Dat is vormgeving. Ik zei ook tegen die wethouder: Zou het niet slim zijn om een kamer te nemen voor burgerparticipatie. Dat past beter bij de participatieraad. Waarop de wethouder zegt: het is een goed idee, maar die verdelen we dan over de andere (reeds bestaande) drie kamers. Dus ik zeg: Dan komt er dus niks van terecht.

I: Heeft u zelf nog toevoegingen die van belang kunnen zijn?

G: Nog even die tweedeling van wat zou kunnen helpen. Die zoektocht die we in het begin gemaakt hebben die ons een behoorlijke tijd gekost heeft. Daarvan denk ik eigenlijk zou je dat ergens moeten kunnen ophalen. Daarna zijn er heel veel mensen op bezoek geweest die vergelijkbare initiatieven wilden doen. Wij zijn zelf nog bij andere kleinschalige projecten geweest. Langzaam maar zeker hebben we wel onze informatie verzameld. Als je het wat sneller zou willen laten gaan – 7 jaar zit daartussen – in die 7 jaar zou er best wel weer zodanig iets kunnen veranderen dat het weer moeilijker wordt. Dat is dat je denkt zou dat niet wat in te korten zijn, dat eerste stuk. Kijk dat tweede stuk van we weten wat we willen en we gaan de bouw laten starten en financiers zoeken, dat is vergelijkbaar met elke vorm van het opstarten van een initiatief. Maar dat eerste stuk, die eerste 3-4 jaar die zijn we kwijtgeraakt aan echt zoeken. Zoeken, zoeken, zoeken. Iets gelijks konden we niet echt vinden. Een initiatief zoals wij dat hadden destijds dat hebben we niet kunnen vinden.

I: Op welke manier zou dat proces versneld kunnen worden volgens u?

G: Laat ik het zo zeggen, zo'n Freelance (bureau, eerder genoemd) helpt, maar die kende dit dan ook nog niet zo. Ik denk dat het goed zal zijn als de overheid ons soort initiatief in kaart brengt. Niet zo zeer voor ons, maar als vergelijkbare initiatieven van de grond komen dan kunnen ze bij ons de kennis en informatie komen halen. Waar moet je zijn, wie kan je wat vertellen wie kan het je uitleggen? Dat soort dingen.

I: Dan is de rol van de Rijk om in de gaten te houden wat er speelt en kennisdeling plaats te laten vinden.

G: Want het is best lastig voor ons om daar achter te komen. Toen wij de opening hebben gehouden, hebben we gezocht naar mensen die iets konden vertellen over dit soort initiatieven. Dan krijg je professor huppeldepup en professor huppeldepup, die kwamen hier een verhaal vertellen over hoe je het dan moest doen. Die vertelden dan wij hebben het ook geprobeerd en bij ons lukt het niet. Ik denk wie moet hier nou wie wat vertellen? Je komt er bijna niet achter waar lukken dit soort dingen dan. Dat is bijvoorbeeld ook wat ik verwacht van een Platform 31, dat ze een hele pak met initiatieven vergaren. Dan kun je ze wat mij betreft rubriceren. Woonzorginitiatieven, ... dan kunnen mensen daar naar kijken en daar hun interpretatie uit op maken.

I: Zodat niet elke partij niet opnieuw het wiel uit moet vinden, want daar gaat heel veel tijd in zitten.

G: Ja en daar worden heel veel fouten in gemaakt. Er kwam hier op een gegeven moment een clubje vrijwilligers langs die ook zoiets wilde doen. Dat was een clubje vrijwilligers zonder specifieke competenties. Die wisten ook niet precies wat ze wilden doen. Toen hadden wij zoiets van joh ga fijn buiten spelen, want dit werkt helemaal niet. Je zult punt 1 een doel voor ogen moeten hebben en op de 2^e plaats zal je mensen moeten hebben die de competenties hebben om dat doel te behalen en dichterbij te brengen. Als je zo maar zegt die wil ook wel graag vrijwilligerswerk doen, dat werkt gewoon niet. Dat soort valkuilen moet je als overheid – dat is ook wat de provincie zei van kunnen jullie dan niet het omzetten in een soort handboek? Dat vinden wij wat ver gaan, maar dat zou het eigenlijk wel moeten zijn.

- Wat zou er volgens u in een nationale omgevingsvisie moeten staan wanneer deze als doel heeft initiatieven uit de maatschappij te ondersteunen
  - o Waar mogelijk te faciliteren?
  - o Hoe zou een ambitie of lange termijn visie eruit moeten zien? (voorbeeld)

Wij zitten hier al een tijdje te denken aan een zorgcoördinator. (..) Bijvoorbeeld als je zelf niet in staat bent om je eigen gras te maaien. Dan doet iemand anders uit het dorp dat. Maar dan doe jij weer iets anders. Als jij wel handig bent in het invullen van belastingsformulieren dan doe jij dat. We zagen een mooi voorbeeld van een mevrouw die in een rolstoel zat. En van een dementerende man die wel goed kon grasmaaien. Die twee zetten we bij elkaar. Wij zetten een soort samenleving op met burgerparticipatie. Het zou helemaal niet moeilijk moeten zijn om als overheid dat soort initiatieven te kanaliseren. (..) Daarvan kan je zeggen wij gaan dat hier weer uitvinden. Maar het zou natuurlijk makkelijk zijn als er al een sjabloon ligt waarin staat dat als je een professional hebt kan je daar en daar je beloning halen. Dat zijn faciliterende zaken waarin je informatie kan geven.

Telkens niet opnieuw het wiel hoeven uit te vinden. Dat is voor heel veel mensen is dat een struikelblok. Het is heel veel werk en gedoe en dan vragen ze zich waar doe ik het voor. (..) zeg maar.. ten eerste is het een bekend gegeven waar je naar zoekt. Hoe heeft die het opgepakt, hoe heeft die het gedaan. Met wie moet ik dan praten. Dat moet je helemaal van de grond af aan opbouwen. Dan denk ik wel eens als 1 ambtenaar is in Venray dat als ik een initiatief wil ontplooien dat hij me ontvangt en dat hij zegt waar ik moet zijn.

Interview sociaal initiatiefnemer – Ecodorp Boekel

Beweegredenen initiatief

Zou u het initiatief kort kunnen introduceren?

Wat heeft u bewogen tot het opzetten van of betrokken worden bij het initiatief?

I: Wat zijn uw persoonlijke beweegredenen op dit initiatief op te starten?

G: Ik heb in de laatste zeven jaar dat ik systeembeheerder was bij een natuurbeschermingsorganisatie gewerkt. Dan krijg je te horen en te zien wat het klimaat gaat doen, dan weet je dat het heel erg gaat worden en dat we een heel andere manier van leven zouden moeten gaan hanteren om te zorgen dat we als mensheid overleven. Ik ben vader geworden en dan ga je ook denken dat hij dezelfde kansen krijgt als die ik had. Ik ben opgegroeid ook naast een bos toevallig, terwijl er nog gezonde lucht was en veiligheid en veel groen. Dat wil ik terugbrengen in zijn leven.

Initiatief en overheidsproces

Wat waren de mijlpalen in uw initiatief?

Erkenning van de experimenteer status van het ministerie I&M. Een andere was dat de gemeenteraad ja zei tegen het initiatief. Dat we op het terrein mogen wonen de komende vijf jaar. Dan alleen maar pacht prijs moeten betalen en binnen vijf jaar moeten (een deel) van de grond kopen. (..) Informatie avonden waarin we nieuwe bewoners kregen. (..) Start van de leercirkel (...) platform 31 die het gesprek aanging met het ministerie van BZK. Die heeft een leercirkel opgezet, waar we veel aan hebben gehad.

Greenwish rol als intermediair belangrijk? Greenwish was belangrijk omdat elke keer als zij bij gesprekken waren de afspraken veel concreter werden. En dat zij de juiste vragen stelde om het concreter te maken en partijen erbij te betrekken. Veel positieve invloed gehad op het proces.

Hoe zou u uw huidige fase van het initiatief beschrijven?

I: Wat is de geschatte looptijd van het initiatief en in welke fase zit het nu?

G: De looptijd is denk ik nog zes tot acht jaar, dat we er nog over doen. We zitten nu in de fase dat we in juni waarschijnlijk op het terrein gaan wonen. Daar mogen we dan tijdelijk wonen van de gemeente, in tijdelijk woningen. Binnen een tot twee jaar gaan we de echte duurzame woningen bouwen. We gaan binnenkort naar banken om te praten om dat hele traject aan te kunnen schaffen. Dat we het geld hebben om de grond te kunnen kopen en de woningen te bouwen. We gaan zelf alle woningen bouwen, dus dat wordt ook nog een leuk experiment om dat allemaal gezamenlijk te doen met behulp van experts natuurlijk wel. Wij zijn wel zelf de bouwvakkers.

Bent u tegen knelpunten/uitdagingen aangelopen in het initiatief?

Was de overheid daarbij betrokken?

De gemeenteraad stelde de beslissing uit vanwege de verkiezingsstrijd. En 4 keer negatief in de krant gestaan omdat politieke leiders is over ons gezegd hebben. (..) Heeft ons veel leden gekost, omdat iedereen zo onvriendelijk over ons was.

Welke overheid? Of misschien zelf de overheid in verschillende rollen?

Oplosser? Ambtenaren hebben ons geholpen door tips te geven over wat wel en wat niet naar buiten toe te brengen.

Veroorzaker? Heel veel besluiten die het moeilijker maken om iets te doen. Voorbeeld wij gaan recreatie maken, ondernemingen opzetten, Allemaal dingen die allemaal op het zelfde terrein plaatsvinden. En die kunnen niet samen op 1 terrein in het bestemmingsplan. Maar het gaat nu wel kunnen in het omgevingsplan. (..) Grote variatie op 1 locatie, kon volgens de jurist, nog wel een probleempje worden.

Wat vond u belangrijk als het ging om de samenwerking of connectie tussen u en de overheid?

Bijv. vertrouwen, kennis integratie, betekenisvolle verbindingen, functionerende processtructuur, duurzaam gebruik van uitkomsten, ontwikkeling van gezamenlijke visie, ontwikkeling van nieuwe vuistregels voor samenwerking, etc.

Serius genomen worden. Erkend worden dat wat je doet waarde heeft, ook voor de overheid. Als we het nou alleen voor onszelf zouden doen dan vraag je je af wat een ministerie daar dan moet, maar wij willen het ook gaan uitdragen. Dus we willen graag dat andere mensen die dit willen het over gaan nemen. En dan is het wel weer interessant want dan heeft het een maatschappelijk belang. Die erkenning is heel belangrijk geweest, van ministerie en de Boekelse gemeente.

En het feit dat ze het netwerk ter beschikking stelde. Dat is ook heel belangrijk geweest.

Wat ging wel goed en wat ging niet goed in uw ogen in de samenwerking of connectie?

Waar heeft de overheid een kans laten liggen of mogelijk gemaakt?

Diende u met uw initiatief een maatschappelijk belang?

Welke belang en waarom?

Dat zijn er gelukkig veel. Boekel staat er niet bekend als meest duurzame gemeente. Er zijn nergens zoveel varkens in Europa als in Boekel, dus er is heel veel intensieve veeteelt. Maar tweederde van de boeren heeft aangegeven dat ze binnen vijf jaar gaan stoppen met boeren, wat betekent dat er wel een kanteling is. Boekel is heel blij dat wij dan met een andere manier van landbouw komen die veel meer biodiversiteit bied en meer diversiteit en veel klimaatbestendiger is. Omdat et idee dat Boekel alleen bestaat als varkensindustrie dan ook verandert, dat Boekel dan ook een ander imago krijgt. We versterken dat andere imago. Wat we ook doen: er loopt een bos van Boekel naar de gemeente Gemert, een gemeente zes kilometer verderop ligt, daar gaan we allerlei kunstobjecten in opzetten. Zodat het een belevingsbos gaat worden. De gemeente had al als beleidsplan gemaakt dat ze daar meer recreatie wilden hebben. Dit soort dingen versterkt het beleid dat de gemeente toch al had om te zorgen dat er meer wandelaars en fietsers komen. We gaan een aantal boomhutten opzetten dat weer het Ecotoerisme naar Boekel trekt, dat is ook positief voor Boekel. Wij dragen Boekel ook uit als een niet imago voor duurzaamheid, waardoor Boekel ook weer bekender wordt.

I: Wat is de doelstelling van het initiatief, wat hoopt u er mee te bereiken?

G: De doelstelling is om er voor te zorgen dat we een voorbeeld zijn voor hoe de mensheid op een duurzame manier kan leven zodat wat wij doen overgenomen gaat worden door de meeste gezinnen hopelijk. Zodat we ook als samenleving ook duurzamer zullen gaan leven. Voor mij zou het project mislukt zijn als er geen uitrol plaatsvindt. Het is juist reproduceerbaar, want er zijn andere Eco-initiatieven die ook zo willen leven. Het is zeker ook opschaalbaar, we willen ook meehelpen om Boekel duurzamer te maken in zijn geheel. Wij willen dat andere gemeenten dat ook overnemen, dat ze ook duurzamer omgaan met de energie, met water, met voedsel. Wij willen het heel graag verspreiden. Onze slogan is: 'Een inspirerend voorbeeld voor duurzaam leven'. Dat inspirerende suggereert ook heel duidelijk dat we het willen verspreiden. Buiten Nederland gebeurt het al heel veel. Er zijn 4.000 Ecodorpen alleen al in Europa en 3 in Nederland. Nederland is een achtergesteld gebied wat dat betreft. Naar buiten toe hoeft er wat dat betreft niet veel gedaan te worden, daar gebeurt al heel veel op Ecodorpgebied.

Heeft uw initiatief rekening gehouden met de omgeving en hun wensen en ambities?

Hoe bent u daarmee omgegaan?

I: Heeft u dan ook veel contact met buurtbewoners?

G: Ja, met mensen uit heel Boekel. Ook omdat we een kind hebben die in Boekel op school zit, dan ga je met allerlei schoolactiviteiten meedoen. Op die manier integreer je ook, maar ook omdat er een buurtvereniging is die regelmatig bij elkaar komt en omdat je lid bent van zo'n Energiecoöperatie en een Heemkundekring. Daardoor heb je natuurlijk ook snel contact met mensen. En omdat er regelmatig informatiebijeenkomsten worden gegeven, daar komen ook allerlei mensen op bezoek.

Heeft u actief gezocht naar bestaande belangen binnen de omgeving of andersom?

We hebben daar regelmatig over gedacht.(..) Regelmatig gevraagd aan de gemeente wat vinden jullie ervan als we hier een artikel over schrijven. En dan zeiden dit moet je wel doen of juist niet doen.

We hebben 2 keer een bijeenkomst gehad met iedereen die er omheen woont. Toen ze eenmaal hoorde en zagen wie wij waren, dat we gewone mensen waren en geen hippies.

Hoe betrek je belangen van de omgeving hierin? Ze wilden een belevingsbos maken. Wij wilde daar graag aan meewerken. En het wordt opgenomen in een subsidie aanvraag die wij doen. Maar feitelijk hebben we er niks aan. Het is voor het algemeen belang en daar willen we graag aan meehelpen. Om onze waarde voor de gemeenschap te verhogen. Het was ook al plan van de gemeente om dat bos meer voor recreatie geschikt te maken.

Daarnaast willen we een voedselcoöperatie beginnen. Datis iets wat op zich niks oplevert, maar wel heel goed is voor mensen. Dan kunnen mensen uit de buurt meedoen en groenten bij ons ophalen ipv dat ze daarvoor naar Uden moeten.

We werken mee aan de energiecoöperatie. Om daar onze tijd in te steken en onze kennis aan te geven. Ik ben daar in ieder geval actief lid in.

We gaan samenwerken met de basisschool in Boekel. Door een tuintje voor hun te beheren en open te stellen. Zodat ze daar van kunnen leren. En we gaan een educatiecentrum opzetten, zodat kinderen kunnen leren hoe met duurzame energie om te springen en te werken.

Is een overheid betrokken geweest bij het betrekken van de omgeving of het behartigen van een maatschappelijke belang met uw initiatief?

Rol benadering en opstelling van de overheid

Bent u gedurende uw initiatief benaderd door een overheid of bent u in uw initiatief op een overheid afgestapt? (of allebei?)

Waarom?

I: Wat maakt Boekel tot een aantrekkelijke gemeente om dit project te ondernemen?

G: Boekel is ontzettend innovatief. Boekel was de eerste gemeente die kangarowoningen toeliet, dus het opsplitsen van één woning in twee woningen zodat er mantelzorg kan zijn. Dat kinderen bij hun ouders kunnen komen wonen. Zij waren ook de eerste die de welstandscommissie de deur uit gooiden. Dat was voor ons ook erg belangrijk, dan hoefden we daar in ieder geval geen moeite voor te doen, want onze huizen zien er organisch uit en dat zou door een welstandscommissie wel eens afgestreept kunnen worden. Ze (gemeente Boekel) waren ook gewoon heel blij met ons. Vrijwel elke ambtenaar waarmee wij in gesprek zijn geweest zij: 'jullie versterken het innovatieve karakter van Boekel'. De ambtenaren en het college staat heel erg achter ons. Wat betreft relaties in de buurt: ondertussen ben ik lid geworden van de Heemkunde, als sinds we daar anderhalf jaar geleden zijn komen wonen. Ik ben mede Boekel energiecoöperatie aan het oprichten, dus we proberen zo veel mogelijk te integreren in de samenleving.

Hoe is deze benadering gegaan? En hoe vond u dat?

I: In welke fase is het eerst contact geweest met de gemeente?

G: Met de gemeente waren er een aantal Ecodropinitiatieven uitgekomen die we geprobeerd hebben, maar niet lukten. Toen wilden we misschien gaan beginnen in de gemeente Maren-Kessel en toen kwam Boekel. Toen hebben we een lijstje gemaakt met plusjes en minnetjes en toen bleek dat Boekel veruit de winnaar was. Dat maakte het makkelijk.

I: Dus jullie hebben contacten gelegd met diverse gemeentes. Zijn jullie met jullie plan naar de gemeenten toegestapt?

G: Nee nooit. Wij hebben altijd gezegd 'wij gaan nooit naar de gemeente toe, de gemeente moet maar naar ons komen'. Want dan begin je meteen op hetzelfde niveau, omdat zij dan ook zien wat de waarde is van zo'n organisatie en ze hebben al een plek in gedachten. We hebben altijd gewacht tot de gemeente naar ons toekwam. Het bouwen op de kleine aarde heeft ons veel publiciteit opgeleverd. Daarmee zijn we in kranten gekomen en op regionale televisiezenders. We hebben elke keer meegedaan aan dingen die we leuk vonden om te doen. Daarmee kregen we publiciteit en kregen we van mensen te horen 'Je moet naar die gemeente toegaan'. Als iemand binnen de gemeente zei 'je moet een gesprek hebben met die' dan gingen we daar pas naar toe of als de gemeente contact met ons op nam en zei 'we hebben hier een stuk grond, kunnen jullie niet overwegen om hier te komen

wonen?’ Dat is in Maren-Kessel bijvoorbeeld gebeurt, die krimpgemeente. Op het symposium zijn we in contact gekomen met de gemeente Boekel, met de burgemeester.

I: Waren er ook doelen en belangen die niet strookten met elkaar?

G: Ja, wij wilden bijvoorbeeld in stacaravans op het terrein gaan wonen in de tijdelijk fase. De wethouder zei dat kun je beter niet gaan doen want dan krijgen we problemen met de omgeving dat het misschien een kamp wordt, of dat de politieke partijen zeggen: ja zie je we hebben een kamp op ons terrein in Boekel getrokken’. Dus dat kan je beter niet doen, je kan beter kiezen voor bouwunits. Uiteindelijk hebben we daarvoor gekozen, maar dat heeft het proces wel uitgesteld. Het was voor de gemeente waarschijnlijk ook vervelend dat het uitgesteld werd en hij heeft het zonder twijfel gedaan om ons te helpen. Om ons meer kans te geven. Maar op dat moment was het wel minder leuk voor ons, want we hadden gehoopt snel op het terrein te kunnen komen en toen moesten we opeens op zoek naar woonunits die betaalbaar waren. Die zijn toch iets duurder dan stacaravans. Er was nog een dingetje. We komen in het mooiste gebied van Boekel. Daar was eigenlijk een bungalowpark gepland met dure woningen, ruimte-voor-ruimte woningen voor boeren die stoppen met werken. Dat was alleen allemaal bedacht voor de crisis. De grond is veel geld waard, het was en is een heel mooi stukje grond tegen de bossen en de weilanden aan. Een heleboel mensen vonden het vervelend dat er nu geen Boekelse mensen meer grond konden kopen op het terrein. Toen hebben ze gezegd dat de Ecodorpers eerst het ene gedeelte mochten bebouwen en de rest dan vrijlaten. Over een paar jaar, wanneer we dan de rest willen bouwen zou dan gekeken worden wie dan dat koopt. Of de gemeente dat koopt om er ruimte-voor-ruimte neer te zetten of dat wij dat dan kopen. Dat was ook jammer, maar dat was een soort politieke keuze om makkelijker gedaan te krijgen dat we er mogen komen wonen, dan dat alles in een keer wordt vrijgegeven aan het Ecodorp. Omdat we zo vernieuwend zijn hebben de meeste mensen zo iets die hebben het geld niet om die grond te kopen en dat gaat ze ook nooit lukken om dat geld bij elkaar te krijgen. De meeste mensen (een groot gedeelte van de mensen in Boekel) zijn gewoon bang dat het project niet doorgaat op financiële basis, dat we uiteindelijk de grond niet kunnen kopen. Vandaar dat er voor gekozen is dat we eerst aan de rand gaan bouwen en niet in het midden. Dat is een compromis die we hebben gesloten. Bovendien was het ook nog tijdens de verkiezingstijd dat wij met het idee kwamen bij de gemeenteraad. De voorzitter van de VVD zei: ‘Ik ben helemaal niet tegen jullie project, maar ik ga het wel gebruiken in de verkiezingstijd’ en dat heeft hij ook gedaan. We werden een beetje een speelbal van de politiek op dat moment. Dat is nooit leuk, zeker als burger wanneer je een burgerinitiatief hebt en je daarvoor inzet en dan wordt het gebruikt door mensen waarvan je weet dat ze er niet op tegen zijn maar ze wel dingen vertellen waardoor mensen een negatief beeld van je initiatief krijgen. Toen we in gesprek gingen met een natuurbeschermingsorganisatie uit de buurt zaten ze allemaal met de handen over elkaar toen we binnen kwamen. De hele mimiek van de mensen was wat je ook komt vertellen wij hebben ons oordeel toch al. Dat kwam door de negatieve publiciteit die met de verkiezingen naar buiten was gekomen. Bij elk debat zit een journalist van de krant, voor hun is het leuk om te zeggen ‘politiek is tegen’. Uiteindelijk hebben ze er wel met een meerderheid voor gekozen dat we daar mogen komen wonen, maar dat is na de verkiezingstijd geweest. Ze hebben de beslissing uitgesteld omdat ze bang waren dat het anders hun verkiezingsitem was geworden. Dan hadden we minder kans gehad.

Was de rol die een overheid speelde van belang voor uw initiatief?

Welke overheid en welke rol?

I: Hoe zou je die ondersteuning typeren?

G: Begeleiding denk ik of advisering.

Wat was daarin doorslaggevend? (een ambtenaar, bestuurder, politicus, aanpak, visie)

G: Greenwish: ondersteunend en verbinden. Dat zijn kernkwaliteiten van hun. Zij hebben ons aan veel contacten geholpen. De Tiodos is heel helder geweest in wat kan en niet kan. Daar gaan we binnenkort weer verder mee praten over de financiering. De Ministeries hebben geholpen met de regelgeving. We hebben de experimentstatus gekregen voor de crisis en herstellwet. Dat betekent dat wij voor het bouwbesluit mogen afwijken. Het belangrijkste is dat je alleen voor die status in aanmerking wanneer je een innovatief en duurzaam project bent. We zijn toen met een lijstje van 20 dingen naar het ministerie gegaan waarvan we dachten dat we daarvoor een uitzondering nodig hadden, maar 17 daarvan konden we gewoon met de gemeente regelen als we konden aantonen dat dat een goed alternatief is. We willen bijvoorbeeld niet met betonfundering werken. De gemeente maakt alles soepeler. Het hoofd grondzaken zij tegen ons 'Ik weet dat geld in de toekomst minder belangrijk gaat worden en dat er andere waarden zijn die veel belangrijker zijn en jullie brengen die waarde'. Hij is ook hoofd Economisch Zaken dus zei 'Ik snijd mijzelf in de vingers op het moment dat ik dit zeg'. Dat uitgangspunt heeft er wel voor gezorgd dat de gemeente de grond – zo goedkoop mogelijk wil ik nou niet zeggen – niet te duur maakt. Het feit dat jullie hier als burgers voor mij staan betekent wel dat ik andere dingen tegen jullie vertel en ook met een wat andere prijzen kom dan wanneer ik met een projectontwikkelaar zou staan. De gemeente heeft ons dus ook geholpen omdat we een burgerinitiatief zijn en geen projectontwikkelaar. Platform 31 is heel inspirerend omdat ze veel projecten doen op het gebied van duurzaamheid en innovaties. Ze hebben ons vooral geholpen op het gebied van verbindingen leggen. Wij trekken veel verbinders aan merk ik.

I: Welke partijen die betrokken zijn tot nu toe zijn onmisbaar geweest?

G: In ieder geval de gemeente. Dat merkt ook elk Ecodorpininitiatief: de gemeente is van essentieel belang. Het Ministerie van IenM heeft ook heel veel geholpen om ons die experimentstatus te geven. Daardoor wordt je veel meer serieus genomen als burgerinitiatief. En het Brabants kenniscentrum voor kunst en cultuur en Greenwish mag ik zeker niet vergeten. Die vier zijn het belangrijkste denk ik.

Zou u dingen in de benadering en opstelling van de overheid anders willen zien?

En zo ja, wat zouden zijn in hun werkwijze kunnen verbeteren om dat te bereiken?

Wat zou de overheid (of ambtenaar) kunnen verbeteren om dat te bereiken?

I: Aan welke soort overheidssteuning heeft u behoefte gehad in het proces?

G: Het verruimen van regelgeving is het belangrijkste. Ook de erkenning dat je een project bent dat met duurzaamheid bezig is en met innovaties. Dat is ook heel belangrijk geweest. Als je op je website kunt zetten dat we met ministeries praten en dat er een leercirkel opgezet wordt over de maatschappelijke waarde van Ecodorpen in het verduurzamen van Nederland, dan merken mensen van goh het is toch niet een stel hippies die op een oude manier willen gaan leven. Wij willen op een heel nieuwe manier gaan leven. Een smartgrid hadden ze vroeger niet, dat willen wij ook gaan doen.

Wij doen de leuke dingen van de toekomst en de nodige dingen van het verleden. Daarmee mixen wij ons dorp.

I: Heeft de overheid in die behoefte voorzien?

G: Wel in de verruiming van regelgeving rond duurzaam bouwen. Wat wij aangaven daar hebben ze naar geluisterd en waar ze iets konden doen, daar hebben ze iets aan gedaan. De landelijk overheid heeft ons heel erg meegeholpen. En het ministerie van Binnenlandse Zaken heeft die leercirkel opgezet. Dat was voor ons ook heel belangrijk. Dat heeft ons ook echt geholpen. Wij zaten aan een tafel met 6 organisaties die tezamen 15 activiteiten hadden geformuleerd die ze zouden gaan doen om ons project te ondersteunen. De gemeente Boekel is overal mee naar toe gegaan als wij gesprekken met ministeries hadden. Heel vaak vraag je namelijk iets aan als gemeente en niet als burgerinitiatief. Bijvoorbeeld de crisis en herstelwet is iets wat de gemeente aanvraagt, namens ons. Toen hebben zij (de gemeente) volledig hun medewerking geven. Wij hebben zelf de bouwvergunningaanvraag gedaan, daar hebben zij (de gemeente) ons heel erg in ondersteund. Door te zeggen wat wel en niet werkt en wat we anders moeten formuleren, tekeningen aanpassen. Zij hebben ons heel erg ondersteund om te zorgen dat het ingediend kon worden.

I: Denk je dat het initiatief zonder of met minder tussenkomst van de decentrale overheid gerealiseerd had kunnen worden?

G: We hebben absoluut niks tegen gemeentes, wij willen graag meewerken met de gemeente. Het eerste wat wij deden toen we wisten welke gemeente het werd was bekijken wat hun beleid was. Om te kijken waar we kunnen ondersteunen. Hoe meer je dat doet, hoe meer je de gemeente helpt om hun beleidsvisie uit te dragen en in praktijk te brengen. Hoe mooier ook je omgeving word en hoe meer waarde je ook hebt als Ecodorp voor de gemeente en een gemeenschap. Wij wilden heel graag samenwerken. Stel dat de gemeente geen enkele behoefte had om met ons samen te werken, dan waren we toch gaan praten om te kijken of we iets konden doen. Wij willen heel graag meewerken om de omgeving zo mooi mogelijk te maken. Dat is niet alleen het Ecodorp maar ook de omgeving daaromheen. Dat gaan we binnenkort letterlijk doen door mee te doen aan de landelijke opschoondag. Die is ooit bedacht door een Ecodorp in Estland trouwens.

I: Het contact met de overheid zo als die is geweest, is dat dan ook de mate en vorm die u prefereert?

G: Ja. Ja, we werken nu met minstens twee manieren met de gemeenten. De een is via de projectleider van het Ecodorp en de ander is om het belevingsbos en de andere projecten vorm te geven met degene die het toerisme doet binnen de gemeente. Dus we zijn nu op verschillende manier contact met de gemeente en dat bevalt ons heel goed.

Overheidsdocumenten en overheidsvisies

Heeft u gedurende uw initiatief actief gezocht naar een overheidsdocument? Of bent u gedurende uw initiatief in aanraking gekomen met een overheidsdocument?

Wat voor document was dat?

Van wie waren deze documenten?

Waarom bent u die tegengekomen?

Waarom heeft u dat gezocht?

De crisis en herstel wet tegengekomen. Verder hoe je met een website een aanvraag moet worden voor een bouwvergunning. Die mag nog wel eens worden aangepast.

Visiedocumenten van de gemeente doorgelezen. Duurzaamheidsvisie en visie voor de groene ladder. Lokale ambities.

Waarom bent u die tegengekomen? Gevonden op de gemeentesite van Boekel. Gezocht op trefwoorden die voor ons toepasselijk waren. Zelf actief naar gezocht om ze te vinden.

Wat was voor u van belang in het overheidsdocument (/waar was u naar op zoek)?

Doelstelling of ambitie/visie van de overheid? Wet en regelgeving?

In wat voor vorm of vormen (document, website, etc.) zou een dergelijke visie gepubliceerd moeten worden om zo bereikbaar te zijn naar initiatieven?

Ambitie en motivering en overheidsambitie/visie

Wat was uw ambitie en lange termijn visie met het initiatief?

Had u ook een maatschappelijke ambitie?

De bedoeling is dat het reproductiebaar en opschaalbaar is. We willen uiteindelijk dat dorpen in Nederland duurzamer worden. We willen meedenken over hoe steden duurzamer kunnen worden.

Was het nastreven van de ambitie ook de motivering voor het opzetten van/ betrokken worden bij het initiatief?

Ja ik denk het wel. Doordat ik werkte bij een natuurorganisatie ben ik erachter gekomen hoe belangrijk het is om dat we duurzamer gaan leven. Dan hoor je dingen die gebeuren in de wereld waar niemand van weet.(..) Vorig jaar zijn de eerste klimaatvluchtelingen geweest. Die woonden op een eiland dat overstroomd raakte. Die moesten ergens anders gaan wonen.

We moeten naar een duurzamere samenleving toe. We moeten allemaal naar een duurzamere wereld. We moeten goedkopere alternatieven opzetten, zodat mensen gaan overstappen.

Heeft u het gevoel dat uw lange termijn visie aansluit bij een lange termijn visie van een overheid?

En dat u onderdeel uit maakt van hun lange termijn visie?

Is dat gewenst?

Ja ik denk wel. Ik heb het de laatste tijd wel gemerkt dat een overheid dat deelt. Ze delen het dus wel, maar kunnen er niks mee. Ze kunnen er niks meer omdat ze in doosjes zitten en dit over meerdere doosjes gaat. (..) Hij (iemand van het ministerie) gaat ons in het programma krijgen wat meerdere verheid behelst. En dan kunnen meer dingen gedaan worden.

Heeft u baat bij een ambitie of lange termijn visie van een overheid met uw initiatief?

Er blijkt dat er overlap is tussen de waarden waar ministeries aan hechten. Het werk dat daar ligt willen w graag doen. Dingen die ze willen uitzoeken. Of uitproberen. Wij willen daar heel graag aan meewerken.

Ja dat klopt. Daarom lopen samenwerkingen beter.

Zo ja, waarom dan?

Wat spreekt u aan in de ambitie of lange termijn visie (schaal van ambitie: micro vs macro./ richtinggevend/ thematisch, specifiek of algemeen)

Heeft de betreffende overheid (of overheden) zijn ambitie en lange termijn visie naar u toe gecommuniceerd?

Dmv. Mondeling, schriftelijk, of via openbaar document

Ik kreeg pas door hoe serieus te overheid bezig was met het duurzaamheidsvraagstuk was bij de innovatie estafette. Het was een moment dat iedereen liet zien dat er een transitie gaande is. Aangenaam verrast over wat er allemaal gebeurde.

Was dit mondeling? Ja. Niet via document? Nee, het zien en ervaren

Afsluitend: mogelijke rol nationale overheid en nationale omgevingsvisie

Als u een visie mocht ontwerpen, waar zou een visie als document aan moeten voldoen?

En wat zou de inhoud daarvan in ieder geval zijn?

Over het algemeen zijn stukken van ministeries nogal saai van stof. Met woorden die gewone mensen niet of amper gebruiken. Zinnen die vijf alinea's lang zijn. Dat maakt het heel moeilijk. Je zou meer brochures moeten uitbrengen dan visie documenten. Je moet het goed leesbaar maken. Dat mensen snel begrijpen. En liever een paar over 1 onderwerp, die het van verschillende kanten belicht dan 1 40 pagina's tellend dat ambtenaren wel kunnen. Probeer dingen te maken die goed leesbaar zijn voor mensen die er niet altijd mee bezig zijn. En zorg dat het op een smeuge manier naar buiten komt die past in deze tijd. Met youtube filmpjes en social media.

Grote visiedocumenten maken is niet iets wat past bij deze tijd.

Wat zou volgens u de rol kunnen of moeten zijn van de nationale overheid bij het stimuleren van uw (of andere) initiatieven?

I: Hoe zou de decentrale overheid volgens u het zelforganiserend vermogen van initiatiefnemers kunnen vergroten?

G: Dat is wel een kernvraag. Wat heel belangrijk is is dat ze hun netwerk prijsgeven. Dat ze mogelijkheden bieden om verbindingen te maken met andere organisaties of met ambtenaren die met iets anders bezig zijn of politieke partijen die met iets anders bezig zijn. Waardoor je verbindingsmogelijkheden zijn. De gemeente als verbinder is heel belangrijk. Ruimte bieden is ontzettend belangrijk. Dat een gemeente niet zegt wat niet kan, maar er voor probeert te zorgen dat het kan. Dat is heel belangrijk voor een burgerinitiatief, anders gaat de energie er heel snel uit als een

gemeente zegt dat het nooit gaat lukken of heel moeilijk wordt. Geld hebben de gemeenten over het algemeen niet, dus daar kunnen ze ook weinig in ondersteunen. Als het gaat om krimpgemeenten... mag ik het ook als een advies geven? Heel veel Ecodorpen willen ook een voedselcorporatie opzetten. Dus of een winkeltje waar ze biologisch voedsel verkopen dat ze gezamenlijk hebben ingekocht bij een groothandel of wat ze zelf hebben verbouwd of wat mensen uit de buurt aanleveren. Een krimpgemeenten kan daar heel veel aan hebben, want het is vaak een coöperatie wat betekent dat er geen winstoogmerk is. Ze moeten alleen voldoende geld verdienen om rond te blijven komen. Iedereen die daar wilt komen kan lid worden en doet mee met de coöperatie. Voor een krimpgemeente is dat een ideale vorm van een winkel in je eigen dorp houden. Wanneer je dat doen in coöperatievorm dan kun je daar bieden wat mensen echt nodig hebben en willen. Je kunt er ook een verzamelplek van maken zodat mensen daar altijd nog even een bakje koffie kunnen komen drinken. Het is ook verbindend dan voor de gemeenschap. Als je daar dan een aantal Ecodorpers bij zet die dat willen runnen dan heb je ook dat er zorg voor gedraagt wordt en het iets blijvends is. Als commerciële activiteit kan je bijna geen winkels meer in krimpgemeenten hebben. Dit is niet commercieel, het wordt gedragen door de gemeenschap. Dat is een betere manier om mensen uit de buurt die slecht te been zijn bijvoorbeeld, boodschappen kunnen blijven doen in hun eigen gemeente. Ecodorpers doen dat toch al voor zichzelf, dus dan is het geen probleem om dat wat groter te maken voor iedereen die dat wil in die gemeente. Zeker bij zo'n krimpgemeente, dat gaat dan om een paar honderd oudjes die dan langskomen in een week. Je maakt de gemeenschap daarmee samen. Vaak komen daar weer jonge gezinnen bij en veel agrariërs (Ecodorp). Je legt dan meteen de verbinding tussen het Ecodorp en de rest van de gemeenschap en je maakt iets wat de gemeenschap echt nodig heeft om draaiende te blijven, namelijk een gezamenlijk plek om inkopen te kunnen doen. Aangezien er in krimpgemeenten en sowieso de komende jaren veel landbouwgrond vrij komt kan je die mensen vrij goedkoop grond aanbieden. Ruimte bieden gaat dan ook over het bestemmingsplan aanpassen zodat die mensen er ook kunnen wonen bij de plek waar ze groenten verbouwen.

I: Hoe zou een decentrale overheid moeten handelen om initiatieven uit de samenleving te bevorderen?

G: Openstaan voor en ondersteunen waar nodig en partner zijn. Op gelijk niveau gaan praten wat we voor jullie doen om ervoor te zorgen dat jullie project een succes wordt. De voorkeur heeft dat het initiatief echt van onder komt. Je kunt wel een beetje sturen als gemeente om zaken te opperen en te kijken of daar behoefte aan is. Het best is als het initiatief van onder komt want dat weet je zeker dat het draagvlak heeft.

Hoe vertaalt zich dat in het proces dat jullie samen doorlopen?

Experiment status te geven, zodat ze ruimte hebben om van alles te proberen. Goed monitoren zodat je er dingen uit kunt leren. Dan hebben ze ook waarde voor de samenleving, want dan kunnen er dingen uit gekopieerd worden.

Geef kleine budgetten aan kleine projecten. Er wordt veel gegeven aan Shell achtige bedrijven die iets doen p duurzaamheid en er wordt nu een cent gegeven aan de kleine projecten.

Kleine projecten zijn veel innovatiever in het bedenken van oplossingen. En kosten weinig geld.(..) Voor ons had het geholpen bij de start. Een revolverend fonds dat kleine budgetten aanbied die later terugbetaald kunnen worden. Microkrediet zou ook handig zijn. Het hoeft niet zo veel te zijn. (..) Kleine projecten leer je na een jaar al wat van, waar dat bij grote projecten langer duurt.

Wat zou er volgens u in een nationale omgevingsvisie moeten staan wanneer deze als doel heeft initiatieven uit de maatschappij te ondersteunen?

Waar mogelijk te faciliteren?

Hoe zou een ambitie of lange termijn visie eruit moeten zien?

Dat de gemeente zelf de mogelijkheid heeft het te bepalen. Zodat de bevoegdheid zo laag mogelijk in de overheidspyramide zit. Je kunt niet voorspellen wat er aan komt, dus geef daarvoor de ruimte. Als iets bedacht wordt in de toekomst dat het toc de ruimte kan krijgen, omdat de gemeente dat kan beslissen. Je zal zien dat niet alles mogelijk is. Laat de gemeente aangeven dat zij extra ruimte geven aan een innovatief project waar nu geen ruimte voor is.

Ambitie? Stuur zo veel mogelijk aan op duurzame projecten. Alles met duurzaamheid te maken heeft. Als overheid moet je kijken naar 30 jaar.

I: Heeft u nog toevoegen die van belang kunnen zijn en niet in de vragen aan bod zijn geweest?

G: Het is ontzettend jammer dat krimpgemeenten niet meer aantrekkelijk zijn voor mensen, voor jonge gezinnen bijvoorbeeld. Op een gegeven moment als kinderen 15 zijn dan willen ze ergens gaan werken om een beetje geld te verdienen. Dan moeten er bedrijfjes zijn. Het is heel belangrijk dat gemeentes hun best doen om te zorgen dat winkels blijven. Desnoods doe je dat in coöperatieve vorm, dat iedereen mede-eigenaar wordt. Dan koop je wel eerst in dat bedrijf. Veel organiseren in coöperatieve vorm, dat help altijd heel goed. En als gemeente de ondersteuning bieden als daar behoefte aan is. Ik denk dat coöperaties de toekomst zijn voor krimpgemeentes. Heel veel zorgcoöperaties zullen er komen, energiecoöperaties. Ik denk dat krimpgemeentes daar zelf ook heel innovatief in kunnen zijn. In Brabant, Esbeek, hebben ze daar een mooi voorbeeld: het gemeenschapshuis zou opgedoekt worden. Toen hebben ze het samen opgekocht, alle mensen van het dorpje. Ik geloof dat dat ongeveer 1.000 mensen zijn. Daar zitten nu alle verenigingen en daar is het allemaal te doen. Daar hebben zij als coöperatie voor gezorgd.

Interview sociaal initiatiefnemer - Leutfabriek

Beweegredenen initiatief

Zou u het initiatief kort kunnen introduceren?

3 en een half jaar verder. Plan (..) geschreven uit frustratie van grote evenementenhal, grote sporthal die leeg gingen komen en een oud stadskantoor. Na de fusie is een groot stadskantoor waar toen de hele gemeente Sas van Gent in zat stond leeg. Panden werden dichtgetimmerd en ramen werden ingegooid. Op dat moment werd er een visie opgesteld door de gemeente Terneuzen en dat was om eigenaren van panden die aan het verpauperen waren aan te schrijven. En ik zei toen: "Kijk eerst eens naar je eigen panden". (..) Dat pand (stadskantoor) daar moet toch iets mee te doen zijn. Er liep toen ook een ander traject (...) die hadden allemaal futuristische ideeën wat er allemaal mee kan doen.

Mijn plan geschreven en gepresenteerd aan een klein groepje ambtenaren en één wethouder en dat heeft dan eigenlijk 1 jaar op de plank gelegen bij hun. Ambtenaar heeft er wel mee gelobbyed gedurende dat jaar en uitgezocht. (..) Sport hal stond leeg en in de evenementen hal was een hennep kwekerij gevonden (..) Ze (gemeente) kwamen tot de slotsom dat het zo niet verder kon en afbreken heel veel geld ging kosten (..) Koop de evenementen hal op en geef nog wat geld en dan ga wij het beheren en opknappen. Vervolgens nog een jaar erover gedaan met een werkgroep van de gemeente.

De meesten waren eerst voorstander, maar toen de koopakte kwam de regelgeving om de hoek kijken. En daar kampen we nu nog steeds mee. En dat is wel het grootste euvel vinden wij steeds. Ambtenaren die denken dan niet meer mee, maar die willen alleen maar handhaven en die adviseren dan ook niet meer.

Wat heeft u bewogen tot het opzetten van of betrokken worden bij het initiatief?

Actief carnavalvierder. In 2008 samenkomst van de gemeente die graag op een stuk industrieterrein de carnaval vierders centraliseren. Verhuizing zou doodsteek zijn voor de carnaval verenigingen. (..) bewijzen aan de gemeente dat dit het beste idee was. Vertrouwen moet eerst gewonnen worden bij de gemeente

Initiatief en overheidsproces

Wat waren de mijlpalen in uw initiatief?

Het ondertekenen van de koopakte. Na twee jaar plannen maken

Elke keer als er een huurder bij is. Het pand is ook voor kunstenaars en (...) als vrijwilliger doe je het daar voor.

Hoe zou u uw huidige fase van het initiatief beschrijven?

Bent u tegen knelpunten/uitdagingen aangelopen in het initiatief?

Achteraf gezien is de voortraject dat de ambtenaar alle afdelingen langs is geweest (..) dat had strakker geregeld moeten zijn, want we lopen nu tegen mensen uit die afdelingen aan. (..) en dat moet je nog een onderzoek doen, omdat blijkt dat het geluidsniveau goed (..) maar het pand ligt naast een rangeerterrein van goederen terreinen. (..) Onderzoeksbureau zegt dat er nog een rapport moet komen terwijl je boeren verstand zegt van: "Dit is niet logisch". Kijk nou eens mee, denk nou

eens na. We snappen dat de regelgeving er is (..) bepaalde rapportage is nodig alleen als de handhaver het wenst. Maar in al onze gevallen is dat ze het wensen. En dan lees ik: het is niet nodig

Het zou goed zijn als je bij dit soort initiatieven een coach hebt die de malle molen van regelgeving en problemen ambtenarij.

Was de overheid daarbij betrokken?

Welke overheid? Of misschien zelf de overheid in verschillende rollen?

Wat vond u belangrijk als het ging om de samenwerking of connectie tussen u en de overheid?

Het waren twee wethouders. Financien en Ruimtelijke ordening. Die zijn alleen maar lovend. (..) Dat ze vertrouwen hadden in onze groep. Maar je merkt dat hun dat ze soms moeilijk sturing kunnen geven aan het traject, omdat ze ook aan die regelgeving gebonden zijn.

Er zitten twee verschillende segmenten (ambtenarij en wethouders) die soms tegen elkaar werken. Die wethouder wordt ook gek omdat we hem rechtstreeks bellen. (..) Het was een verpauperd pand en ik ben dan liever muren aan het metselen dan dat ik achter het papierenwinkel weer zit.

Bijv. vertrouwen, kennis integratie, betekenisvolle verbindingen, functionerende processtructuur, duurzaam gebruik van uitkomsten, ontwikkeling van gezamenlijke visie, ontwikkeling van nieuwe vuistregels voor samenwerking, etc.

Wat ging wel goed en wat ging niet goed in uw ogen in de samenwerking of connectie?

Als niemand het had opgepakt (..) acht jaar leeggestaan. Dat moet je niet willen. Het is niet te verkopen na 3 of 4 jaar en je loopt stuk op regelgeving, breek het dan af.

Waar heeft de overheid een kans laten liggen of mogelijk gemaakt?

Diende u met uw initiatief een maatschappelijk belang (verbetering van de leefomgeving en tegen verpaupering)?

Ja, we hebben een prioriteiten plan gemaakt. De eerste prioriteit was het verbeteren van de buitenkant van het pand.(..) De participanten zijn ook de vrijwilligers om het pand te onderhouden

Welke belang en waarom?

Heeft uw initiatief rekening gehouden met de omgeving en hun wensen en ambities?

Het plan heeft twee jaar in het diepste geheim geopereerd. En toen het eenmaal bekend was dat het college het ging steunen hebben we een tweetal informatie avonden gehouden. Één voor de gebruikers (..) als ik jullie het verteld had dan had het in de kranten gestaan. En één voor de omwonenden. Dat hebben we wel samen gedaan met de gemeente maar wel op onze uitnodiging. Wethouders erbij en ambtenaren erbij. (...) Er komen natuurlijk wel vragen (...) daar moest wel iets over verklaard worden. (..) Die (omwonenden) hadden ook wel door dat er iets moest gebeuren. Het stond nu te verpauperen, dus of er komt een park of het wordt dit. En nu nog steeds hele goede reacties uit de buurt.

Het pand was een wegrond. Het was een beetje een racebaan (...) Er durfden mensen niet meer naar buiten 's avonds (...) Een van de eerste wapenfeiten was dat ze niet meer konden rondrijden en dat de weg afgesloten was. (...) Plus dat we onze gebruikers er op attenderen als ze te hard rijden, dan gaan we er ook naar toe.

Hoe bent u daarmee omgegaan?

Heeft u actief gezocht naar bestaande belangen binnen de omgeving of andersom?

Is een overheid betrokken geweest bij het betrekken van de omgeving of het behartigen van een maatschappelijke belang met uw initiatief?

Plan was goed uitgewerkt en ook rekening houdend met die buurt. Omdat ik wist wat je te weeg brengt. (...) Daar is allemaal rekening mee gehouden, ook met verkeersbewegingen. (...) en dus 1 centrale ingang zo ver mogelijk van de huizen. Dus we hadden er wel heel goed over nagedacht.

Faciliterende rol gemeente? Ja door het gebouw uiteindelijk aan ons te verkopen. Maar ook door te ondersteunen van we zorgen dat de parkeerplekken er goed bijliggen.

Rol benadering en opstelling van de overheid

Bent u gedurende uw initiatief benaderd door een overheid of bent u in uw initiatief op een overheid afgestapt? (of allebei?)

Beleid wat ze aan het maken waren. Waarin ze mensen wilden gaan aanschrijven. Dat vond ik dat je eerst naar je eigen panden moet gaan kijken. Daarnaast de verhuizing van de carnavalsverenigingen. (...) Dat konden ze nooit betalen (...) De slotsom komt van het pand is verpauperd en een prachtige locatie en ik hoor toch vaak ook de popbandjes omdat ik bij andere verenigingen betrokken ben.

Het is eigenlijk alleen maar optellen geweest. Om er dan wat moois van te maken.

Waarom?

Hoe is deze benadering gegaan? En hoe vond u dat?

De eerste keer was dan dat ik het presenteerde bij de ambtenaar en wethouder. (...) De ambtenaar van cultuur was vrij sceptisch. Die had een groter plan geschreven en ik had een deel van zijn budget nodig. En die is tot op heden er nog steeds vrij sceptisch over maar die ziet ondertussen ook al de successen. En een andere ambtenaar die de grote projecten deed was eigenlijk gelijk enthousiast. (...) dit is zo'n goed plan van onderop dit moeten we steunen.

Was de rol die een overheid speelde van belang voor uw initiatief?

Ze zijn sturend door jou bijgestuurd naar een faciliterende rol: "Ja". We hebben een subsidie of zelfs een bruidschat van hun gekregen. En we hebben een ton meegekregen en we hebben een jaarlijkse subsidie voor de omkosten.

Welke overheid en welke rol?

Wat was daarin doorslaggevend? (een ambtenaar, bestuurder, politicus, aanpak, visie)

Zou u dingen in de benadering en opstelling van de overheid anders willen zien?

Nog steeds niet tevreden over het vergunningen traject. Nog steeds mee bezig. Zelfs met de burgemeester in januari weer om te tafel gegaan en duidelijk afspraken gemaakt. Over "we doen dit samen". Dat is ook altijd het idee geweest van het plan: we doen het samen. Waarbij het toen de overdracht in eens was van: Nee jullie willen dat, wij moeten handhaven. Dus jullie moeten input en dan moeten wij zeggen of het wel of niet mag. Dat is dan weer bijgestuurd in januari. Dat gaat dan een paar weken goed en dan vallen ze weer in hun oude stramien.

Die onderzoeken en al werken wel frustreren. We hebben nu van die ton 10 duizend uitgegeven aan onderzoeken gedaan. Dat vinden wij gewoon weggegooid geld. Dat had eigenlijk gedekt moeten worden in het voortraject. In het jaar in het gemeentehuis hadden ze dat allemaal al moeten tackelen. (..) Ambtenaren die willen dat het via de regels gebeurt. Je leert er mee leven. Heb het nummer dan de wethouder ook in m'n telefoon

En zo ja, wat zouden zijn in hun werkwijze kunnen verbeteren om dat te bereiken?

Wat zou de overheid (of ambtenaar) kunnen verbeteren om dat te bereiken?

Overheidsdocumenten en overheidsvisies

Heeft u gedurende uw initiatief actief gezocht naar een overheidsdocument? Of bent u gedurende uw initiatief in aanraking gekomen met een overheidsdocument?

Zo gauw je je pand laat verkrotten dan kunnen ze je aanschrijven. Inmiddels hebben ze panden van hun in de kern hebben ze al een inhaalslag gedaan. Mijn eerste boodschap is al doorgedrongen. Het eerste wat ik doe als ik een brief krijg is zeggen: He kijk eens naar je eigen pand. Dat is toch logisch.

Ben nogal betrokken met onze woonplaats. Ik deed mee aan Vitaal Sas en daar zaten twee wethouders in die deelden het mee. We zijn daar en daar bezig. En daardoor is mijn reactie daarop gekomen.

Ander schaal niveau gekeken (provincie, nationaal)? Subsidie in krimpgelden. Met project Leutfabriek krijgen we in de provincie niet echt voet aan de grond. De wethouders is daar ook al mee bezig. Uiteindelijk met het krijgen van gelden zit er toch een bottelnek in tijd. Ik moet ook nog geld verdienen en kan niet hele dagen met de leutfabriek bezig zijn.

Waarom is de provincie moeilijk binnen te komen? Daar hebben ze het financieel ook niet zo breed en het eerste wat ze denken als je aankomen is: Jij hebt geld nodig. (..) Geld hebben we ook altijd nodig. We hebben nu de spartaanse uitvoering.

Wat voor document was dat?

Van wie waren deze documenten?

Waarom bent u die tegengekomen?

Waarom heeft die gezocht?

Wat was voor u van belang in het overheidsdocument (/waar was u naar op zoek)?

Heeft het krantje Van Onderop geholpen bij het project? Ja, we worden nu veel genoemd als voorbeeld project. In Kerkrade zijn we nu genoemd en in steenberg. In die twee gemeenteraden zijn we nu een voorbeeld project en ik heb ook informatie naar hun gestuurd. En hier op het gemeentehuis wordt het ook als voorbeeld aangedragen. Er wordt nu gezegd bij het gesprek over regels van: Jongens we worden wel gebruikt op landelijk niveau. Als voorbeeld worden genoemd.

Iconische werking heeft voordelen. Ook naar de wethouders en de ambtenaren. Kijk eens wat er naar buiten komt. Ook met stichting doen. We werden aangedragen door de woningbouw vereniging. (...) Daar hebben we ook een mooie bijdrage van gehad. Het heeft zowel een symbolische als een financiële bijdrage geleverd.

Doelstelling of ambitie/visie van de overheid? Wet en regelgeving?

In wat voor vorm of vormen (document, website, etc.) zou een dergelijke visie gepubliceerd moeten worden om zo bereikbaar te zijn naar initiatieven?

Ambitie en motivering en overheidsambitie/visie

Wat was uw ambitie en lange termijn visie met het initiatief?

We sloten ook aan bij hun (stichting doen) doelstelling: het verbeteren van de woonomgeving. En het bij elkaar brengen van mensen. Burgerparticipatie. En dit is natuurlijk 1 groot voorbeeld van burgerparticipatie. Het hele pand wordt onderhouden door burger participanten. Daar konden ze niet omheen.

Zodra je het woord carnaval in de mond neemt dan gaat bij andere fondsen gebeurt niks. (...) maar alles draait hier om carnaval heen.

Ook met nationale overheid? De wethouders waren daarmee wel aan het lobbyen, maar we hadden meer wapenfeiten nodig. Die hebben we wel nu. De leefbaarheid verbeteren alleen was niet genoeg. Ik denk dat het pas komt als het helemaal up en running is. Dan gaat het ook allemaal lopen.

Door regelgeving is het nu dan vertraagd. Maar soms moet je gewoon een beetje brutaal zijn. Van wij gaan het zo doen. Zie maar dat je het tegen gaat. Soms moet je er zo in staan.

Het hele gebouw was afgekeurd en mocht daarom niet gebruikt worden. Wij zeggen dan van we timmeren de tweede verdieping dicht en we zorgen dat alles aanwezig is op de andere verdiepingen. Dan kunnen we wel de eerste en tweede verdieping gebruiken. En dat mocht niet. Alleen omdat de brandtrap er niet zit (op de tweede verdieping). (...) Daarop heeft de wethouder gezegd van: stuur me maar een mail met hoe je het gaat doen. Dan weten we dat je het gaat doen. Sindsdien hebben we er niks meer van gehoord.

Had u ook een maatschappelijke ambitie?

Was het nastreven van de ambitie ook de motivering voor het opzetten van/ betrokken worden bij het initiatief?

Sluit het nou aan bij andere lange termijnen? Ja dat denk ik wel. Ik denk dat het een beweging is die landelijk gaat gebeuren.

Mensen gaan toch meer naar hun omgeving kijken. Denk dat de tijd wel voorbij dat het altijd naar een gemeente kijken is. Zo van gemeente doe het maar. Dingen samen met de buurten bekijken om het op te pakken (..) Het is een beetje de participatie maatschappij.

Heeft u het gevoel dat uw lange termijn visie aansluit bij een lange termijn visie van een overheid?

En dat u onderdeel uit maakt van hun lange termijn visie?

Is dat gewenst?

Heeft u baat bij een ambitie of lange termijn visie van een overheid met uw initiatief?

Zo ja, waarom dan?

Wat spreekt u aan in de ambitie of lange termijn visie (schaal van ambitie: micro vs macro./ richtinggevend/ thematisch, specifiek of algemeen)

Heeft de betreffende overheid (of overheden) zijn ambitie en lange termijn visie naar u toe gecommuniceerd?

Soms gebeurt het informeel dat de wethouder of de burgemeester tegenkomt. Dan worden er wel dingen gevraagd of antwoord aan mij gegeven. En soms ook per mail of per brief. Dat gaat wel goed.

Documenten ook? Meestal via Vitaal Gent of via de ondernemersvereniging. Informatie aanleveren naar diverse partijen zijn ze wel goed in. Goed dat het via het netwerk verspreid word.

Wet en regelgeving? Dat is de moeilijkere. Daar zit de creativiteit niet. Om met regelgeving creatief om te gaan. Je moet je er flink in vastbijten om iets voor elkaar te krijgen.

Volgende keer dat ik zo'n project zou doen zou ik een coach vragen of in ieder geval een projectleider vanuit de gemeente. Je moet aan zoveel regelgeving voldoen. En je moet het op internet zelf uitvogelen. Waarom zeggen ze dan niet: je moet deze vergunning aanvragen

Er moet meer advisering in komen. Help ons daar doorheen. We zijn ook maar leken.

Is het voor leken niet leesbaar? Nee, het is niet duidelijk genoeg. Je moet al expertise inhuren. Om er doorheen te komen. Maar dat geld wil je juist bij je houden. De visie documenten zijn wel duidelijk. De manier van schrijven maken deze duidelijk. Daar hebben zijn ze in de gemeente wel voor op cursus geweest.

Vroeger waren ze (brieven) niet altijd prettig voor de burger. Die waren niet te lezen. (...) Eenrichtingsverkeer. En dat is wel verbeterd.

Dus de schrijfstijl is belangrijk? Ja, dat is het verschil tussen gelijk je hakken in het zand zetten en een weder reactie terug vragen. En als iemand een redelijk agressieve brief schrijft. (..) Dan ga je daar ook weer zo op terug reageren. (..) Duidelijkheid is altijd welkom maar schrijfstijl staat wel hoger op het verlanglijstje. (..) Als je iets samen gaat doen dat je dat dan ook samen blijft doen en niet afhaakt.

Dmv. Mondeling, schriftelijk, of via openbaar document

Afsluitend: mogelijke rol nationale overheid en nationale omgevingsvisie

Als u een visie mocht ontwerpen, waar zou een visie als document aan moeten voldoen?

Documenten moeten nu eigentijds vormgegeven worden. Met vormgeving en praktijkvoorbeelden en soms jip en janneke taal. De visie mag dan wel naar verwezen worden. Dan merk je dat mensen sneller stukken gaan lezen. Visueel en met praktijk voorbeelden. Of met fantasieën. Daarmee kan je mensen prikkelen. Je moet mensen prikkelen.

Wat nog leeft is dat ze denken dat de overheid bepaalt de visie gaat worden. De communicatie daarin is nog niet goed. (..) het zeggen van den haag is niet meteen bij de wethouder in sas bekend.

Je moet wel een goed plan hebben voordat de gemeente geld gaat geven. Je moet er zelf wel ook iets bijleggen. Niet alleen ik wil dit.

En wat zou de inhoud daarvan in ieder geval zijn?

Wat zou volgens u de rol kunnen of moeten zijn van de nationale overheid bij het stimuleren van uw (of andere) initiatieven?

Als er uitspraken gedaan worden dat die dan nageleefd worden. Wij maken nu ook besprekingsverslagen terug, omdat blijkt dat er ineens andere dingen aangenomen werden. Wij maken afspraken en als de wind dan de andere kant opwaait dat de afspraken dan niet meer gelden.

Handhavers hanteren de wet en dat is wat anders dan iemand die van cultuur iets meegekregen heeft. Daarom ook zou je iemand willen hebben die de integrale aanpak regelt. En dat het dan niet bij de initiatiefnemers terechtkomt.

Stabiele overheid en coach zouden erg helpen. Ik denk dat er dan veel meer initiatieven ontplooiën en verder gaan. Je moet wel mensen houden die er aan willen trekken.

Goed aanspreekpunt in de gemeente of coach is nodig.

Hoe vertaalt zich dat in het proces dat jullie samen doorlopen?

Wat zou er volgens u in een nationale omgevingsvisie moeten staan wanneer deze als doel heeft initiatieven uit de maatschappij te ondersteunen?

Zulk soort projecten van ons een kans moet geven. Je moet geen vrijstaten organiseren, maar misschien een soepelere regelgeving bij bepaalde dingen. Een experimenteer status. De pand moet volgens de regelgeving voldoen voordat het gebruikt wordt. Maar voor zulk soort initiatieven zou je dat even moeten versoepelen. Dat is dan echt veel prettiger. Het is een beetje het kip en het ei probleem. Dit is hobbywerk. Ik denk dat dat voor stichtingen en verenigingen kan dat helpen. (..) een bepaalde speeltijd.

Waar mogelijk te faciliteren?

Hoe zou een ambitie of lange termijn visie eruit moeten zien?

Interview met sociaal initiatiefnemer – Ecobound Boekel

Beweegredenen initiatief

Zou u het initiatief kort kunnen introduceren?

Voorin hebben een ander bedrijf gehad, een schadeherstel bedrijf. Dat hadden we verkocht, maar daarvoor had ik al kijk op die grond. We hadden het al een keer aan de boer aangegeven. (..) Toen ben ik met da project naar de gemeente gegaan. Ik wil dat varkensbedrijf kopen en ik wil dat bedrijf weg doen om er een bedrijfshal neer te zetten. En ik wil daar gaan wonen. Maar ik had het nog niet gekocht. Het werd goed ontvangen. Vooral met dat Vitaal buitengebied Boekel, wat ze net hadden opgezet. (..) daar hadden ze over vergaderd dinsdag en woensdag zitten wij de krant te lezen. Staat dat ons plan in een grote kolom in de krant. Met naam en adres. (..) Toen heb ik de ambtenaar gebeld en verteld dat hij de krant moest lezen. Die vertelde dat dat niet zo gemogen had. Dat zou niet in de krant moeten staan. (..) Hij zei dat heb ik fout gedaan. Dat is mijn schuld. Ik had aan moeten geven dat het een besloten vergadering was. Ik zeg dat vind ik wel netjes dat jij het zo hebt aangegeven. Inmiddels had de wethouder ook al gebeld van: Dat is niet de bedoeling geweest. Die had al gebeld met excuses. Twee dagen later kwam die ambtenaar hier langs, maar inmiddels had die eigenaar van de grond al gebeld. (...) Maar ik (de varkensboer) dacht dat je niks mocht. Maar ik lees dat je wel van alles mag.

Ik zeg tegen die ambtenaar. Ik vind het heel sportief dat je aangegeven hebt dat het jouw fout was. Dus ok klaar zand erover. Alleen hebben nu moeten we samen kijken, hoe kunnen we het nu realiseren. De gemeente wilde het ook hebben, want de stank cirkel lag over de wijk heen. Dus die waren er ook wel bij gebaat. Maar dan moeten we samen kijken hoe we het toch wel tot een goed einde kunnen brengen.

Ik had het 's ochtends in de krant gelezen en ben toen die zelfde ochtend alle burens langsgedaan en mijn kant van het verhaal verteld. Want die vroegen zich af wat gaat er gebeuren. Toen heb ik hen mijn plan verteld, wat er ging gebeuren. En toen ben ik overal geweest en gevraagd vind je het een probleem. Ook bij de buurman die heeft zelf varkens, die zei: jaja.. Ik zei ik wil alleen maar weten wat je van mijn plan vindt. Of je er geen problemen mee hebt. Ik wil wel zorgen dat jouw bedrijf niet wordt belemmerd. Waarop hij zei: Ok, als het mij niet belemmerd in mijn bedrijfsvoering dan is het oke. Al die burens bezocht en de band is meteen verbeterd. Iedereen vond het goed, zelfs de buurman al wilde hij wel dat zijn bedrijf niet belemmerd werd. Als 1 van de burens had gezegd van ik wil het niet, dan had ik het niet gedaan.

Uiteindelijk dus wel de grond gekocht. Zonder dat.. de gemeente zegt ik wil alleen maar medewerking geven aan. Die zeggen niet van er mag een schuur komen staan en je mag er wonen, nee alleen het risico is van mij. Ze willen alleen medewerking geven aan. Ik had er wel vertrouwen in dat het gewoon ging lukken en we hebben vervolgens alle burens geïnformeerd. Dan kom je in het traject van tekeningen maken en werken met de gemeente Boekel. Arthur Hermans. Ik moet zeggen die jongen heeft echt zijn best gedaan. Wij zijn namelijk heel vlucht geneigd om te denken van ambtenaren dat ze het wel goed vinden. Maar ik mocht bellen wanneer ik wilde, zelfs's weekends. Het was plezierig samenwerken. Hij heeft mij ook getipt met subsidie aanvragen, over groen-blauw met natuuraanleg bijv. Daar was ik misschien zelf ook uitgekomen. Maar het scheelt altijd als iemand je de mogelijkheden geeft. (..) De gemeente had daar nog geld voor en de provincie had daar nog een potje voor. Dat was vooral voor de natuuraanleg. Die natuur moesten we aanleggen als compensatie voor

vitaal buitengebied Boekel. Als je van landbouwgrond bedrijvengrond maakt dan creëer je eigenlijk meerwaarde en die meerwaarde moest je 20% van compenseren in natuur. Zelf realiseren of geld geven aan een fonds. (.) Het slopen van de stallen was ook een optie voor compensatie. Daarmee hielp je de stank problematiek en de stankcirkel te verkleinen.

Die stankcirkels die betekenen dat daarbinnen niks nieuws gebouwd mag worden. (..) Dus ook het afbreken van die spullen was voor mij een compensatie. Dan tellen ze de vierkante meters is zoveel geld. Voor asbest staat zoveel tegenprestatie. Voor alles hebben ze gewoon dingen zitten in een Excel bestand, waar je zelf mee kan rekenen. Vrij simpele manier in een Excel bestandje in te vullen wat de compensatie moest zijn. Dat is voor iedereen hetzelfde en zit in het vitaal buitengebied Boekel.

Toen ben ik weer naar de burens gegaan, ook de naar de buurman en gezegd: Renee maandag ligt het ter inzage en laat je adviseur ernaar kijken. Dat heeft ie gedaan waarop de adviseur wel vijftien punten had gevonden. (..) hij had een hele lijst met punten. Die legde ik vervolgens bij de gemeente neer. En Arthur zei: dit kan ik onderbouwen, dit kunnen we zo uitleggen. Dus eigenlijk was alles af te bakenen. Op 1 punt na. Dat was, als we een hal bouwde dan mochten we die wel bouwen, maar dan mochten er geen mensen in verblijven. Omdat ik 20 meter van de varkenshal staat de hal in de stankcirkel. Waar mijn huis erbuiten staat. (..) Dus mocht ik wel een hal bouwen maar niet in verblijven. Bij de gemeente zeiden ze: Die toch maar dan vinden wij niet zo erg. Maar ik zei: je denkt toch niet dat ik zoveel geld ge investeren in iets wat niet mag. Want dadelijk zit de volgende er en dan is het gezeur. Nee ik wilde het gewoon goed doen. En dat was het punt waar we nou niet uit konden komen. Hoe konden we dat nou realiseren? Die regel was heel strak. Zij hadden mij geattendeerd op een regelgeving die er al was. Ik had het zelf ook moeten kunnen weten en bij de gemeente hadden ze het ook al moeten/kunnen weten.

Toen hebben we zitten kijken, bij dat varkensbedrijf is het de pijp met uitstoot die telt. Wat betekent dat als bij hem de uitstoot telt, en ik ga een aanzuigpunt elders leggen, dan geldt voor mij het aanzuigpunt. Toen dacht ik dat zou moeten kunnen. We hadden ervaring met drukken in spuitkabinen. Ik ben vervolgens naar de gemeente gegaan en heb gezegd dat ik wist hoe we het op moesten lossen. Ik zeg we gaan 100 meter verderop de lucht aan zuigen. Buiten die cirkel. En die pompen we in de hal. In die hal is een overdruk, dus dan kan er nooit een stank in komen van die varkens. Er komt alleen lucht naar buiten. Dat vond Arthur helemaal geweldig. Toen heeft de gemeente het verteld aan de adviseur: We gaan het zo oplossen. Op het gemeente kantoor iedereen bij elkaar, iedereen was enthousiast over de oplossing en toen hebben we contracten ondertekend. Door de notaris alles vast laten leggen. Zodat het niet niet duidelijk is. Dat de volgende eigenaar met lucht aanzuigen door moet gaan. Daar hebben we alle hulp van de gemeente bij gehad. Alles meegewerkt. Ze hebben gekeken of het allemaal klopte. Ik had het idee, maar ik had niet de capaciteit om het juridisch vast te leggen. Dat hebben ze bij de gemeente gedaan. De juristen alles op papier gezet.

Was Arthur de spin het web dan? Ja, dat was ons aanspreekpunt en die heeft alles geregeld.

Intermediair? Ja, met hem hebben we al die tijd gesproken. De rest van de gemeente hebben we niet echt gezien. Op zo'n kleine gemeente heeft die jongen acht functies als het ware, waar in een andere gemeente acht man zit. Dus hij moet heel breed kijken. Alleen maar respect voor de gemeente. Iedereen vond het goed en papieren ondertekend en zo gingen we het doen. Dat is wat betreft het lucht gedeelte. Die bepaalde regel van de stankcirkel hebben we, doordat we er op een andere

manier naar keken, het wel voor elkaar gekregen. Toen hebben we gekeken naar subsidie mogelijkheden voor de tunnel. Toen is de provincie hier nog geweest. Om te kijken is daar misschien iets waar iemand anders nog niet aan gedacht had. Ze kwamen er hier achter dat ze met deze oplossing nog wel eens een veel groter probleem konden krijgen. Als een agrariër zou willen uitbreiden dan zegt hij ik wil uitbreiden, maar dat gaat niet dor een huis. Dan kan hij nu een buisje maken en dat betaal ik allemaal voor die mensen en dan kan ik weer uitbreiden. De provincie wilden die oplossing eigenlijk niet. Dan kan het ook andersom.

Bij de provincie terecht gekomen? Daar zijn we via de gemeente, via arthur terecht gekomen. Die hebt dan weer connecties, mensen geïnformeerd en ook wel vaak dat mensen kwamen kijken. Ze vinden het zelf ook een heel leuk project. Vitaal buitengebied bestond al wat langer, maar wij zijn de eerste die serieus aan de gang zijn gegaan en in een kort tijdsbestek het ook gerealiseerd hebben. (..) Bij ons was het echt vanaf het moment dat we begonnen waren meteen doorgedaan om het zo snel mogelijk te realiseren. (..) Ik had ook best heel veel tijd. Ieder mailtje dat naar de gemeente ging wilde ik het liefst dezelfde dag nog iets van horen. Anders wel binnen een week. Ik bleef ook wel iedere keer bovenop de stapel liggen. Als ik na een week geen bericht kreeg dan was het meteen het volgende mailtje of bellen. De druk erop blijven houden. Het grote voordeel daarvan is dat iedereen weet waar het over gaat en dan kan je ook vooruit, dan snapt iedereen het. Ik heb alles ook zelf gedaan, alleen voor de tekeningen de architect ingehuurd. (..) daar wordt zoveel tijd mee verknoeid, dat iedereen weer het opnieuw op moet pakken. (..) Je hoort mensen wel vaker zeggen van, hoe kan je dat nou in twee weken tijd klaar hebben. Wij zijn al twaalf jaar bezig om een vergunning bezig voor het krijgen van een schuurtje. Maar dat is het punt. Die zijn vaak al twaalf jaar bezig, wat ze bedoelen is dat ze twaalf jaar geleden de eerste aanvraag hebben gedaan. En dan horen ze niks meer natuurlijk en weer eens een tekeningetje inleveren en dan horen ze niks, maar dan reageren ze er ook niet op. Als je er niet bovenop zit dan kan het ook twaalf jaar duren zomaar. Het is gewoon continu doorgaan.

Wat heeft u bewogen tot het opzetten van of betrokken worden bij het initiatief?

Initiatief en overheidsproces

Wat waren de mijlpalen in uw initiatief?

Hoe zou u uw huidige fase van het initiatief beschrijven?

Bent u tegen knelpunten/uitdagingen aangelopen in het initiatief?

Was de overheid daarbij betrokken?

Welke overheid? Of misschien zelf de overheid in verschillende rollen?

Wat vond u belangrijk als het ging om de samenwerking of connectie tussen u en de overheid?

Bijv. vertrouwen, kennis integratie, betekenisvolle verbindingen, functionerende processtructuur, duurzaam gebruik van uitkomsten, ontwikkeling van gezamenlijke visie, ontwikkeling van nieuwe vuistregels voor samenwerking, etc.

In ieder geval de verbetering ten opzichte van jaren terug gigantisch. Nu is bij de gemeente de instelling van zeg maar hoe we kunnen helpen. Vroeger was meer de insteek van hier heb je een bulk papier vul maar alles in en dan zullen we het wel eens bekijken. Dus de insteek is hier veranderd. We

gaan echt kijken: Hoe kunnen we je helpen. Dat hebben we hier wel met meer mensen, die zeggen dat ze iets willen hebben. Dan zeg ik: " Dan moet je naar de gemeente gaan en dan moetje gewoon precies zeggen wat je wilt. Maar wat gebeurt hier er hier nou eigenlijk in dat landelijke. Ze willen een garage hebben om een auto in te zetten. Maar dat mag nooit, dus dan denken ze als ik nou een champignonkwekerij of aardappelopslag aanvraag dan maak ik meer kans. Maar die ambtenaren zijn ook niet achterlijk." Vaak is dat meer particulier gebeuren. (..) Gewoon vragen hoe gaan we dat oplossen?

Gewoon open, eerlijk, duidelijk naar elkaar toe. Je moet ook gewoon met een goed plan komen, met een concreet iets. Toevallig hier in de buurt wil een jongen een woonhuis bouwen. Ook bij de gemeente geweest. Dan komt hij terug met dat hij een schets moet maken, dan vraag ik wat voor schets dan? En dan weet hij dat niet. Dan denk ik kom op jongen, zelf ook goed vragen. Moet ik me een bouwblok, plattegrond of iets anders komen? Zelf met een goed plan komen. Als je alleen maar met een vraag komt en niks op papier dan kan de gemeente er niks mee. Het is belangrijk dat je het vertrouwen hebt van een ambtenaar dat als hij er tijd in steekt dan wordt het ook iets.

Wat ging wel goed en wat ging niet goed in uw ogen in de samenwerking of connectie?

Waar heeft de overheid een kans laten liggen of mogelijk gemaakt?

Diende u met uw initiatief een maatschappelijk belang?

Welke belang en waarom?

Heeft uw initiatief rekening gehouden met de omgeving en hun wensen en ambities?

Hoe bent u daarmee omgegaan?

Heeft u actief gezocht naar bestaande belangen binnen de omgeving of andersom?

De boerderij die bij de inrit staat die is van oudsher nog een bedrijfswoning. Vroeger is dat 1 geweest met het varkensbedrijf wat we gekocht hebben. Uiteindelijk zijn de varkens los van het huis verkocht en stond die woning altijd nog als bedrijfswoning genoteerd. Dat is nu ook gewoon een burger woning gemaakt met ons project. Die mensen zijn er ook mee geholpen. Die varkensstallen stonden zo dicht bij hun huis, die waren natuurlijk blij die hadden nog nooit zon gezien. Dus die waren blij dat het wegging en met die burens heb ik nog wel geregeld, dat ik de kosten van de omzetting betaald. Ik vond ik wil dat plan hebben dus dan moet ik niet de mensen laten opdraven voor de verandering. (..) Wat ik tegen hem gezegd heb is dat als je nog achter meer grond wil hebben dan moet je nu nadenken of je wat wil hebben. Ik had al ingetekend dat je kan kopen vijf meter, tien meter, 20 meter. (..) Dat kun je kopen, mits ik bij jou 3 meter langs je boerderij mag hebben, dan wordt mijn inrit beter. Dan betaal ik ook nog voor die meter drie keer zoveel als hij voor mijn meters moet betalen. (..) Ik heb ook alle afrasteringen betaald, ook voor alle burens. Want ik wil die hebben. De mensen die hier wonen ook hartstikke eerlijk allemaal. Hij zegt: De overbuurman zegt dit heb ik allemaal aan papieren gekregen en kijk jij er eens naar.

Het totale plan hebben we ook weer met de buurman gedaan. Die wilde ook twee schuren bouwen. Dat hebben we samen met z'n tweeën in 1 aanvraag gedaan. Want met iedere aanvraag kostte het 5 duizend euro. Verder heb ik alle onderzoeken die nodig waren, die hebben we ook allemaal samen

gedaan. (..) En dan zie je heel erg dat als ik dat in mijn eentje deed, dan kost een onderzoek bijv. 3 duizend euro en als ik dat met de buurman erbij deed dan kostte het 3 en een half duizend euro. In totaal scheelde het ons 1,1 duizend euro voor ons beiden plus die leges kosten. Dus het was wel de moeite waard om het samen te doen. Dat hebben we ook helemaal uit onderhandeld. Dat komt eigenlijk ook omdat ik die onderzoeken allemaal maar een beetje onzin vindt. De onderzoeken moeten van de gemeente en de provincie. (..) Je hebt zoveel onderzoeken die allemaal moeten gebeuren. Die moeten gebeuren omdat anders krijg je de vergunning nooit. We hebben het gezamenlijk gedaan.

Je moet zoveel tegenprestatie geleverd. De burens hadden meer tegenprestatie geleverd dan nodig. Op hun perceel met de vitaal buitengebied regeling. Zij hadden ruim twee duizend euro over aan tegenprestatie. Toen hebben hun weer gezegd dat voor alles wat je over houdt is pech. Maar omdat wij 1 plan hadden konden we dat weer overhevelen. Dus wij hebben die twee duizend euro gekregen. Wij kregen wat zij teveel aan tegenprestatie hadden geleverd. Samen doen heeft heel vaak voordeel. Enige nadeel is dat als wij geen oplossing gevonden hadden voor de stankcirkel dan had het hele plan stilgelegen.

Is een overheid betrokken geweest bij het betrekken van de omgeving of het behartigen van een maatschappelijke belang met uw initiatief?

Rol benadering en opstelling van de overheid

Bent u gedurende uw initiatief benaderd door een overheid of bent u in uw initiatief op een overheid afgestapt? (of allebei?)

Waarom?

Hoe is deze benadering gegaan? En hoe vond u dat?

Was de rol die een overheid speelde van belang voor uw initiatief?

Welke overheid en welke rol?

Wat was daarin doorslaggevend? (een ambtenaar, bestuurder, politicus, aanpak, visie)

Zou u dingen in de benadering en opstelling van de overheid anders willen zien?

En zo ja, wat zouden zijn in hun werkwijze kunnen verbeteren om dat te bereiken?

Wat zou de overheid (of ambtenaar) kunnen verbeteren om dat te bereiken?

Overheidsdocumenten en overheidsvisies

Heeft u gedurende uw initiatief actief gezocht naar een overheidsdocument? Of bent u gedurende uw initiatief in aanraking gekomen met een overheidsdocument?

Wat voor document was dat?

Van wie waren deze documenten?

Waarom bent u die tegengekomen?

Waarom heeft u dat gezocht?

Arthur heeft de grote lijn voor vitaal buitengebied Boekel opgesteld. En daar ons mee in aanraking gebracht.

Gelezen? Ja dat heb ik zitten lezen.

Wat vond je ervan? Het is vooral om oude stallen opgeruimd te krijgen. Ik vind het gewoon een heel goed initiatief, want anders gebeurt er niks. Anders hadden die stallen er nog gestaan. (..) De gemeente weet gewoon dat ze iets moeten met die oude stallen. Als je er alleen maar gras van mag maken dan doet niemand dat natuurlijk. (..) De ruimte voor ruimte regeling hebben wij onze stallen van gesloopt en daarmee konden we het woonhuis maken.

Hoe ben je daarmee in aanraking gekomen? Daar ben ik zelf wel naar op zoek gegaan. Bij de gemeente hadden ze een ander idee. Ze hadden aangeboden dat ik een woonrecht kon kopen voor zoveel duizend euro. Maar op een gegeven moment zeg ik: "Luister, dat gaan we anders doen. Ik de duizend meter stal voor ruimte voor ruimte. Ik doe die varkens en fosfaat en dan krijg ik de kavel vanuit de provincie, niet vanuit de gemeente. En daarvan maak ik een woonhuis. Die duizend meter die ik afbrak voor ruimte voor ruimte telde dan niet mee met vitaal buitengebied Boekel als tegenprestatie. Dat is ook heel begrijpelijk. Daarvoor hebben we wel een adviseur gehad die ons daarbij hielp. Dat hele traject waren we wel blij mee dat we een adviseur hadden dat was zo complex. Die was gespecialiseerd op de ruimte voor ruimte regeling. Daar waren wij niet uitgekomen.

Wat was voor u van belang in het overheidsdocument (/waar was u naar op zoek)?

Doelstelling of ambitie/visie van de overheid? Wet en regelgeving?

In wat voor vorm of vormen (document, website, etc.) zou een dergelijke visie gepubliceerd moeten worden om zo bereikbaar te zijn naar initiatieven?

Is het door te lezen? Het is begrijpelijk. Als je er wat tijd in steekt dan is het goed te lezen. Je moet het wel vijf keer doorlezen maar dan is het wel te begrijpen. Ik weet niet of dat nog simpeler kan, maar iemand die gewoon gemiddeld geschoold is, die kan dat begrijpen. Je hebt niemand daarvoor nodig. Ik denk wel dat als ik zelf zou herschrijven dat ik veel kan verbeteren, zodat ze het beter zouden snappen. Dat denk ik wel dat er mogelijk in zit. Maar iedereen die zich erin vastbijt die kan het wel lezen.

Arthur heeft het gewoon gegeven aan ons. Maar je kan het ook zo op de site vinden. (..) Als je het eenmaal hebt hoeft je er niet nog een keer naar te zoeken.

Ambitie en motivering en overheidsambitie/visie

Wat was uw ambitie en lange termijn visie met het initiatief?

Had u ook een maatschappelijke ambitie?

Ja, we willen het woonhuis nog neerzetten en dan dit huis te koop zetten. Een keer. En als het dan verkocht is en ik mag nog zo'n hal bijbouwen. Maar op moment heb ik geen concrete plannen. Even kijken hoe het bedrijf zich ontwikkeld.

Was het nastreven van de ambitie ook de motivering voor het opzetten van/ betrokken worden bij het initiatief?

Heeft u het gevoel dat uw lange termijn visie aansluit bij een lange termijn visie van een overheid?

En dat u onderdeel uit maakt van hun lange termijn visie?

Is dat gewenst?

Gedeelde ambitie/doelstelling helpt? Ik ben er van overtuigd dat je daardoor makkelijk medewerking gekregen hebben. Kijk het punt is dat je al verwacht van de gemeente dat ze niks doen. Dus alles wat ze doen valt al mee. Dus.. ook wel samen. Als ze het vertrouwen hebben dat er iets gaan gebeuren. Ik denk ook wel dat de plannen zo concreet waren dat de gemeente ook kon zeggen dit wil ik hebben. Dat de gemeente iets had van daar zien we wat in. Zowel wij als de gemeente vertrouwen hadden in het plan en dat ze zagen dat het ook een verbetering was voor de hele buurt. Voor de gemeente hebben ze alleen maar voordelen. Een ambtenaar moet wel uren maken, maar je moet ook een hele partij geld betalen. Daarvan zullen zie die ambtenaar van betalen ga ik uit.

Hier verderop hadden ze een varkensboer vier en een halve ton gegeven als hij stopte met z'n varkens. Als ik het zo bekijk dan heb ik best veel geld verdient voor de gemeente. Ik heb helemaal niet om geld gevraagd, want ze hadden geen geld.

Maar die tijd van het weggopen. De gemeente en de provincie hebben dat geld niet meer. Dat had ik ook niet verwacht, maar natuurlijk willen ze wel medewerking verlenen. En verder vind ik ook dat als je iets wilt weten, wordt er meteen gereageerd. (..) Ik wil die riool lucht door mijn pomp heen halen, dan dacht ik dan heb ik lucht van altijd 10 graden. Dat is 1 van de dingen die ik aangekaart heb bij de gemeente. Ik wil het riool graag gaan gebruiken om lucht aan te zuigen. We willen eens kijken, dan komt ik ook niet naar de gemeente maar dan komt de gemeente gewoon naar hier. Tekeningen erbij en bekijken en (..) echt alle medewerking. Maar wel weer op de manier: we hebben er geen problemen mee als je dat doet en steunen je idee, en schreven ze wel voor welke punten ik kon aftappen, maar wel met als het problemen geeft moet ik het loskoppelen. Allemaal op mijn risico. Als er problemen komen moest ik ze oplossen. Ik denk dat ik wel 25% voordeel heb. Maar als ik kijk naar hoeveel alle leidingen kosten dan krijg ik het nooit rendabel, maar dan heb ik wel zoiets van ik vind het een mooi idee en dan doe ik het gewoon. Toch weer een stukje energie besparen. Dat pand wil ik zo hebben dat het pand uiteindelijk nul energie verbruikt. Geen stroom geen niks. Mijn woonhuis wil ik eigenlijk geen kabels hebben. (Helemaal energieneutraal zonder energienet).

Heeft u baat bij een ambitie of lange termijn visie van een overheid met uw initiatief?

Zo ja, waarom dan?

Wat spreekt u aan in de ambitie of lange termijn visie (schaal van ambitie: micro vs macro./ richtinggevend/ thematisch, specifiek of algemeen)

Heeft de betreffende overheid (of overheden) zijn ambitie en lange termijn visie naar u toe gecommuniceerd?

Dmv. Mondeling, schriftelijk, of via openbaar document

Afsluitend: mogelijke rol nationale overheid en nationale omgevingsvisie

Als u een visie mocht ontwerpen, waar zou een visie als document aan moeten voldoen?

En wat zou de inhoud daarvan in ieder geval zijn?

We hebben toen een partij mensen uit Oss gehad. Ik zei ook: Ik denk dat ze moeten bij de gemeente gewoon dingen anders gaan doen. Luister jongens we gaan eens kijken hoeveel ondernemers we hebben in de gemeente. (..) En laat ambtenaren nou gewoon eens naar de ondernemers toe gaan. En gewoon zeggen: "Wij zijn van de gemeente en wij komen kijken of we jou kunnen helpen." Dan weet ik zeker dat 10% dat al die zzp-ers en bedrijven allemaal ideeën hebben in hun hoofd. En allemaal willen ze wel eigenlijk iets. Ze denken allemaal, gohh... dan moet ik naar de gemeente en zal het wel niet mogen. Dan weet ik zeker dat als je dat in zo'n klein dorp dat de economie in het dorp, over 5 of 10 jaar heen zie je dat gewoon terug. Er zijn zoveel mensen die ideeën hebben, maar de drempel naar de gemeente toe is te groot. Maar op het moment dat er mensen komen, ik kom koffie drinken en ik kom naar jou luisteren en alles wat je tegen me verteld of illegaal is maakt me niet uit en dan gaan we eens kijken of we daar iets mee kunnen. Daar denk ik dat heel veel mee te winnen is in de gemeente. (..) Maar als ze jou de start geven om te helpen dan denk ik dat er heel veel kan.

Heel veel mensen weten ook niet van vitaal buitengebied Boekel. Als je in Boekel zou vragen wie het kent, 1, 2 of 3 procent die het kent. En als ze nou eens laten weten. Je kan het wel op de website zetten, maar alsof iedereen op de website van Boekel zit te kijken. Je moet de mensen dat vertellen dat je iets hebt. (..) Dan denk ik, ga dan actief naar buiten toe en ga overal vertellen: Zijn er nog wensen? We hebben mogelijkheden, kan je er iets mee?

Zo en zo actief naar buiten. Ik denk dat de houding van de gemeente meer is van: Ja het kan mits het aan de volwaarde voldoet. (..) wel duidelijkheid.

Wat zou volgens u de rol kunnen of moeten zijn van de nationale overheid bij het stimuleren van uw (of andere) initiatieven?

Hoe vertaalt zich dat in het proces dat jullie samen doorlopen?

Wat zou er volgens u in een nationale omgevingsvisie moeten staan wanneer deze als doel heeft initiatieven uit de maatschappij te ondersteunen?

Waar mogelijk te faciliteren?

Hoe zou een ambitie of lange termijn visie eruit moeten zien?

Appendix VIII: General interviews

Generiek interview met Staatsbosbeheer – Programma directeur Groene Metropool op 27 mei 2015

Groen blauwe netwerk (..) Dit gaat niet uit van een plan, maar dit gaat uit van een filosofie. En dan kom je uit bij de omgevingsvisie. Het is ook niet een netwerk (..) dat we kunnen proberen te schetsen op wat er is. Met officiële en onofficiële natuur (..) maar dat verandert voortdurend. (..) Als je maar voortdurend gebruik maakt van de dynamiek van de ruimte. De plekken die er zijn optimaal te gebruiken. Ik streef ook niet naar een kant van Nederland waar het op staat, maar ik wil wel mensen en ideeën aan elkaar verbinden. Zodat uiteindelijk de gebieden die wij beheren in de vaart der volkeren meegenomen worden. In plaats van dat ik ga denken vanuit de gebieden.

Jij denk vanaf de filosofie en wat de grond daar aan bij zou kunnen dragen?

Ja, als voorbeeld wij kregen een brief van de gemeente Pijnacker-Nootdorp en daar beheren wij een gebied (..) en zij schreven wij (gemeente red.) zijn bezig met een visie op het buitengebied. Hebben jullie nog speciale wensen? Traditioneel zouden wij dat lijstje wel kunnen leveren. En toen zij ik: Als we nou eens de gemeente voorstellen om die vraag niet aan ons te stellen, maar die vraag te stellen aan de burgers te stellen. En een proces te organiseren waarbij we mensen uitnodigen en niet alleen de geïnstitutionaliseerde burger, maar het zo weet te organiseren dat je mensen raakt. Dan krijg je veel meer zicht op de potentiële wensen die mensen hebben. (..) Terwijl aan de andere kant vanuit de gemeente er wel een willerigheid in mag zitten. De gemeente heeft bijvoorbeeld wel iets over gezondheid of over eenzaamheid. Bijvoorbeeld om juist die wijken die meer last hebben van obesitas om daar de aansluiting goed op orde te maken. Hoe kun je zowel mensen bevragen, maar aan de andere kant van “nou het zou wel goed zijn als die jongen wat meer gaat lopen”. Al praat je natuurlijk nooit over individu niveau. Maar dat is wel een taak van de overheid. (..) Dat vind ik wel fascinerend, dan roep je mensen dus op om met initiatieven te komen. Zijn die er dan? Ja dit zijn er genoeg. En dat vind ik wel de fascinatie. (..) Urban challenge (..) die collega was daar geweest met de gedachte zouden wij elf daar iets kunnen inbrengen. En zijn conclusie was dat is niet handig, maar toen vroeg ik terug. Ik zou het wel mooi vinden als bij al die initiatiefnemers bekend is dat wij zoeken naar mogelijkheden om mee te doen. Dat wij partner zijn. Om op die manier open te staan en de uitdaging te zoeken aan de samenleving, kom maar met ideeën. En dan kunnen wij niet altijd ja zeggen, er zitten ook grenzen aan wat wij kunnen. Maar ik ben wel heel erg op zoek naar de uitdagingen.

Als je nou op zoek bent naar die samenwerking, waar leg je dan de nadruk op? Vertrouwen? Gezamenlijk een idee in te dienen? Echt een idee te faciliteren?

Misschien wel allemaal. Maar wat dan wel wezenlijk is (..) dat (die droom op groen blauw netwerk red.) moet je dan wel goed neerzetten. Want op het moment dat je initiatiefnemer bent of hebt, dan is het wel heel goed als je bedenkt wie ik ben en wat mijn dromen zijn. Op het moment dat je mijn droom leest dat je denk: “Oh, hier sluit mijn idee wel op aan of gedeeltelijk. Ik wil dat gesprek wel aangaan” Mijn droom is ook een droom met duizend mogelijkheden om hem te verwezenlijken. Daarom geloof ik er ook in dat voordat je na gaat denken over... wie is nou de regisseur over dat landelijk gebied. Ik zeg die vraag komt erna pas. Als je niet deelt wat je voor beeld je wilt leven met elkaar dan is zo'n vraag naar een rolverdeling kan ontzettend in de weg zit. Maar op het moment dat je een droom deelt met iemand: Dat wil ik ook wat jij wilt maar dan een beetje meer zus en een beetje

meer zo, samen ontwikkel je weer een nieuwe. Dan merk je vanzelf wel wie dan het initiatief gaat nemen. Wij denken heel institutioneel. Wij denken dan heel snel de provincie is de regisseur van het landelijk gebied en dan gaan we allemaal zo zitten (leunt achterover red.). En dan wachten we tot er wat gebeurt. Zo werkt het volgens mij niet.

Heb je het wel eens meegemaakt dat die initiatiefnemers dat die zelf regisseur zijn over hun idee?

Dat zou kunnen.

Wat ik nu merk is dat ze zelf al een heel goed idee en ook een idee hoe daar te komen. Ze hebben alleen wat hulp nodig om het idee en de stap te maken van hier naar overheidsidee. De vraag is dus: Moet je voor dit soort mensen ook regisseur willen zijn?

Wat altijd een risico is met een idee is dat hoe langer je er over nadenkt, hoe meer je je ook vastzet in je idee. En dat geldt voor Staatsbosbeheer in ieder geval zeker. Zo werkt het. Het is de kunst om zo lichtvoetig te blijven, dat je bereid bent om jouw idee weer aan te passen aan hoe de werkelijkheid zich voordoet. Op het moment dat je vast zit in je idee hoe minder bewegelijk je bent om de kans om met een kleine aanpassing je idee toch te realiseren. Het gaat uiteindelijk om bewegelijk. Je hebt andere vaak ook nodig. Als je je idee kan organiseren zonder anderen doe het dan vooral. (..) Ik denk dat je uitdagend moet blijven voor jezelf als je mee wilt spelen aan de inrichting van Nederland. (..) Aan het eind van die meeting (Jaar van de Ruimte meeting red.) vroeg Hans Leeflang aan mij: Hoe zou die Nationale Omgevingsvisie er nu uit moeten zien? Wat in ieder geval niet waar is, is dat hij niet concreet mag zijn. Uiteindelijk zal je als Rijksoverheid moeten zeggen dit is mijn rol voor het inrichten van de ruimte. En daar ga ik ook over. En dat ben ik ook bereid af te dringen. We zitten in een fase van het einde van de planologie van de maakbaarheid dat lijkt ook een beetje afscheid nemen van dat je zelf wat vind. Over hoe de wereld eruit moet zien, maar dat kan niet. Zodra de omgevingsvisie een document wordt wat alleen maar mooie woorden bevat. Dan kan je hem net zo goed niet schrijven. Dan stuurt hij ook niet. En dat is toch wat je wilt. Want als je niks te sturen hebt dan kan je je er net zo goed niet mee bemoeien.

Daar (vierde nota red.) kan je het lang of kort over hebben of het nou niet goed was, maar het was wel scherp. Als je een nota maakt die niks meer wilt. Maar dat zal weinig moeten zijn, want je beleid is gedecentraliseerd naar de provincies. De vraag is wat er op de zeef blijft liggen als alle mooie woorden zijn weggespoeld.

Het moet wel dromen bevatten?

Je moet ook een visie hebben. Wat is nou je beeld van toekomst van Nederland als Rijksoverheid en welke delen wil jij nou zo graag borgen dat je ook weet dat ze gerealiseerd worden. Dat zal weinig zijn. Maar wat je wilt moet je ook echt willen. Anders moet je het niet opschrijven.

Maar wat doe je met een droom waarvan je weet dat maatschappelijk initiatiefnemers een rol kunnen vervullen?

Ja want er zijn heel veel oplossingen voor bepaalde vraagstukken. We komen uit de tijd dat er maar 1 oplossing was. Zo doen we het. Dat kan en dat heeft tot veel successen geleid.

Ik ben het met je eens. Je creëert een aantal kaders. Ik houd ook in de gaten of de volgende overheidslaag zich aan de kaders houden of overnemen of verwerken of gebruiken of in de geest van. Blauwdrukken heb je niet nodig (..) Gezondheid is echt een thema waar de overheid over gaat, het gaat niet zo goed met de gezondheid van Nederland (..) En ik vind dat je die kans wel moet pakken. Dus als het gaat over de omgevingsvisie dan hoop ik dat iets van die filosofie erin doorklinkt. En hoe provincies of gemeentes dat dan invullen daar moet je ver van blijven. Maar dat je de filosofie beschrijft en andere overheden helpt om hem te realiseren.

Is dat concreet genoeg?

Dat vind ik nog een moeilijke vraag. Dat weet ik nog niet precies. Ik weet nou nog niet of je kaderstelling nodig hebt op dit punt. (..) als het gaat over de ruimtelijke kwaliteit van Nederland, dan kan je daar makkelijker een fysieke component aan koppelen.. van dit is gewoon ongewild... en je kan benoemen wat je wilt hebben. (..) Hier gaan we als nationale overheid over. Dat is moeilijker met iets vagers als gezondheid.

Als jij bijvoorbeeld een maatschappelijk initiatiefnemer bij het Smart Urban Challenge tegenkomt, dan ga je met hem een bepaald proces in. Wat is nou de ervaring op dat punt? Wat werkt wel en wat niet?

Ja daar hebben we best wel ervaring mee. (..) Maar in bij veel projecten werken we samen met burger initiatieven, participatie groepen. Een voorbeeldje van toen we nog aan het begin stonden van participatie. Vroeger dachten we dat we altijd gelijk hadden. Zo simpel zat het leven toen in elkaar (..) We maakten voor het mosbos bij Breda een nieuw beheerplan. Dat werd toe met een voorlichtingsavond in de streek werd dat voorgelegd. Dit gaan we doen en dan mag u nog ja zeggen. Dat leidde ertoe dat mensen heel boos werden en er een vereniging vrienden van het mosbos ontstond die zich verzette tegen het beheerplan. Een collega van mij was toen der tijd zo slim geweest van... we halen dit beheer plan van tafel, want hier is te veel maatschappelijke weerstand op. Die hebben vervolgens een mediator gezocht die het gesprek heeft begeleid tussen Staatsbosbeheer en de vereniging. Die hebben een soort van... we beginnen overnieuw. Toen heeft Staatsbosbeheer wat kaders aangegeven voor ecologie en harmonie, die heel wezenlijk zijn en de bewoners hebben ook weer dingen aangereikt van wat moest. Toen bleek dat je het over 70% van het originele plan wel eens was. Alleen het conflict focust zich dan op de conflict punten. Het overgrote deel van de 'klachten' was helemaal geen punt voor ons om mee te nemen in ons plan. Uiteindelijk bleven maar heel weinig punten over waar we een keuze moesten maken. Dat was voor ons een hele interessante leerschool. Het bleek dat het conflict bijna nergens over ging, maar dat door onze houding het conflict werd gecreëerd of aangewakkerd. Dus wat wij nu standaard doen. (..) Dat vraagt om... dat is ingrijpend. Daar kun je best opgewonden van worden als er een stuk heide verdwijnt. Daarom organiseren wij steeds vaker bijeenkomsten en je ziet als je er voor open staat gaat de andersom beweging ook. Dan zien de mensen dat je geïnteresseerd bent en de samenleving word mondiger. Je ziet nu steeds vaker dat mensen naar ons toe komen met ideeën (..) Toevallig vanochtend kreeg ik nog een mailtje van iemand die wilde een zencentrum creëren en die wil het in de natuur doen. Dat vind ik gewoon een leuke vraag. Dan zoek ik een collega die zich daarin kan vinden en dat die twee wel met elkaar zullen klikken. En omdat we natuurlijk heel erg groot zijn, hebben we ook heel veel plekken. En als iemand (initiatiefnemer red.) niet gebonden is aan een bepaalde locatie, dan merk je dat we er steeds vaker met dat soort initiatieven in zee gaan.

Als voorbeeldje voor de filosofie (..) In Limburg werken we steeds meer samen met de geestelijke gezondheidszorg. Die werken in groepjes op het terrein en doen wat dingen. Dat werkt heel goed. Op een gegeven moment hadden ze een theater voorstelling in de natuur. (..) En op die avond sprak ik de directeur van de instelling. Die zei dat het zo fantastisch was dat het kon bij Staatsbosbeheer. En toen zei een collega van me: Je moet het ook omdraaien. De maatschappelijke betekenis van dit gebied neemt toe, omdat jullie er gebruik van maken. De waarde van dit gebied is niet alleen recreatie en ecologie en hout en cultuurhistorie, maar het is ook gebruik. Dus ook door een onverwachte groep op een onverwachte plek. De maatschappelijke waarde van dit gebied neemt toe als meer mensen op verschillende manieren gebruik maken van een gebied. (..) Het is ook een beetje zoeken waar de grenzen liggen.

En je moet natuurlijk ook heel eerlijk zijn over de begrenzing. Het moet ook niet zo zijn dat alles wat mensen willen maar moet kunnen. Er zijn ook mensen die willen soms zo ingrijpend dingen doen, dan zeg ik dat levert zoveel blijvende schade op dat kunnen we niet doen. Maar misschien is er wel een alternatief.

Merk je dat initiatiefnemers een idee moeten hebben wat iets verder uitgekristalliseerd moeten worden?

Dat hangt er een beetje vanaf. Voor ieder idee is er wel een matchende staatsbosbeheerders. Maar niet elke oproep krijgt gehoor bij elke staatsbosbeheerder. Het zijn ook maar mensen. En sommige collega's zijn wat strakker in het voorop zetten van het belang van de natuur.

Je kunt in een land als Nederland gewoon niet leven zonder afspraken. Daarvoor is de druk op de ruimte gewoon te groot. En daarom vind ik de afscheid van de maakbaarheid... je moet wel dingen regelen... anders krijg je het niet voor elkaar. Dan is het risico van verrommeling van het land, dan gooi je toch een sterke kwaliteit weg.

Dingen die je nog wil meegeven?

Wat ik nog wel interessant vind is die Urban Challenge. Ik vind het nog wel een vraag hoe je nou verbindt? Tussen vraag en aanbod. Ik merk dat heel veel afhankelijk is van het toeval. (..) Dus als wij dat gesprekje niet hadden gehad, dan was het er niet geweest. Dat vind ik wel interessant. Dan ontmoet je mensen en je praat en daar ontstaat iets of het blijft bij dat ene gesprekje. De vraag hoe creëer je nou een markt waar mensen elkaar ontmoeten en dat je een uitwisseling van ideeën krijgt.

Generiek interview met programma manager– Crisis & Herstelwet actief steunen innovatieve alternatieven uit de maatschappij met Crisis en herstelwet op 26 maart 2015

Initiatiefnemers komen naar ons toe. Dan luisteren naar wat de initiatiefnemer zelf wil. En dan gaan we op zoek naar de beleidsmedewerker die bezig is met die regelgeving waarvan de initiatiefnemer wil afwijken.

We kijken of we voor de initiatiefnemer de wettekst kunnen aanpassen. Dan zeggen dit gaat er weg, maar dit komt er voor in de plaats. Zo hopen we dat het innovatieve idee uitgevoerd kan worden.

Hoe vinden ze jullie?

Wij maken heel veel reclame. Wij hebben heel veel kennisbijeenkomsten, we zijn op het internet heel goed te vinden. Veel mond op mond reclame. Voor de mensen die ons zoeken is het vinden van ons geen probleem. (..) Er zijn er heel veel die ons wel tegenkomen. (..) Wij doen ons best om bij het brede publiek bekend te zijn. We gaan ook naar kamer van koophandel, naar gemeentes die ons vragen. We hebben veel informatie materiaal. (..) Dat zijn allemaal manieren die wij gebruiken om in contact te komen.

Ik doe het altijd met een collega (red. beleidsmedewerker binnen het ministerie). Verbind de collega met de initiatiefnemer.

Alles wat kan helpen met onze doelen, van het rijksbeleid, nemen we aan als project. (..) Wat ik bedoel zijn de doelen op inhoud.

Is het meer dan het verschuiven van wet stukken?

Heel vaak is het zo dat mensen stoppen met denken als ze denken dat de regelgeving in de weg zit. Dat ze daarom niet kunnen doen wat ze willen. En als je ze dan de mogelijkheid geeft om daarover heen te denken, dus geen rekening te houden met de wet en regelgeving die geldt. Dan blijkt dat eigenlijk alles al kan tussen de huidige wet en regelgeving. (..) Die hefboom (red. het denken over de wet en regelgeving heen) is eigenlijk het grootste effect.

Kom je wel eens knelpunten tegen?

Nee. Behalve als we vinden dat iets gewoon niet past binnen ons gedachte goed. (..) als het ons niet gaat helpen dan doen we het niet. De rest slaagt wel.

De ambitie is het hoofddoel?

Ja.

Met beleid ook zo zou werken?

Natuurlijk is er rijksbeleid waar je niet van af mag wijken, maar dat noteer je in wet. (..)

En met ecodorp boekel? Hoe ging dat proces?

Wat we hebben afgesproken met binnenlandse zaken is, dat als we het hebben over veiligheid, dan komen we niet aan het bouwbesluit. Maar als het bijvoorbeeld gaat over de hoogte van woonkamers, etc. Dat zijn dingen waar je dan wel van af mag wijken en anders mee om kan gaan. (..) Toen hebben we samen (red. binnenlandse zaken, infrastructuur en milieu en ecodorp boekel) afgesproken over de precieze zaken waar bij het ecodorp van af geweken mag worden. (..) Meestal duurt het een half jaar tot jaar voordat dat traject (red. traject van amvb) is doorlopen.

Volledig faciliterend voor Ecodorp boekel? Zodat zij iets terug kunnen doen voor ministerie?

Je moet het vooral zien als een mogelijkheid voor ecodorp Boekel. (..) En natuurlijk gaan we daarvan aftappen. Maar daar moet je wel lang voor wachten. Dus het is vooral faciliteren.

Heeft de duur van het wetswijzigen een project opgebroken?

Nee. Allemaal andere dingen kan je al gedaan hebben. Alleen het echte doen kan je nog niet doen. (..) Dan kunnen ze regelen op wat ze nog moeten doen (red. geld, rapporten, etc.) (..) Mensen het gevoel geven dat ze kunnen doen wat ze willen.

Waar zou het aan moeten voldoen een visie?

Wat het allerbelangrijkste is dat de visie duidelijk moet zijn. Dus niet voor meerdere uitleg vatbaar. Het moet gewoon duidelijk zijn in wat je wilt. Alleen als je duidelijk bent dan kunnen andere daar ook mee aan de slag. Heel vaak is het zo dat wij nog hinken op meer benen. (..) We moeten ook niet bang zijn om in die duidelijkheid streng te zijn. Innovaties komen alleen maar van de grond als je enorm streng bent. Dan moet je nadenken over iets nieuws.

Wat ook heel belangrijk is dat het geen optelling word van alle sectoren, maar dat het een samenspel wordt. Dat je met elkaar om tafel gaat om na te denken over. Niet ieder voor zich een deeltje laat maken. Je moet samen een verhaal worden.

Maar als hij straks alleen nog maar hoeft te verwijzen naar 1 omgevingsvisie en niet naar sectorale documenten dan opent dat ook al wegen. Dat hij (red. ecodorp boekel) zich aangesproken voelt bij de ambitie van de omgevingsvisie en niet bij een visie van een departement.

Wat zou de rol moeten zijn van een nationale overheid?

Het gaat altijd over meer. Wat in ieder geval belangrijk is dat ook als nationale overheid je in gesprek moet blijven met initiatieven. Want alleen als je in gesprek kan je ontdekken op welke manier je kan faciliteren. Het kan ons ook helpen over het denken over de visie. Dingen in de praktijk helpen je weer bij het denken over de visie.